

Рамка за управување со
животната средина и социјални прашања

за

*„Проект за поврзување на локалните
патишта“*

Република Северна Македонија

ВЛАДА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА • GOVERNMENT OF THE REPUBLIC OF MACEDONIA
МИНИСТЕРСТВО ЗА ТРАНСПОРТ И ВРСКИ
MINISTRY OF TRANSPORT AND COMMUNICATIONS

Јуни 2019

Документ:

Рамка за управување со животната средина и социјални прашања за

“Проект за поврзување на локалните патишта”

Република Северна Македонија

Јуни 2019

Документот за РУЖССП е изготвен од тимот од експерти:

Славјанка Пејчиновска - Андонова, М-р. Инженерство за животна средина

Марија Николоска, дипл. инж. за животна средина

Јана Ангеловска, М-р. Инженерство за животна средина

Стефан Велковски, М-р. Инженерство за животна средина

Содржина

1	Вовед	14
1.1	ЦЕЛИ НА РАМКАТА ЗА УПРАВУВАЊЕ СО ЖИВОТНАТА СРЕДИНА И СОЦИЈАЛНИ ПРАШАЊА	16
1.2	ОБЈАВУВАЊЕ И ЈАВНА расправа ЗА РУЖССП	16
2	Опис и подобност на проектот	18
2.1	ОПИС НА ПРОЕКТОТ	19
2.2	Преглед на патната мрежа во РСМ.....	19
2.3	Опис на видот на активности подобни за финансирање за поврзување на локалните патишта	22
2.4	Исклучоци	23
3	Општи информации за животна средина и социјалните аспекти.....	24
3.1	ОСНОВНИ ИНФОРМАЦИИ ЗА МАКЕДОНИЈА	25
3.2	ОСНОВНИ ПОДАТОЦИ ЗА ЖИВОТНАТА СРЕДИНА И РЕЛЕВАНТНИ ПОТЕНЦИЈАЛНИ ПРАШАЊА	26
3.2.1	ЕМИСИИ ВО ВОЗДУХОТ И КВАЛИТЕТ НА ВОЗДУХОТ	26
3.2.2	КВАЛИТЕТ НА ВОДИ.....	28
3.2.3	УПРАВУВАЊЕ СО ОТПАД.....	28
3.2.4	БУЧАВА	31
3.2.5	ЗАШТИТА НА ПРИРОДАТА.....	31
3.2.6	КЛИМАТСКИ ПРОМЕНИ	33
4	Преглед на еколошки и социјални барања во Република Северна Македонија	46
4.1	НАЦИОНАЛНО ЗАКОНОДАВСТВО ЗА ЖИВОТНА СРЕДИНА – ОСНОВНИ ЗАКОНИ И ПОДЗАКОНСКИ АКТИ РЕЛЕВАНТНИ ЗА ПРОЕКТОТ.....	47
4.2	НАЦИОНАЛНО ЗАКОНОДАВСТВО ЗА СОЦИЈАЛНА ЗАШТИТА.....	50
5	Преглед на институционална рамка.....	54
5.1	ОДГОВОРНОСТИ НА ЛОКАЛНИТЕ САМОУПРАВИ.....	55
6	Организациска поставеност за спроведување на проектот за поврзување на локалните патишта	56
7	Национална постапка за оцената на влијанието врз животната средина и социјалните аспекти	60
7.1	НАЦИОНАЛНА ПОСТАПКА ЗА ПРОЦЕНКА НА ЖИВОТНАТА СРЕДИНА НА МАЛИ ПРОЕКТИ.....	61
8	Преглед на Стандардите за животна средина и социјални прашања на Светска Банка	64
8.1	ЕСС1 Оцена и управување со еколошките и социјалните ризици и влијанија	66

8.2	ЕСС2 Работна сила и услови за работа	68
8.3	ЕСС3 Ефикасност на ресурсите и спречување и управување со загадувањето	69
8.4	ЕСС4 Здравје и безбедност на заедницата	69
8.5	ЕСС5 Откуп на земјиште, ограничувања на употребата на земјиште и недоброволно преселување	70
8.6	ЕСС6 Зачувување на биолошката разновидност и одржливо управување со живи природни ресурси	71
8.7	ЕСС8 Културно наследство.....	72
8.8	ЕСС10 Вклучување на заинтересираните страни и објавување информации	72
8.8.1	Потенцијални еколошки и социјални влијанија за изградба/надградба/реконструкција на локалните патишта/улишта	74
8.8.2	Потенцијални влијанија во оперативната фаза на изградените / реконструираниите / санираните локални патишта/улици	78
9	Постапка за еколошка должна анализа на ППЛП.....	79
9.1	Чекори на скрининг според Еколошките и социјалните стандарди на Светска банка .	81
9.2	Подготовка на соодветните документи за ДОЛЖНА АНАЛИЗА на СЖССП	82
9.2.1	ЈАВНО ОБЈАВУВАЊЕ И РАСПРАВА	84
10	Инструменти за анализа на социјални прашања	87
11	Барања на СЖСПП на СБ во врска со ППЛП.....	91
12	Спроведување и постапки за известување	96
13	Прилози	99
	Прилог I Критериум за еколошки скрининг (формулар)	100
	Прилог II Содржина на ПУЖССП (за проекти со значителен ризик).....	103
	Прилог III Урнеци на табели од планот за еколошко и социјално ублажување (дел од ПУЖССП)	106
	Прилог IV Урнек на контролен список за План за управување со животната средина и социјалните прашања (ПУЖССП) (за проекти со умерен и низок ризик).....	110
	Прилог V Контролен список на ПУЖССП ЗА РАБОТИТЕ НА САНАЦИЈА	115
	Прилог VI Урнек на извештај за следење на животната средина и социјалните аспекти.....	133
	Прилог VII Список на СБ за недозволените активности во под-проектите	135
	Прилог VIII Формулар за оплаки	136

СЛИКИ

Слика 1 Патна мрежа во Република Северна Македонија.....	20
Слика 2 Состојба на постојните локални патишта/улици кои ќе бидат реконструирани/санирани според ППЛП.....	21
Слика 3 Преглед на постоечките општински депонии и категоризација според нивниот ризик врз животната средина	30
Слика 4 Карта на меѓународно и национално заштитени подрачја во однос на двата гранични премини	32
Слика 5 Гранични премини Деве Баир и Кафасан во однос на мрежата Емералд и Балкански Зелен Појас	33
Слика 6 Пирамида на населението, 2017	36
Слика 7 Природен прираст на населението	37
Слика 8 Локална патна мрежа, според година (во km)	38
Слика 9 Загинати и повредени во сообраќајни незгоди	38
Слика 10 Број на приватни деловни претпријатија, според број на вработени лица, 2017	41
Слика 11 Информации или причини за смртност, 2017	44
Слика 12 Кадар на ЕСП кој ќе биде ангажиран за проектите ПОТТ и ППЛП	57
Слика 13 Шема на националната постапка за ОВЖС за проекти од помал обем	63
Слика 14 Скрининг на проекти според националното законодавство за животна средина	81
Слика 15 Прелиминарен скрининг на под-проекти според категоризацијата на Светска банка	82
Слика 16 Постапка за идентификација и развој на соодветни инструменти за заштита на животна средина и општествени аспекти.....	86

ТАБЕЛИ

Табела 1 Вредности на загадувачки материи во амбиентниот воздух	26
Табела 2 Податоци за населението и миграцијата во последната декада во РС Македонија	35
Табела 3 Витална статистика	35
Табела 4 Превозни средства и активности	37
Табела 5 Основни податоци за бруто-домашниот производ	39
Табела 6 Активни деловни субјекти според сектори на дејност, вкупен број на вработени лица и просечно исплатена бруто-плата по вработен, состојба на 31 декември 2017	39
Табела 7 Површина на основни земјоделски култури (во ha)	41
Табела 8 Број на туристи и ноќевања.....	42
Табела 9 Корисници на социјална парична помош, според региони (2017).....	43
Табела 10 Број на доктори во здравствените региони на РСМ.....	43

Табела 11 Број на ученици, според различно образовно ниво	44
Табела 12 Улоги и одговорности на засегнатите страни во постапката за ОВЖС (Елаборат за ОВЖС)	62
Табела 13 Еколошки и социјални стандарди (ЕСС) кои ги покренува Проектот за поврзување на локалните патишта.....	65
Табела 14 Релевантност на ЕСС на ЕБ за ППЛП	92

КРАТЕНКИ

ЦФЦ	Хлорофлуорокарбонати
ОЖС	Оцена на животната средина
ОВЖС	Оцена на влијанието врз животната средина
ЕПМЕ	Европска програма за мониторинг и евалуација
ПУЖС	План за управување со животната средина
УЗЖС	Управа за заштита на животната средина
ППЖССП	План за посветеност на животната средина и социјални прашања
ЕЖССа	Експерт за животна средина и социјални аспекти
ОВЖССП	Оцена за влијанието врз животната средина и социјалните прашања
РУЖССП	Рамка за управување со животната средина и социјалните прашања
ЕСС	Еколошки и социјални стандарди
СпЖССП	Специјалист за животна средина и социјални прашања
КСЕС	Контролен список за еколошки и социјален скрининг
ЕУ	Европска Унија
БДП	Бруто домашен производ
СГ	Стакленички гасови
ДМИП	Добри меѓународни индустриски практики
ГПС	Глобален систем за позиционирање
МЖ	Механизам за жалби
ЗПП	Значајно подрачје за птици
МФК	Меѓународна финансиска корпорација
МОТ	Меѓународна организација на трудот
ЗПР	Значајно подрачје за растенијата
МКЗР	Меѓународна конвенција за заштита на растенијата
ИТС	Интелигентен транспортен систем
МУЗП	Меѓународна унија за зачувување на природата
ТНГ	Течен нафтен гас
ППЛП	План за поврзување на локалните патишта
ЕЛС	Единици на локалната самоуправа
МЗШВ	Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство
МАК-НЕМ	Национална еколошка мрежа на Македонија

МИЦЖС	Македонски информативен центар за животната средина
МЖСПП	Министерство за животна средина и просторно планирање
МЗ	Министерство за здравство
МТВ	Министерство за транспорт и врски
ЕСП МТВ	Единица за спроведување на проектот при Министерството за транспорт и врски
ЕШС	Едношалтерски систем
СЛ	Службен весник
ЗБР	Здравје и безбедност при работа
ГПП	Главни подрачја на пеперутките
ПХБ	Полихлориниранибифенили
ЈП	Јавно претпријатие
ЕУП	Единица за управување со проектот
ЕЖССАЕСП	Експерт за животна средина и социјални прашања од единицата за спроведување на проектот
ЕССЕСП	Специјалист за животна средина и социјални прашања од единицата за спроведување на проектот
СЛЗ	Средства за лична заштита
ФВ	Фотонапонски
АПП	Акционен план за преселување
РИМСИС	Софтвер за регулаторно управување
РСМ	Република Северна Македонија
ПВЗС	План за вклучување на заинтересирани страни
СОЖССП	Стратешка оценка на животната средина и социјалните прашања
ДЗС	Државен завод за статистика
ТЕН-Т	Транс европска транспортна мрежа
ПОТТЗБ	Проект за олеснување на трговијата и транспортот на Западен Балкан
ЕЛС	Единици на локална самоуправа
УНЕСКО	Организација на Обединетите Нации за образование наука и култура
СБ	Светска Банка
СЖССПСБ	Специјалист за животна средина и социјални прашања на Светска Банка
ОЕЕО	Отпад од електронска и електрична опрема
СЗО	Светска здравствена организација

Извршно резиме

Министерството за транспорт и врски на Република Северна Македонија ќе го спроведе Проектот за поврзување на локалните патишта (ППЛП) со цел да се подобрат локалната патна инфраструктура и безбедноста во сообраќајот со финансиска поддршка на Светската Банка (СБ).

Проектот, исто така, ќе обезбеди социјална вклученост што ќе се постигне со поврзување на оддалечените и загрозените заедници и зголемување на достапноста на транспортната мрежа на локално ниво.

Министерството за транспорт и врски ќе ги користи распределените средства од Заемот (70 милиони евра) од страна на Светската Банка за финансирање на реконструкција и санација на постојните, надградба на земјени патишта/улици до поплочени/асфалтирани патишта, воведување мерки за безбедност на патиштата, како што се пешачки патеки по една или од двете страни на улиците/локалните патишта, електрификација, одводнување.

Проектот за ПЛП ги вклучува следниве проектни активности:

- надградба на земјени патишта/улици;
- реконструкција на постојните локални патишта/улици;
- санација на постојните локални патишта/улици;
- воведување мерки за безбедност на патиштата, како што се пешачки патеки по едната или од двете страни на улиците / локалните патишта, електрификација и одводнување.

Документот РУЖССП е инструмент за ДОЛЖНА АНАЛИЗА за животната средина и социјални прашања, направен за да се обезбеди дека предложениот Проект се спроведува во согласност со оперативните упатства на Светска Банка, стандардите за ЖССП и локалното законодавство поврзано со заштитата на животната средина, како и практична алатка што треба да се користи за време на проектирањето, спроведувањето и следењето на активностите на Проектот. РУЖССП, исто така, ги дефинира спроведувањето и институционалните одговорности на различни заинтересирани страни вклучени во спроведувањето на проектот. Рамката ги анализира политиките за животна средина и правниот режим на Република Северна Македонија и ЕСС стандардите на СБ, ја презентира институционалната процена и процената на капацитетите поврзана со управувањето со животната средина и ги опишува принципите, целите и пристапот што треба да се следат при проектирање на под-проекти специфични за локацијата и мерки за ублажување на влијанијата врз животната средина.

Според категоризацијата на ризикот врз животната средина и социјалниот ризик на СБ, проектните активности припаѓаат на 3 категории на ризик: Проекти со значителен ризик, проекти со умерен ризик и проекти со низок ризик, додека целокупниот проект е оценет како значително ризичен.

Поглавјата на Рамковниот документ за управување со животната средина и социјалните прашања се следниве:

1. ВОВЕД

Ова поглавје содржи краток опис на проектните активности, тековната состојба на патната мрежа и главната причина за спроведување на Проектот ППЛП.

2. ОПИС НА ПРОЕКТОТ

ППЛП се состои од следниве активности:

- надградба на земјени патишта/улици;
- реконструкција на постојните локални патишта/улици;
- санација на постојните локални патишта/улици;
- воведување мерки за безбедност на патиштата, како што се пешачки патеки по едната или од двете страни на улиците / локалните патишта, електрификација, одводнување.

3. ОСНОВНИ ИНФОРМАЦИИ ЗА ЖИВОТНАТА СРЕДИНА И СОЦИЈАЛНИТЕ ПРАШАЊА ВО РСМ

Поглавјето дава општи информации за природните карактеристики на Република Северна Македонија во однос на географските карактеристики, климата и водните ресурси, основните демографски и микроекономски податоци, биолошката разновидност и заштитените подрачја. Опишани се и општините и регионите за статистичко планирање во земјата.

4. ПРЕГЛЕД НА ПРАВНАТА РАМКА ЗА ЖИВОТНАТА СРЕДИНА И СОЦИЈАЛНИТЕ ПРАШАЊА ВО СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

Поглавјето ги опишува релевантните национални еколошки и социјални политики, законодавство и стандарди релевантни за задачата.

5. ПРЕГЛЕД НА ИНСТИТУЦИОНАЛНАТА РАМКА

Поглавјето дава преглед на одговорностите поврзани со заштитата на животната средина на национално и локално ниво.

6. ОРГАНИЗАЦИСКА ПОСТРАВЕНОСТ НА СПРОВЕДУВАЊЕТО НА ПРОЕКТ ЗА ПОВРЗУВАЊЕ НА ЛОКАЛНИТЕ ПАТИШТА

Поглавјето содржи опис на организациската структура на ЕСП во рамките на МТВ како одговорна единица за спроведување на Проектот за ППЛП.

7. ПРОЦЕДУРА ЗА НАЦИОНАЛНА ОЦЕНА НА ВЛИЈАНИЕТО ВРЗ ЖИВОТНАТА СРЕДИНА И СОЦИЈАЛНИТЕ ПРАШАЊА (ОВЖССП)

Поглавјето ја опишува националната постапка за ОВЖССП за мали проекти и институционална поставеност во рамките на постапката за ОВЖССП. Поглавјето содржи краток опис и шема за „процесирање“ на националната процедура за процена на влијанието врз животната средина на малите проекти и потребата од развој на извештаи-елаборати за ОВЖС за мали проекти. Во ова поглавје се разгледуваат главните улоги и одговорности на управата на ниво на власта и локалната самоуправа во однос на заштитата на животната средина и социјалните прашања.

8. ПРЕГЛЕД НА СТАНДАРДИТЕ ЗА ЖИВОТНАТА СРЕДИНА И СОЦИЈАЛНИТЕ ПРАШАЊА НА СВЕТСКАТА БАНКА

Поглавјето дава краток преглед на стандардите за животната средина и социјалните прашања на Светската Банка, кои треба да бидат земени предвид за Проектот за да се обезбеди превенција, ублажување и компензација во случај на неповолни влијанија од развојот на проектот врз животната средина и социјалните услови.

9. ПОСТАПКА ЗА ЕКОЛОШКАДОЛЖНА АНАЛИЗА ЗА ППЛП

Поглавјето ги опишува инструментите за должна анализа на животната средина и социјалните прашања предвидени во рамките на националното законодавство и ЕСС на Светската Банка, вклучувајќи скрининг на животната средина и доделување на категории на ризик врз животна средина и социјалните прашања со цел да се потврди дека спроведувањето на проектот ги почитува животната средина и социјалната политика на Банката и националното законодавство. Ова поглавје исто така го опишува процесот на развој на инструменти за должна анализа, вклучително и нивно објавување и јавна расправа.

10. ИНСТРУМЕНТИ ЗА СОЦИЈАЛНАДОЛЖНА АНАЛИЗА

Опис на видовите социјални инструменти што ќе се користат за проектот ППЛП: Рамковна политика за преселување (РПП), план за преселување, план за управување со културното наследство, план за вклучување на заинтересираните страни (ПВЗС).

11. БАРАЊА ЗА ЕСС НА СБ АДРЕСИРАНИ ДО ППЛП

Опис на механизмите, активностите и мерките што ќе се спроведат за да се исполнат стандардите релевантни за ППЛП.

12. АРАНЖМАНИ ЗА СПРОВЕДУВАЊЕ И ИЗВЕСТУВАЊЕ

Ова поглавје ја содржи целата постапка за подготовка, имплементација и следење на мерките за ублажување пропишани во ПУЖССП специфични за под-проекти и ги утврдува конкретните одговорности за нивно следење и аранжманите за известување (Во ова поглавје е даден Образец на извештајот за мониторинг на животната средина и социјалните аспекти).

ПРИЛОЗИ

1. Образец на критериуми за скрининг на животната средина (формулар)
2. Содржина на ПУЖССП (за проекти со значителен ризик)
3. Обрасци на табелите на плановите за ублажување и мониторинг на животната средина и социјалните аспекти (дел од ПУЖССП)
4. Образец на планот за животна средина и социјално управување (ПУЖССП) (за проекти со умерен и низок ризик)
5. Образец на извештај за животна средина и социјален мониторинг
6. Список на исклучувања на СБ за активности што не ги исполнуваат условите за под-проекти
7. Формулар за жалби
8. Содржина на рамката на политиката за преселување
9. Содржина на планот за преселување (Акционен план за преселување)

10. Содржина на Планот за вклучување на заинтересираните страни
11. Образец за постапка за управување со трудот
12. Клучно релевантно национално законодавство поврзано со животната средина и социјалните прашања

1 ВОВЕД

Патната инфраструктура во Република Северна Македонија се состои од магистрални, регионални и локални патишта и приближно 65% од вкупната должина на сите патишта се локални патишта. Националните и регионалните патишта се во надлежност на институциите и претпријатијата на национално ниво, додека за локалната патна инфраструктура надлежностите се под локалните власти.

Врз основа на анализите на 30 единици на локалната самоуправа (ЕЛС), утврдено е дека локалните патишта се во лоша состојба, поточно 941 км од вкупната должина на локалните патишта е во многу лоша состојба.

Причината за ваквата состојба главно е недостигот на финансиски капацитет на ЕЛС. Некои од локалните патишта во руралните области имаат ограничен пристап до болниците, училиштата и пазарите, така што ова прашање носи и социјални проблеми. Многу ЕЛС во последните неколку години го посочија ова прашање до Централната власт со цел да најдат решение и да помогнат во финансирањето на изградбата на локалните патишта, реконструкцијата и одржувањето и проектирањето на безбедни и одржливи сообраќајни решенија. Проблемот останува како резултат на недоволниот финансиски капацитет на ЕЛС и Централната власт.

Имајќи предвид дека општинските патишта се во лоша состојба, ја поддржува потребата од спроведување на Проектот за санација и реконструкција на локалните патишта што е поддржано од СБ.

Министерството за транспорт и врски предлага распределба на средства од заемот на Светската банка за реализација на следните проектни активности:

1. надградба на земјени патишта/улицы;
2. реконструкција на постојните локални патишта/улицы;
3. санација на постојните локални патишта/улицы;
4. воведување мерки за безбедност на патиштата како што се пешачки патеки по едната или од двете страни на улиците / локалните патишта, електрификација, одводнување.

Со овој проект не е предвидена изградба на нов локален пат (со нова рута).

Главната цел на овој проект е да се поддржи спроведувањето на Националната транспортна стратегија преку надградба на постојните локални земјени патишта/улицы и реконструкција/санација на постојните, подобрување на нивната безбедност и подвижност и намалување на несреќите. Проектот ќе ја подобри конкурентноста и социо-економскиот развој на осумте плански региони во земјата и ќе го зголеми капацитетот за поврзување со соседните земји и со главните населени места во РСМ.

Според Еколошката и социјалната рамка (ЕСР) на ЕБ, во раната фаза постои потреба од изработка на Рамка за управување со животната средина и социјалните прашања, со цел да се обезбедат општи политики, упатства, кодекси на практики и процедури за водење соодветна грижа за животната средина на под-проектни активности и одржливо спроведување на сите под-проекти избрани за финансирање. Во исто време, тоа ќе биде „патоказ“ за екипите кои изготвуваат планови за ублажување и мониторинг на животната средина и социјалните прашања.

1.1 ЦЕЛИ НА РАМКАТА ЗА УПРАВУВАЊЕ СО ЖИВОТНАТА СРЕДИНА И СОЦИЈАЛНИ ПРАШАЊА

Со цел решавање на потенцијалните еколошки и социјални проблеми на Проектот, во согласност со барањата на Светската банка за процена и управување со еколошките и социјалните стандарди, Министерството за транспорт и врски (МТВ), како одговорно национално тело, ја подготви оваа Рамка за управување со животната средина и социјалните прашања (РУЖССП) и Рамковна политика за преселување (РПП) за целиот проект. РПП е подготвена како посебен документ.

Целта на Рамката за управување со животната средина и социјалните прашања е да обезбеди дека активностите во рамките на предложениот проект: се усогласени со еколошките и социјалните стандарди на Светска банка (ЕСС), ги зајакнуваат позитивните еколошки и социјални исходи, спречуваат деградација на животната средина како резултат на поединечни под-проекти или нивните кумулативни ефекти, спречуваат или компензираат какви било загуби на егзистенција и го штитат здравјето на луѓето.

Рамката за управување со животната средина и социјалните прашања (РУЖССП) е инструмент кој ги испитува ризиците и влијанијата кога проектот се состои од програма и/или серија на под-проекти, а ризиците и влијанијата не можат да бидат утврдени сè додека не се идентификуваат деталите за програмата или деталите за проектот.

Рамката за управување со животната средина и социјалните прашања ги дефинира чекорите, процесите и процедурите што треба да ги следат МТВ / ЕСП, ЕЛС како Заемокорисници, за целите на еколошкото и социјалното оценување, следење и управување со еколошките и социјалните прашања поврзани со спроведувањето на предложените активности. Покрај тоа, РУЖССП дава преглед на релевантните национални законодавства за животната средина и правниот режим на Република Северна Македонија и Еколошките и социјалните стандарди на Светската банка (ЕСС), ја презентира оцената на институционалниот капацитет потребен за да се обезбеди правилно управување со животната средина и со социјалните прашања и ги опишува задолжителните принципи, цели и пристап што треба да се следат при проектирање на мерки за ублажување на животната средина за планираните проектни активности. РУЖССП треба да се користи како практична алатка за време на проектирањето, спроведувањето и следењето на под-проектите во рамките на предложениот проект.

1.2 ОБЈАВУВАЊЕ И ЈАВНА РАСПРАВА ЗА РУЖССП

Електронската верзија на РУЖССП ќе биде објавена на веб-страната на Министерството за Транспорт и врски и поголемите општини кои ќе учествуваат во проектот (печатено или електронски). Во исто време, хартиената копија на РУЖССП ќе биде достапна за јавноста на рецепцијата на Министерството. И двете ќе останат достапни за јавноста најмалку 14 дена. Објавувањето на РУЖССП ќе биде проследено со повик за коментари и учество во организиран состанок на јавни консултации. Состанокот за јавни консултации на РУЖССП е предвидено да се одржи на 11.11.2019 во просториите на Министерството во Скопје. Покрај јавниот повик, владата и релевантните невладини организации се поканети преку официјални покани испратени од Министерството. Повикот за состаноци за јавни консултации ќе биде објавен на веб-страната на Министерството, но ќе се користат и други електронски и печатени медиуми за

да се обезбеди широко учество на заинтересираните страни, вклучително и локални весници, официјалната веб-страница на Министерството, е-пошта, итн.

Целите на јавната расправа се:

1. Да се информира јавноста и заинтересираните страни за целите и развојот на проектите и за очекувањата во однос на еколошките и социјалните влијанија.
2. Да се соберат информации и податоци од јавноста и/или заедниците кои ќе бидат засегнати од проектот.
3. Соодветно да се изменат проектот и РУЖССП.
4. Да се обезбеди учество на јавноста и локалните заедници во процесот и поддршка на проектот.

РУЖССП ќе биде конечен кога релевантните коментари, доставени во текот на периодот на јавната расправа, ќе бидат (i) опфатени во РУЖССП и (ii) вклучени како записници од јавната расправа во одделно поглавје или Анекс. Откако ќе биде финализиран, РУЖССП ќе биде повторно објавен на страницата на Министерството.

2 ОПИС И ПОДОБНОСТ НА ПРОЕКТОТ

2.1 ОПИС НА ПРОЕКТОТ

Со цел да се поддржат општините во земјата со 70 милиони евра инвестиции обезбедени од Светската банка, Министерството за транспорт и врски ќе го спроведе Проектот за поврзување на локалните патишта (ППЛП) најмногу во вид на санација на постојната локална патна инфраструктура (урбани/рурални улици, регионални и локални патишта), реконструкција, санација, надградба, пешачки патеки, осветлување на улиците, одводнување на вода и градење на капацитетите на општинскиот персонал.

Проектот за ПЛП е резултат на потребата од подобрување на патната инфраструктура што беше забележано во Националната стратегија за транспорт што беше усвоена од Владата на РСМ во декември 2018 година. Општата цел на Националната стратегија за транспорт е **развој на усогласен транспортен сектор кој е меѓународно компатибилен и интегриран во системот ТЕН-Т, кој го стимулира економскиот и социјалниот развој на земјата, ја зачувува животната средина и ги обезбедува потребите на идните генерации.**

Специфични цели на Националната стратегија за транспорт се: Подобрување на безбедноста во транспортот, подобрување на сообраќајот и безбедноста на патната инфраструктура, подобрување на пристапноста и квалитетот на националната транспортна инфраструктура и транспортните услуги, развој и подобрување на еколошки системи за транспорт со ниски јаглеродни емисии, модифицирање на патната инфраструктура за транспорт, стандарди во однос на одржливоста на животната средина и климатските промени, промовирање на „паркирај и вози“ и стимулирање на употребата на возила кои не се штетени за средината, особено во градовите.

Целта на Проектот е да се подобри безбедноста на патиштата и да се обезбеди социјална вклученост, што ќе се постигне со поврзување на оддалечените и загрозените заедници и зголемување на достапноста на транспортната мрежа на локално ниво.

2.2 ПРЕГЛЕД НА ПАТНАТА МРЕЖА ВО РСМ

Националната и регионалната мрежа за патишта ги поврзува околните земји преку Транснационалните коридори VII и X што, за возврат, го зголемува обемот на транспортот.

Според Законот за јавни патишта, патната мрежа е административно поделена на магистрални, регионални и локални патишта. Магистралните и регионалните патишта се во надлежност на Агенцијата за државни патишта, додека локалните патишта се во надлежност на општините или на градот Скопје, односно единиците на локалната самоуправа.

Вкупната должина на патната мрежа во Република Северна Македонија (РСМ) е 13.186 km од кои 8.496 km се локални патишта. Картата на патната мрежа во РСМ е прикажана на Слика 1.

(Извор: Државен просторен план)

Слика 1 Патна мрежа во Република Северна Македонија

Транспортниот сектор се карактеризира со лоша состојба на локалната патна мрежа, незадоволително ниво на финансирање на одржување на патиштата, мали меѓународни инвестиции во дистрибутивниот сектор и транспортот, итн. Ваквата лоша состојба на локалните патишта е резултат на недостаток на финансиски капацитети на Локалната самоуправа што се разликува од регион до регион во земјата. Некои од локалните патишта во руралните средини се во неприфатлива состојба, што го отежнува пристапот до болници, училишта и пазари, така што ова прашање носи и социјални проблеми.

Следниве слики ги прикажуваат лошите услови на улиците/патиштата што треба да се надградат/реконструираат или санираат.

Слика 2 Состојба на постојните локални патишта/улицы кои ќе бидат реконструирани/санирани според ППЛП

Многу ЕЛС во последниве години го посочија ова прашање до Владата, со цел да најдат решение и да помогнат во финансирањето на изградбата на локалните патишта, нивната реконструкција и одржување и проектирање на безбедни и одржливи сообраќајни решенија. Владата, со цел да ги поддржи општините во решавањето на проблемот со локалната патна мрежа, во изминатите години реализираше повеќе проекти за изградба, реконструкција и санација на локалните патишта.

2.3 ОПИС НА ВИДОТ НА АКТИВНОСТИ ПОДОБНИ ЗА ФИНАНСИРАЊЕ ЗА ПОВРЗУВАЊЕ НА ЛОКАЛНИТЕ ПАТИШТА

Проектот за поврзување на локалните патишта ќе ги поддржи реконструкцијата и санацијата на локалните патишта/улици, надградбата од земјени патишта/улици во поплочени/асфалтирани патишта, воведувањето мерки за безбедност на патиштата како што се пешачки патеки по едната или од двете страни на улиците/локалните патишта, електрификацијата и одводнувањето.

Според сегашната состојба, подобни за интервенција може да се сметаат улици во рурални и урбани средини, особено оние што овозможуваат пристап до болници, училишта, јавни институции, јавни власти, локални патишта што ги поврзуваат селото со село/град/населба.

Според националното законодавство (дефинирано со Законот за јавни патишта - Службен весник на РСМ бр. 84/08, член 26), дефинициите за подобрување на состојбата на патната инфраструктура значат:

Реконструкција на јавен пат – вршење работи на дел од постојниот пат што ги менува неговите основни карактеристики, со цел да се зголеми нивото на услуга на патот. Во оваа смисла, надградбата на земјените патишта подразбира реконструкција.

Санација на јавен пат - подобрување и зајакнување на изградбата на патиштата и објектите на патот (израмнување, одводнување, сообраќајна сигнализација, итн.) и во рамките на постојната траса на патот или патот.

ППЛП ќе поддржува различни активности, во зависност од видот на под-проектот поднесен од ЕЛС, од кои неколку примери се следните:

1. надградба на постојните локални земјени патишта/улици;
2. реконструкција на постојните локални патишта/улици;
3. санација на постојните локални патишта/улици;
4. воведување мерки за безбедност во сообраќајот.

Горенаведените четири типа на под-проекти би можеле да вклучуваат, но не се ограничени на следното: а) подобрување на почвата, вградување на материјал од дробен камен, поставување тампонски слој, изградба на корита, рамена, изградба на одводни канали за атмосферски води, асфалтирање на патот; б) помали корекции, мали зголемувања (проширувања), исправување кривини, асфалтирање на дел од патот; в) подобрување на состојбата на патот без промена на основните функционални карактеристики - отстранување на оштетениот асфалт, чистење на каналите, асфалтирање, итн.); и г) сообраќајна сигнализација, изградба на пешачки патеки, одводни канали, столбови за електрични кабли, патеки до автобуската станица, урбани содржини и др.

Оваа Рамка за управување со животната средина и социјалните прашања има за цел правилно да ги процени и реши потенцијалните проблеми во животната средина и социјалните активности поврзани со спроведувањето на активности на под-проекти, согласно Еколошката и социјалната рамка на Светската банка и ЕСС, главно ЕСС1 Процена и управување со животната средина и социјалните ризици и влијанија и ЕСС5 за Преземање на земјиште, ограничувања на употребата на земјиште и недоброволно преселување, но и други стандарди кои се

однесуваат на здравјето и безбедноста при работа (ЕСС2) и безбедноста на заедницата (ЕСС4), спречувањето на загадување (ЕСС3), биолошката разновидност (ЕСС6) и јавно информирање (ЕСС10).

2.4 Исклучоци

Проектот за поврзување на локалните патишта нема да поддржува финансиски активности за изградба на нови локални патишта/улици. Нема да се спроведуваат активности во критични живеалишта или во близина што би можело да влијаат врз овие критични живеалишта.

Преку Проектот ќе биде ангажиран Експерт за животна средина и социјални прашања во рамките на единицата ЕСП на МТВ, кој ќе биде одговорен за проверка на под-проекти избрани за финансирање, за да се обезбеди:

- (1) сообразеност со списокот за недозволен активности на Светска банка,
- (2) дека не се поддржани никакви под-проекти со „висок ризик“ (нова градба, значително проширување, влијание врз критично живеалиште, каков било проект што бара целосна ОВЖС според националното законодавство)
- (3) дека под-проектите нема да имаат потреба од присилно преземање на земјиштето или каква било форма на преселување.

3 ОПШТИ ИНФОРМАЦИИ ЗА ЖИВОТНА СРЕДИНА И СОЦИЈАЛНИТЕ АСПЕКТИ

3.1 ОСНОВНИ ИНФОРМАЦИИ ЗА МАКЕДОНИЈА

Република Македонија се наоѓа во Југоисточна Европа, како централна балканска земја која се граничи со четири земји, на исток со Бугарија, на север со Србија, на запад со Албанија и на југ со Грција.

Република Македонија опфаќа површина од 25.713km² и 2.022.547 жители, според Пописот од 2002 година. Главен град на државата е Скопје со 506.926 жители според Пописот од 2002 година. Просечната густина на населеност изнесува 83,2 жители на km².

Позицијата на земјата е многу поволна и претставува значајна крстосница на Балканот, поврзувајќи неколку земји и Југоисточна Европа. Меѓународниот автопат E-75, магистралниот пат M5 и меѓународната железница, како и коридорите 8 и 10 се најважниот сообраќаен коридор низ целата земја.

Република Македонија има разновидна топографија со високи планини и длабоки долини опкружени со планини, живописни реки, големи и мали природни езера и бањи. Локалитетите со културно наследство и ресурси во Македонија заземаат значајно место во светското културно наследство.

Вардар е најголемата река, со вкупна должина од 388 km (од кои 301 km се во Република Македонија) и главно тече низ централниот дел на земјата. Три големи езера - Охридското Езеро, Преспанското Езеро и Дојранското Езеро - лежат на јужните граници на Републиката, кои се на самата граница со државите Албанија и Грција. Охридското Езеро се смета за едно од најстарите езера и биотопи во светот и најдлабоко езеро на Балканот (286 m). Од хидролошка гледна точка, земјата припаѓа на три водни сливови, и тоа: Јадранско море (15% од територијата) со тоа што главниот влезен водотек е реката Црн Дрим; Егејското море (85% од територијата) со главните водотеци реките Вардар и Струмица; Црното море, чиј басен има незначителна територија.

Главниот град Скопје и Охрид како заштитен од УНЕСКО се клучните туристички дестинации, како и Преспанското и Дојранското Езеро, Националните паркови: Пелистер, Галичица и Маврово и други подрачја со културно и историско значење. Богатството и хетерогеноста на видовите и екосистемите, како и високиот степен на реликти и ендеми се главните карактеристики на биолошката разновидност во Република Македонија. Постојат 3 национални паркови: Маврово, Галичица и Пелистер и многу други споменици на природата во рамките на Македонија.

Во моментот има 80 општини и Град Скопје, којшто претставува посебна единица на локалната самоуправа со вклучени 10 општини. Во државата има 43 урбани и 37 рурални општини, со вкупно 1.767 населени места. За подобар економски развој и статистички цели, Република Македонија е поделена на 8 не административни единици - статистички региони кои се формираат со групирање на општините како административни единици на пониско ниво.

3.2 ОСНОВНИ ПОДАТОЦИ ЗА ЖИВОТНАТА СРЕДИНА И РЕЛЕВАНТНИ ПОТЕНЦИЈАЛНИ ПРАШАЊА

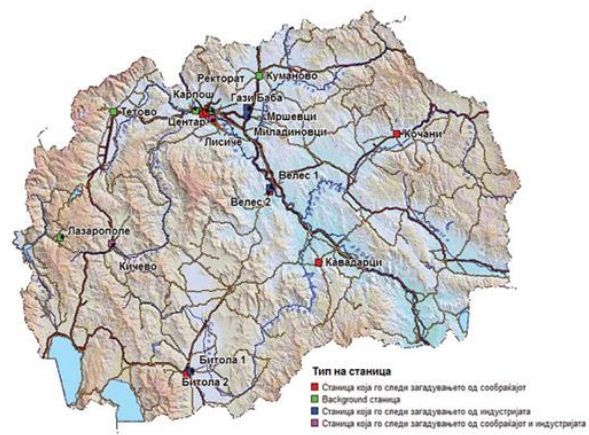
Еколошките и социјалните прашања во земјата се слични на оние на многу други земји во балканскиот регион.

3.2.1 ЕМИСИИ ВО ВОЗДУХОТ И КВАЛИТЕТ НА ВОЗДУХОТ

Загадувањето на воздухот е многу голем проблем во поголемите градови во земјата. Овој проблем е особено нагласен во зимскиот период кога загадениот воздух е присутен во подолг временски период. Сообраќајниот метеж ги зголемува емисиите од возилата и го деградира квалитетот на амбиентниот воздух. Квалитетот на амбиентниот воздух во Македонија варира во зависност од локацијата на мерната точка при што најголемо влијание врз квалитетот на амбиентниот воздух има концентрацијата на населението, близината на индустриските капацитети, видот на производство и видот на произведените производи, производството на енергија, превоз на стоки и луѓе.

Квалитетот на амбиентниот воздух во Република Македонија континуирано се следи и за квалитетот на истиот известува Министерството за животна средина и просторно планирање преку Македонски Информативен Центар за Животна Средина (МЕИЦ). На државно ниво е воспоставена мрежа за набљудување на квалитетот на воздухот која се состои од 17 автоматски мерни станици (кои вршат мерење на концентрациите на SO₂ [µg/m³], NO₂, NO_x, NO [µg/m³], CO [mg/ m³], O₃ - озон [µg/m³], SPM – суспендирани честички (PM₁₀/opt. PM_{2.5}) изразени во µg/m³. Исто така се следи и концентрацијата на тешки метали (арсен, никел, кадмиум). Локациите на мерните станици за квалитет на воздухот се прикажани на Сликата.

Квалитетот на воздухот не покажува зголемување над граничните вредности за концентрација и прагови за алармирање за SO₂, NO и CO. Надминувањето на дневните гранични вредности PM₁₀ резултира со надминување на годишната просечна гранична вредност. PM 2.5 го следи трендот на PM₁₀ и останува предизвик за во иднина. Просечните годишни концентрации на PM₁₀ ја надминуваат годишната гранична вредност (40 µg/m³) на сите мониторинг станици лоцирани во урбаните области во сите години од 2005 до денес.

Табела 1 Вредности на загадувачки материји во амбиентниот воздух

Параметар	SO ₂	NO _x	PM ₁₀	CO	O ₃	Lead	Ar	Cd	Ni
Часовна гранична вредност за заштита на здравјето на луѓето по часови	350 µg/m ³	200 µg/m ³							

Параметар	SO ₂	NO _x	PM ₁₀	CO	O ₃	Lead	Ar	Cd	Ni
Дневна гранична вредност за заштита на здравјето на луѓето	125 µg/m ³		50 µg/m ³						
Гранична вредност за заштита на екосистемите	20 µg/m ³	30 µg/m ³ NO _x							
Годишна гранична вредност за заштита на здравјето на луѓето		40 µg/m ³ NO ₂	40 µg/m ³	10 mg/m ³					
Целна вредност за заштита на здравјето на луѓето					120 µg/m ³	0,5 mg/m ³	6 ng/m ³	5 ng/m ³	20 ng/m ³

Најкритичните загадувачки супстанции во нашата земја се суспендираните честички кои влијаат врз здравјето на луѓето. Концентрациите на суспендирани честички во земјата се високи, особено во зимските месеци, кога значително ги надминуваат граничните вредности дефинирани во националното законодавство. Главен извор на суспендирани честички се загревањето на домаќинствата, Индустијата и сообраќајот.

Инвентарот на загадувачи на воздухот е подготвен според барањата на Конвенцијата за преку гранично пренесување на загадувањето на воздухот и протоколите кои Република Македонија ги ратификуваше во 2010 година. Емисиите на загадувачки материи од извори на загадување како што се транспортот, индустријата, земјоделството се пренесуваат на долги растојанија, значително влијаат на квалитетот на воздухот и имаат значително влијание врз вегетацијата, животните и населението. Затоа е неопходно да се контролираат нивните емисии и да се намалат количините на нивните емисии во воздухот.

Транспортот претставува еден од најголемите загадувачи на животната средина, особено во урбаните средини. Во зависност од развојот на моторизацијата на една земја, најголемиот дел од вкупното загадување на воздухот потекнува од транспортот, особено од стакленичките гасови. Емисиите на CO₂ ги сочинуваат најмалку 20% од вкупните емисии на стакленички гасови во Европа. Во урбаните области, главните емитери се автомобилски мотори вградени во различни возила, односно мотори со внатрешно согорување. Без оглед на степенот на согорување, овие мотори испуштаат загадувачки материи кои претставуваат потенцијална опасност за животната средина, а истовремено ја загрозуваат безбедноста во транспортот.

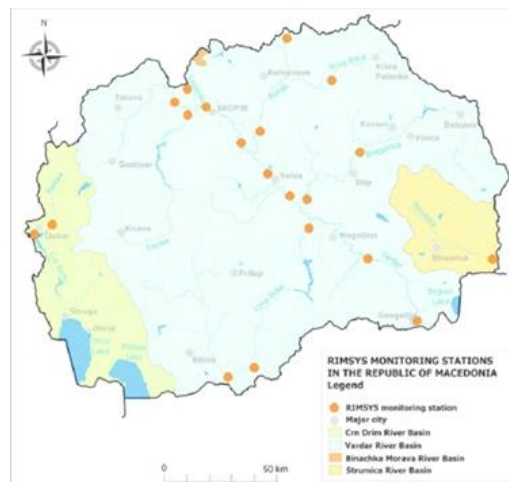
Транспортот придонесува за емисиите на воздух, главно преку NO_x и CO загадувачки супстанции. Емисиите на SO₂ и PM₁₀ кои резултираат од употребата на транспортот се значително ниски, но сепак имаат удел во вкупните количини на емисии, па затоа во осетливите области е важно да се земат предвид.

3.2.2 КВАЛИТЕТ НА ВОДИ

Изворите на вода се релативно чисти во горните текови и брзо се влошуваат по должината на средните и долните текови. Оваа ситуација главно е резултат на испуштање на не третирани комунални отпадни води, води од индустријата и земјоделството. Исто така, квалитетот на водата може да се влоши како резултат на градежните активности (изградба на патишта, улици, мостови) во близина на извори на вода или како резултат на несоодветно управување со отпадот (отстранување на отпад близу / во извори на вода).

Според Законот за води, категоризацијата и класификацијата на водите се врши во согласност со меѓународните стандарди. Уредбата за класификација на водите (Службен Весник на РМ бр. 18/99) ги класифицира водите од "чиста " до "загадена" во пет класи и ги дефинира дозволените критериуми за користење на соодветната класа на вода. Според Уредбата за категоризација на водотеците, езерата, акумулациите и подземните води (Службен Весник на РМ бр. 18/99, 71/99) изворите на вода се класифицирани во соодветна категорија според нивниот квалитет. Програмата RIMSYS дефинира 20 мониторинг станици за квалитет на водата во Р. Македонија. Податоците за квалитетот на водата се добиени од Националната хидрометеоролошка служба.

Мониторингот на квалитетот на водата се врши со земање примероци од овие мониторинг станици и анализа на следните параметри: биохемиска побарувачка на кислород (БПК5), побарувачка на хемиски кислород, вкупна концентрација на амониум, концентрации на нитрати, концентрации на нитрити, концентрации на ортофосфати и тешки метали (вкупно железо, манган, олово, цинк, кадмиум, хром, бакар и никел). Локацијата на мониторинг станиците е дадена на слика та погоре.

Како меѓународни води, водите на најголемите природни езера, односно Охрид и Преспа се предмет на билатерални и трилатерални договори меѓу Република Македонија, Република Албанија и Република Грција, соодветно.

Квалитетот на езерската вода е на задоволително ниво. Сепак, постојат реки кои со вливањето во езерата придонесуваат за влошување на квалитетот на езерската вода. Процентот на примероци со неусогласен квалитет сеуште е многу висок (особено за физички и хемиски параметри). Квалитетот на водата во овие езера е загрозен од испуштањето на отпадни води, неконтролираното користење на водите на езерото за земјоделски и туристички цели, како и од временските услови.

Генерално, транспортниот сектор не е клучно прашање за нарушување на квалитетот на водата. Загадување на водите може да се појави како резултат на транспортни градежни активности и депонирање на градежен шут и отпад во близина на речните корита.

3.2.3 УПРАВУВАЊЕ СО ОТПАД

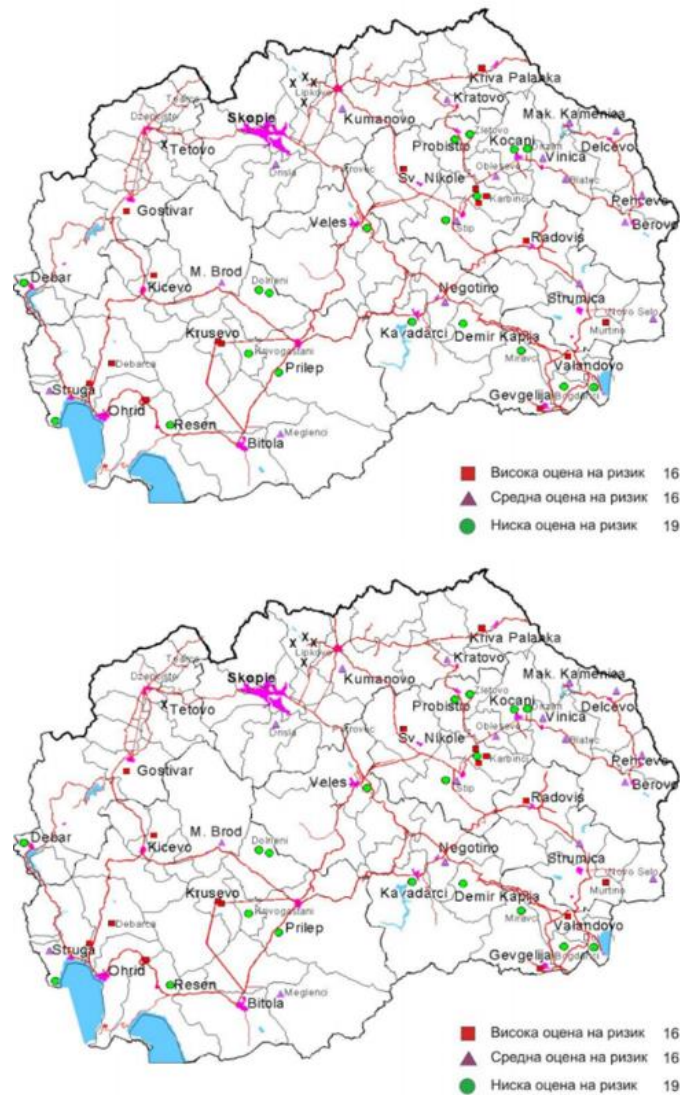
Генерираниот цврст отпад во Македонија најчесто се одложува. Само Скопската депонија "Дрисла" - Скопје ДОО ги исполнува минималните критериуми пропишани со националните и

критериумите на ЕУ за депонии. Сите други не се во согласност со било какви технички и / или еколошки стандарди; депониите претставуваат ризик за загадувањето на воздухот, почвата, површинските води и подземните води, како и потенцијални ризици за биолошката разновидност, земјоделското земјиште и здравјето на луѓето поради одлагање на мешан опасен и неопасен отпад.

Системот за собирање на комунален отпад покрива 75% од населението во земјата. Според видот на отпадот, најголем дел од собраниот отпад е мешан комунален отпад, 543 644 t или 89%, а најмала количина е отпад од гуми, 656 t или 0,1% од вкупните количини на собран отпад.

Дополнителен еколошки проблем претставува традиционалното палење на отворено на комуналниот отпад, биоразградлив отпад и пластика од оранжерији. Поголемиот дел од постојните комунални депонии треба да се затворат, бидејќи условите на локацијата и влијанието врз животната средина не дозволуваат тие да се надградуваат економски и да бидат усогласени со стандардите на ЕУ.

Постојат вкупно 54 активни депонии за комунален отпад се категоризирани според проценката на нивниот еколошки ризик. 16 депонии се рангирани со висок ризик, 16 со среден ризик и 19 со мал ризик за животната средина. Постоечките депонии за комунален отпад категоризирани според нивниот ризик за животната средина се прикажани на Слика 3. Четири високо ризични депонии се класифицирани како посебни случаи и треба веднаш да се затворат и / или да се санираат.

Слика 3 Преглед на постоечките општински депонии и категоризација според нивниот ризик врз животната средина

Постојните практики за отстранување на отпадот не се во согласност со техничките и/или еколошките стандарди; депониите претставуваат ризик за загадувањето на воздухот, почвата, површинските води и подземните води, како и потенцијалните ризици за биолошката разновидност, земјоделското земјиште и здравјето на луѓето поради таложење на мешан опасен и неопасен отпад.

Создавање на отпад од градење и рушење произлегуваат од активности како што се изградба на објекти и инфраструктура, целосно или делумно уривање на згради и градежна инфраструктура, планирањето на патиштата и одржувањето. Обично се состои од: бетон, плочки, арматурни решетки, асфалтирање, асфалтен кров, дрвена граѓа, гипс картон, карпи, почва и остатоци. Некои опасни состојки, исто така, може да се најдат како што се: флуоресцентни цевки, азбест, олово, жива и бои. Годишното производство на овој градежен отпад е во голема мера зависно од градежните активности во јавниот или во приватниот сектор. Проценетите количини за Македонија се проценува на 460.000 до 500.000 тони годишно.

3.2.4 БУЧАВА

Зголеменото ниво на бучавата е сериозен проблем во земјите од Европа и во Македонија. Бучавата предизвикана од сообраќајот е сеуште еден од најважните извори на бучава во урбаната средина. Доколку се надминат граничните вредности на истата, ќе се резултира со негативни здравствени ефекти кај изложената популација. Бучавата има тенденција да се зголемува поради зголемената густина на сообраќајот.

Потребно е мерење и следење на бучавата за постигнување и одржување на нивоата на бучава во животната средина во рамките на граничните вредности дефинирани во четири области според степенот на заштита од бучава, со крајна цел за заштита на здравјето и благосостојбата на населението.

Надлежен орган за собирање на податоци за индикатори за изложеност на бучава и процент на население изложено на бучава е МЖСПП. Овластените и акредитирани лаборатории за оценка на изложеност на бучава добиваат податоци за индикаторите за изложеност на бучава во соработка со надлежните органи, како МЖСПП - за големи патишта, главни железници и главни аеродроми, локална власт - за агломерација и населени места. Лабораториите за мерење на бучавата се распределени во центрите за јавно здравје и консултантските компании за оценка на ризикот по животната средина. Некои од нив се веќе акредитирани од националниот Институт за акредитација.

Во Република Македонија сè уште не се изготвени стратешки карти за бучава за агломерации, главни патишта, главни железници, главни аеродроми, населени места и области од посебен интерес, така што нема достапни податоци за населението изложено на бучава и јавноста не е информирана за моменталниот статус на изложеност на бучава. Националните гранични вредности за спречување на негативните ефекти поврзани со бучавата се утврдени во согласност со препораките на СЗО од страна на Министерството за здравство и МЖСПП.

Податоците засновани на стратешки карти за бучава (број и процент на луѓе изложени на 55 dB (A) и повеќе во големи агломерации, околу главните патишта, главни железници и главни аеродроми) не се достапни. Достапни се податоци за нивоата на бучава во урбаните центри како што се Скопје, Битола и Куманово врз основа на локално следење на бучава, но податоците за процентот на изложеност на населението не се достапни. Центрите за јавно здравје во Битола, Кичево и Куманово го оценуваат влијанието на комуналната бучава врз изложената популација во градовите. Според регистрираните нивоа на бучава измерени во градските подрачја на Битола, Куманово и Кичево, може да се заклучи дека нивото на бучава ги надминува дефинираните гранични вредности, особено во текот на ноќта.

3.2.5 ЗАШТИТА НА ПРИРОДАТА

Република Македонија поседува богата и уникатна биолошка разновидност како резултат на комплексната географија и комбинацијата на континентална и медитеранска клима. Биолошката разновидност е претставена со речиси 22.000 видови од кои над 1.000 видови се ендемични. Покрај тоа, земјата има бројни реликтни и ендемични видови за кои претставува "европско жариште". Моментно, на територијата на Македонија се идентификувани над 2.000 видови алги и габи, 3.200 васкуларни растенија, 500 видови мов, 13.000 безрбетници, 85 видови риби, 14 водоземци, 32 влекачи, 335 птици и 89 цицачи. Од особена важност се

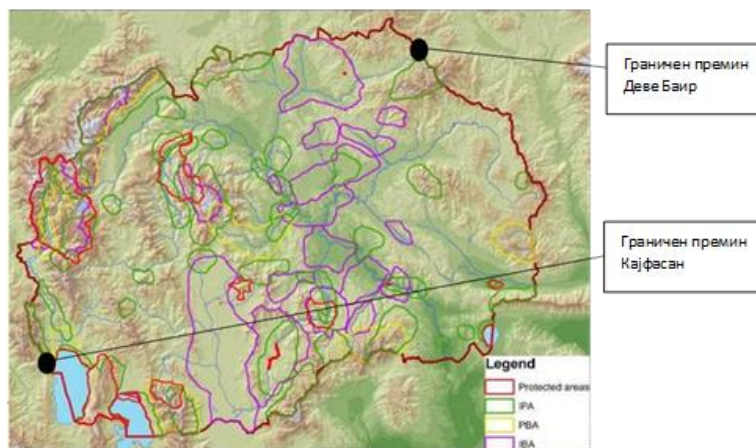
ендемичните видови од кои 150 се ендемични алги, 120 ендемични васкуларни растенија, над 700 безрбетници и 27 ендемични видови риби.

Територијата на Македонија поседува 120 типови живеалишта и 28 видови екосистеми, од кои Охридското и Преспанското Езеро се од национално и глобално значење. Најголем број на ендемични видови алги се наоѓаат на Охридското и Преспанското Езеро, а помалку во Дојранското Езеро и Шар Планина.

Во Република Македонија има три национални паркови: Маврово (731 km²), Галичица (227 km²) и Пелистер (125km²). Сите три паркови се природно и културно наследство.

Според меѓународните критериуми, поголемиот број на локации / заштитени подрачја во земјата беа идентификувани и означени како: области на заштитени растенија (ОЗР), области на заштитени птици (ОЗП) и области на ретки пеперутки (ОРП). Во Македонија беа идентификувани 42 ОЗР, кои опфаќаат околу 459.425 ха, што е речиси 18% од територијата на земјата. Идентификувани се десет ОЗП со вкупна површина од 2.709 km² (околу 10% од територијата на земјата). Во земјата се идентификувани осум места со ретки пеперутки (ОРП). Три од осумте области веќе имаат одредена заштита на национално ниво (дел од планината Баба, Галичица и клисурата на реката Радика кои се во границите на постојните национални паркови).

На Слика 4 се претставени локации на националните заштитени подрачја (црвена линија), меѓународно заштитени подрачја (ОЗР, ОЗП и ОРП со виолетова, зелена и жолта линија) во врска со локациите на двата гранични премини: граничните премини Деве Баир и Кајфасан.

Извор: http://www.mes.org.mk/PDFs/Other/IBA_IPA_%20PBA_vo_RM.pdf

Слика 4 Карта на меѓународно и национално заштитени подрачја во однос на двата гранични премини

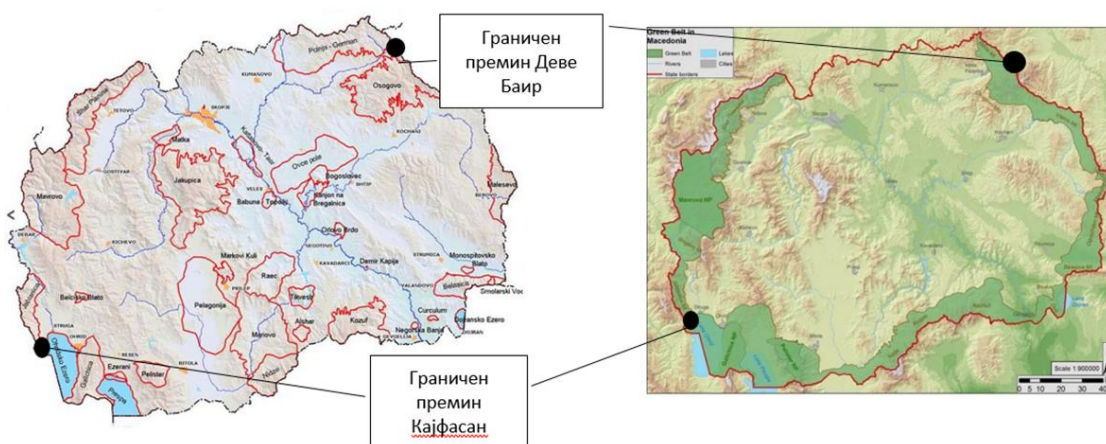
Емералд мрежа - претставува мрежа од вкупно 35 области (20 области се лоцирани во алпскиот био географски регион - западна Македонија), а остатокот од 15 во континенталниот регион - источна Македонија), со вкупна површина од 752.223 ха, што е околу 29% од територијата на земјата.

Национална еколошка мрежа (МАК-НЕН) - мрежата МАК-НЕН опфаќа 13 основни области (од суштинско значење за одржување на стабилна популација на мечката), 26 коридори (12 линеарни, 11 пејзажи и 3 премини), тампон појас е направен околу поголемиот дел од

основните области со различна ширина во зависност од природни релјефни карактеристики и антропогено влијание, како и неколку области за реставрација.

Балкански зелен појас - Балканскиот зелен појас е иницијатива на МСЗП за воспоставување на еколошка мрежа долж поранешната "железна завеса" со цел да се заштитат и зачувуваат природните вредности, притоа водејќи сметка за економските, социјалните и културните потреби на локалната заедница. Овој појас се состои од 11 заштитени подрачја: Националните паркови: Пелистер, Маврово и Галичица; Парк на природата Езерани; споменици на природата: Охридско Езеро, Преспанско Езеро, Дојранско Езеро, Вевчански извори, Смоларски Водопад, Колешински Водопад; и цветниот локалитет Мајдан.

На Слика 5 е дадена локацијата на двата гранични премини во однос на мрежата Емералд и Балканскиот Зелен Појас.

Source: http://www.moep.gov.mk/?page_id=4920

source: <http://mes.org.mk/nov-sajt/?p=4376&lang=en>

Слика 5 Гранични премини Деве Баир и Кафасан во однос на мрежата Емералд и Балкански Зелен Појас

Локациите на граничните премини Деве Баир и Кафасан не се совпаѓаат со ниту една ОЗР, ОЗП и ОРП или Емералд области. Само Балканскиот зелен појас се преклопува со локациите на граничните премини на Деве Баир и Кафасан (Слика 2). ГП Деве Баир се преклопува со област од планината Јабланица (од Балканскиот Зелен Појас) и граничниот премин Кафасан се преклопува со површина од планината Билина (од Балканскиот зелен појас), така што специфичните ПУЖС за секоја локација за време на активностите на реконструкција долж граничните премини треба да ја земат во предвид оваа информација во предвид и целта на специфичните превентивни мерки. Не се очекува проектите да имаат значајно негативно влијание врз критичните природни живеалишта (ОР 4.04 на Светска Банка за природни живеалишта) земајќи предвид дека двата гранични премини се веќе постоечки структури и ќе се одвиваат само активности за реконструкција.

3.2.6 КЛИМАТСКИ ПРОМЕНИ

Климатските промени се однесуваат на секоја промена на климата со текот на времето, или поради варијабилност на природата или како резултат на човекова активност. Затоплување на атмосферата поради намалувањето на излезното сончево зрачење кое произлегува од

концентрациите на гасови како што е јаглеродниот диоксид се нарекува ефект на стаклена градина.

Целта на ублажувањето на климатските промени е да се стабилизира концентрацијата на стакленички гасови (GHS) на ниво кое ќе ги спречи негативните влијанија врз климата и ќе им овозможи на екосистемите природно да се прилагодат на климатските промени, во согласност со принципот на меѓународна соработка и цели на националниот, социјалниот и економскиот развој.

Република Македонија има намера да даде свој придонес во глобалните напори за намалување на емисиите на стакленички гасови, односно намалување на емисиите на јаглероден диоксид од 30% од согорување на фосилни горива или 36% како поамбициозна цел до 2030 година. Емисиите на јаглерод диоксид од фосилни согорувањето на горивата претставува речиси 80% од вкупните национални емисии на стакленички гасови, со доминантни придонеси од енергетскиот, градежниот и транспортниот сектор.

Потребни се напори за интегрирање на климатските промени во другите секторски политики. Беше усвоено законодавство за информирање на потрошувачите за потрошувачката на гориво и емисиите на CO₂ за нови патнички автомобили. Во однос на транспортниот сектор, политиките за урбан транспорт имаат за цел подобрување на тековите, сообраќајот и улогата на транспортната инфраструктура, што ќе придонесе за намалување на емисиите на стакленички гасови. Патнички автомобили се доминантен начин на превоз на патници, со просечно учество од 75% во вкупниот патнички километар, што влијае на животната средина и на здравјето на луѓето.

3.3 Тековна состојба и релевантни потенцијални проблеми

3.3.1 Општи информации за административната поделба

Административната поделба во РС Македонија вклучува општини, но исто така и статистички региони, како и Градот Скопје како посебна административна единица.

Општините ги опфаќаат населените места што влегуваат во нивната територија, утврдено со закон. Седиштето на општината се наоѓа во најнаселената населба во општината. Тековната поделба на општините е формирана во 2004 година, кога беше донесен новиот *Закон за територијална организација и локална самоуправа во Република Македонија*. Општините во Македонија се *првостепено* ниво на *административна поделба*. Општинската поделба брои 80 општини, од кои 10 општини припаѓаат под територијалната област на Градот Скопје, кој е одреден како посебна единица на локалната самоуправа.

Земјата е исто така поделена на 8 плански статистички региони, кои се сметаат како *административна поделба* на *одредено* ниво, но во смисла на региони кои се погодни за планирање на нивниот развој.

Регионите во С. Македонија беа усвоени од страна на Собранието во 2009 година. Најголемиот регион во областа е Пелагонија, што се карактеризира со мала густина на населението од 50 жители на квадратен километар, додека најмалиот регион, Скопскиот регион, има густина на населението од 319 жители на квадратен километар и опфаќа повеќе од една четвртина од вкупното население во земјата. Руралните општини се широко застапени во речиси сите

региони, но најголем дел од населението живее во поголемите урбани центри, што укажува на нерамномерна концентрација на населението во рамки на регионите.

Во Полошкиот и во Југозападниот регион има големо учество на население кое живее во руралните области, додека во останатите региони руралните населби се поретко населени.

3.3.2 Население

Демографските показатели на регионално ниво покажуваат разлики што упатува на постоењето на диспропорција во територијалната дистрибуција на населението. Скопскиот регион е најгусто населен регион, додека Вардарскиот регион има најмала густина на населението.

Видливи се разликите во однос на возрасната структура на населението. Највисокото учество на младо население (0-14 години) е регистрирано во Скопскиот регион (18.4%), додека најниското учество е во Источниот регион (14%). Највисок процент на старо население (65+) е забележан во Пелагонискиот регион (16.2%), додека најнизок процент има во Полошкиот регион (9.3%). Показателите за просечната возраст на населението исто така ја потврдуваат оваа ситуација.

Видливи се разликите и во однос на бројот на раѓања и умирања. Во пет региони (Вардарски, Југозападен, Југоисточен, Источен и Пелагониски), како резултат на неповолната возрасна структура и ниското ниво на наталитет, бројот на умирања го надминува бројот на раѓања. Најкритична е состојбата во Пелагонискиот регион со разлика од 4% (луѓе/1000 жители): раѓања vs умирања = 9.3% vs 13.3%.

Табела 2 Податоци за населението и миграцијата во последната декада во РС Македонија

	2008	2013	2018
Население на крајот од годината	2.048.619	2.065.769	2.077.132
Женско	1.021.815	1.030.928	1.036.932
Доселени граѓани на РС Македонија	219	490	369
Доселени странци	557	1.941	2.557
Отселени граѓани на РС Македонија	740	945	144
Отселени странци	11	96	233

(Извор: ДЗС. Северна Македонија во бројки, 2019)

Во 2018 година има пораст на населението во земјата за 0.55%, споредено со податоците во 2013 година, и за 1.39% споредено со податоците во 2008 година. Во однос на половата структура на населението во 2018 година, постои речиси идеална рамнотежа, при што женските лица претставуваат 49.92% од населението.

Табела 3 Витална статистика

% (на 1000 жители)	2008	2013	2018
Раѓања	11.2	11.2	10.3
Умирања	9.3	9.3	9.5

Бракови	7.2	6.8	6.5
Разводи	0.6	1.0	0.8

(Извор: ДЗС. Северна Македонија во бројки, 2019)

Во периодот 2008/18 година, бројот на раѓања е намален за 7.0%, а стапката на наталитет за 0.9%. Во истиот период (2008-2018), бројот на умирања предизвикува зголемување на стапката на морталитет на 9.5%, а бројот на бракови се намалува за 8.2%, следен од бројот на разводи (зголемен за 34 %).

Следната слика ја прикажува структурата на населението во земјата, според петгодишни возрастни групи.

(Извор: ДЗС, веб-страница. База на податоци МакСтат)

Слика 6 Пирамида на населението, 2017

Сите овие податоци укажуваат дека населението во земјата старее и дека во одреден временски период ќе се јави зголемена потреба за подобрување на социјалните услуги испорачани на локално и национално ниво.

Следниот графикон ја прикажува тенденцијата на природен прираст на населението во земјата за периодот 2008/18 година.

(Извор: ДЗС. Северна Македонија во бројки, 2019)

Слика7 Природен прираст на населението

3.3.3 Патна инфраструктура и транспорт

Статистичките податоци за транспортот на луѓе и стоки преку различни превозни средства е прикажан во следната табела, каде што статистиката во 2008 година се споредува со онаа во 2013 и 2018 година.

Табела 4 Превозни средства и активности

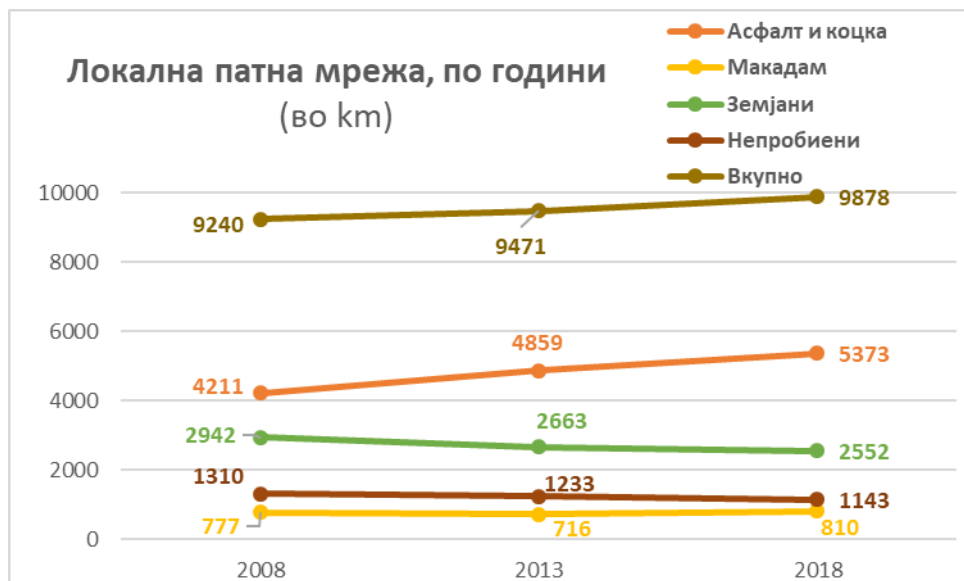
Превезени патници според видот на превоз	2008	2013	2018
Патен превоз	10.147	16.052	8.516
Градски превоз	64.378	69.063	71.410
Железнички превоз	1.448	853	541
Воздухопловен превоз	694	1.067	2.335
Превезени стоки според видот на превоз	2008	2013	2018
Патен превоз, илјади	20.075	31.346	69.139
Железнички превоз, илјади	4.206	2.283	1.668
Воздухопловен превоз	2.159	2.515	2.982

(Извор: ДЗС. Северна Македонија во бројки, 2019)

Очигледно, патниот превоз бележи значително позитивни промени во набљудуваниот период. Онаму каде што железничкиот превоз бележи пад, патниот превоз бележи пораст. Ова се однесува на транспортот и на луѓе и на стоки. Воздухопловниот превоз исто така бележи значителен пораст во дадениот период, во транспортот и на стоки и на патници.

Ова е очигледен доказ дека патниот превоз на луѓе и стоки е попреферирана опција отколку железничкиот превоз.

Патната мрежа во земјата е во постојан пораст, а за период од 10 години бележи пораст од речиси 7%, со значителен пораст на асфалтираните патишта и калдрмирани улици (27.6%). Следната слика нуди преглед на состојбата на патиштата во земјата.

(Извор: ДЗС, веб-страница. База на податоци)

Слика8 Локална патна мрежа, според година (во km)

Во однос на бројот на лица повредени или загинати во сообраќајни незгоди, забележан е пад за дадениот период од 2016 до 2018 година. Целокупната тенденција бележи опаѓање, со инцидентен врв во 2013 година. Во периодот од 2014 до 2016 година, бројот на загинати лица исто така се зголемува, но во следните години опаѓа. Во 2018 година, бројот на загинати во сообраќајни незгоди е помалку од 140 лица. Бројот на повредени лица во сообраќајни незгоди во 2018 година, споредено со 2009 година, бележи опаѓање (видете во следната табела).

(Извор: ДЗС. Северна Македонија во бројки, 2019)

Слика9 Загинати и повредени во сообраќајни незгоди

3.3.4 Економија

Економија на С. Македонија е тесно поврзана со Европа како клиент за извоз и како извор на инвестиции. Македонија ја одржа макроекономската стабилност за време на глобалната финансиска криза во 2008 година спроведувајќи прудентна монетарна политика, што ги одржува домашната валута врзана за еврото и инфлацијата на ниско ниво.

Основните податоци за бруто-домашниот производ се прикажани во следната табела.

Табела 5 Основни податоци за бруто-домашниот производ

Основни податоци за бруто-домашниот производ	2016	2017
Бруто-домашен производ по пазарни цени, во тековни цени (во милиони денари)	594.795	616.600
- реална стапка на раст (во %)	2.8	0.2
- во милиони евра (по тековен курс)	9.657	10.014
- по жител во евра (по тековен курс)	4.659	4.827
БДП според ПКМ, во милиони	22.578	22.606
БДП по жител според ПКМ	10.900	10.900

(Извор: ДЗС. Северна Македонија во бројки, 2019)

Во 2016 година, според структурата на БДП, Скопскиот регион има најголемо учество од 43.1% во националниот БДП, по што следи Пелагонискиот (10.9%), Југоисточниот (10%), Југозападниот (8.2%), Источниот (7.9%), Вардарскиот (7.8%), Полошкиот (7.1%) и Североисточниот (5%) регион.

Во 2016 година, во Република С. Македонија, бруто-инвестициите по основни средства се искачуваат на 145 040 милиони денари, што е 8.8% повеќе во споредба со претходната година. Скопскиот регион има најголемо учество во вкупните бруто-инвестиции (51.9%), додека Североисточниот регион има најмало учество (1.7%).

Во следната табела се прикажани податоци за бројот на вработени лица, просечната плата, како и бројот на активни деловни субјекти според индустриски сектор.

Табела 6 Активни деловни субјекти според сектори на дејност, вкупен број на вработени лица и просечно исплатена бруто-плата по вработен, состојба на 31 декември 2017

Состојба на 31 декември 2017 (плата во денари)	Број на активни деловни субјекти	Број на вработени лица	Исплатена просечна плата
Вкупно	71.419	740.648	22.928
Земјоделство, шумарство и рибарство	2.603	120.311	17.547
Рударство и вадење на камен	201	6.576	28.994

Преработувачка индустрија	7.885	143.253	18.112
Електрична енергија, гас, пареа и климатизација	172	10.407	37.239
Снабдување со вода, отстранување на отпадни води, управување со отпад и дејности за санација на околината	255	12.651	20.116
Градежништво	4.814	53.391	20.795
Трговија на големо и мало; поправка на моторни возила и мотоцикли	23.337	108.869	21.273
Транспорт и складирање	5.732	37.769	23.912
Објекти за сместување и сервисни дејности со храна	4.559	28.569	16.070
Информации и комуникации	1.689	13.587	38.398
Финансиски дејности и дејности на осигурување	427	10.817	40.350
Дејности во врска со недвижен имот	566	1.702	24.213
Стручни, научни и технички дејности	6.948	13.350	29.235
Административни и помошни услужни дејности	1.698	13.928	16.732
Јавна управа и одбрана; задолжително социјално осигурување	268	53.143	27.115
Образование	1.184	43.973	22.308
Дејности на здравствена и социјална заштита	3.319	40.807	25.008
Уметност забава и рекреација	1.335	13.262	21.897
Други услужни дејности	4.427	12.604	27.227
Дејности на домаќинствата како работодавачи	0	864	0
Дејности на екстратериторијални организации и тела	0	814	0

(Извор: ДЗС, веб-страница. База на податоци МакСтат)

Најголемо учество на вработени лица според сектори има во преработувачката индустрија со 143.253 вработени лица во 2017 година (137.615 вработени во 2016, 150.820 во 2018 година). Втор најголем сектор според бројот на вработени лица е земјоделството, шумарството и рибарството со 120.311 вработени лица во 2017 година (во 2018 година има 119.337 вработени лица).

На регионално ниво, највисоката просечна месечна исплатена бруто-плата во 2017 година, споредена со вкупниот просек во РС Македонија, е забележана во Скопскиот регион (17.0%), додека најниската просечна месечна исплатена бруто-плата во 2017 година, споредена со вкупниот просек во земјата, е забележана во Источниот регион (23.3%)

Во 2018 година, бројот на активни деловни субјекти изнесува 72 315, што претставува пораст од 1.3% во споредба со 2017 година. Најголем број на деловни субјекти припаѓаат на

трговијата на големо и мало; поправка на моторни возила и мотоцикли со 22 950 субјекти или 31.7% и преработувачката индустрија со 8033 субјекти или 11.1%.

(Извор: ДЗС, веб-страница. База на податоци МакСтат)

Слика10 Број на приватни деловни претпријатија, според број на вработени лица, 2017

Податоците за структурата на активни деловни субјекти (2017) според бројот на вработени лица покажува дека највисоко учество од 79.1% им припаѓа на деловните субјекти со 1-9 вработени лица, по што следат деловни субјекти без вработени лица или субјекти со непознат број на вработени лица (нема податоци за вработени лица) со 11.4% и субјекти со 10-19 вработени лица со учество од 4.3%. Учесството на деловни субјекти со 20-49 вработени лица изнесува 2.9%, субјектите со 50-249 вработени лица учествуваат со 1.9%, додека субјектите со 250 или повеќе вработени лица имаат учество од само 0.3%.

На самиот крај на 2018 година, Агенцијата за вработување има регистрирано 94721 невработени лица кои редовно бараат работа, од кои 34% живеат во рурални области.

Земјоделство

Според ДЗС, во 2018 година се регистрирани 1.264.139ha расположливо земјоделско земјиште, од кои 41% се целосно обработливо земјиште. Ова обработливо земјиште се состои од ораници и бавчи (80.6%), овоштарници (3.24%), лозја (4.64%) и ливади (11.5%). Пасиштата се вклучени со 58.9% во расположливото земјоделско земјиште.

Пченицата е главната земјоделска култура во земјата, иако посеаната површина во 2008 година бележи пад од 16.9% во 2018 година. Овошните насади (јаболка и грозје) се во постојана експанзија, што се забележува во порастот за 11.3% (грозје) во 2018 година, споредено со 2008 година.

Табела 7 Површина на основни земјоделски култури (во ha)

Површина на земјоделска култура (во ha)	2008	2013	2018
Пченица	85.454	80.980	70.987
Јачмен	47.351	41.944	42.331
Тутун	17.064	19.178	16.582

Домати	5.319	5.457	5.569
Јаболка (број на родни стебла во илјади)	4.154	4.385	4.724
Грозје (број на родни стебла во илјади)	77.789	82.354	86.591

(Извор: ДЗС. Северна Македонија во бројки, 2019)

Туризам

Туризмот, во текот на изминатата декада, бележи пораст во сите сегменти. Се чини дека туризмот станува важна индустрија во земјата. Бројот на странски туристи бележи пораст од неверојатни 177% во 2018 година, споредено со 2008 година. Порастот на бројот на домашни туристи не е толку спектакуларен, но не е и незначителен, со пораст од околу 20%.

Табела 8 Број на туристи и ноќевања

Број на туристи	2008	2013	2018
Вкупно	605.320	701.794	1.126.935
* Домашни	350.363	302.114	419.590
* Странски	254.957	399.680	707.345
Број на ноќевања	2008	2013	2018
Вкупно	2.235.520	2.157.175	3.176.808
* Домашни	1.648.073	1.275.800	1.685.273
* Странски	587.447	881.375	1.491.535

(Извор: ДЗС. Северна Македонија во бројки, 2019)

Исто така, огромен пораст е забележан во ноќевањата на странските туристи, со пораст од 154%, за периодот 2008/18 година.

3.3.5 Социјална и здравствена заштита

Република С. Македонија се грижи за социјалната заштита на граѓаните во согласност со принципот на социјална правда. Државата го воспоставува системот на социјална заштита и го овозможува неговото функционирање, обезбедува услови и мерки за вршење на социјално-заштитната дејност и развива форми на самопомош. Според Законот за социјална заштита, социјалната заштита е систем на мерки, активности и политики за спречување и надминување на основните социјални ризици на кои е изложен граѓанинот во текот на животот, за намалување на сиромаштијата и социјалната исклученост и за јакнење на неговиот капацитет за сопствена заштита. Под социјален ризик, во смисла на овој закон, се подразбира: ризици по здравјето, ризици на старост и стареење, ризици по еднородителско семејство, ризици од невработеност, губење на приходи за издржување врз база на работа и сл., ризици од сиромаштија и ризици од друг тип на социјална исклученост.

Системот на социјална заштита има суштинско значење за обезбедување на социјалната сигурност и благосостојбата на граѓаните во секоја земја која води грижа за своето население.

Следната табела нуди преглед на бројот на домаќинства, според региони, кои се корисници на социјална парична помош.

Табела 9 Корисници на социјална парична помош, според региони (2017)

Област	Број на домаќинства	Учество
РС Македонија	29215	100,0%
Вардарски регион	1821	6,2%
Источен	1793	6,1%
Југозападен	2795	9,6%
Југоисточен	1623	5,6%
Пелагониски	3664	12,5%
Полошки	6273	21,5%
Североисточен	5023	17,2%
Скопски регион	6223	21,3%

(Извор: ДЗС, веб-страница. База на податоци МакСтат)

Здравствената заштита се состои од три сегменти: примарна, секундарна и терцијарна здравствена заштита. Примарната здравствена заштита во Македонија е заснована на мрежа од приватни и јавни здравствени установи: клиника и здравствени центри. Системот на примарна здравствена заштита вклучува превентивни, промотивни и куративни услуги низ различни профили на здравствени работници и сродни професионалци: доктори, специјалисти по општа медицина, стоматолози и педијатри, специјалисти по школка медицина, гинеколози и специјалисти по медицина на трудот. Секундарната здравствена заштита се практикува преку систем на специјалистички советодавни услуги, општи и посебни болници и институти. Терцијарната здравствена заштита се практикува во клинички болници и во Универзитетскиот клинички центар во Скопје.

Јавното здравје се следи од страна на Институтот за јавно здравје, а последните податоци и анализи на здравствената состојба се наведени во Извештајот за здравјето на населението во Република Македонија, 2017 година.

Извадок од покриеноста со медицински персонал во земјата е прикажан во следната табела.

Табела 10 Број на доктори во здравствените региони на РСМ

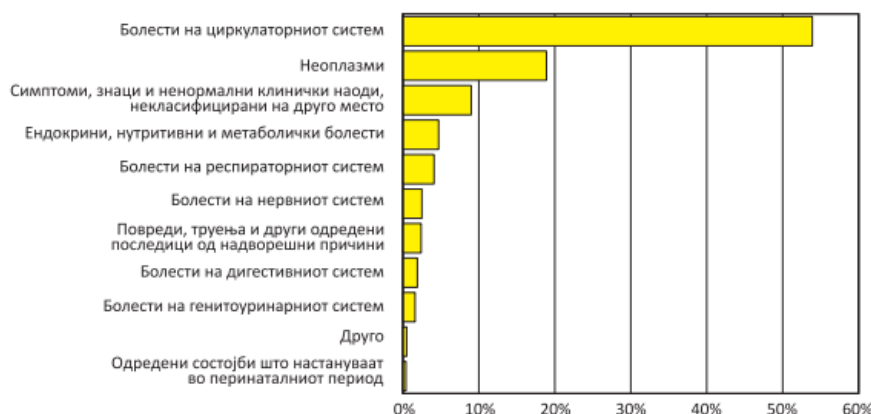
БРОЈ НА ДОКТОРИ ВО ЗДРАВСТВЕНИТЕ РЕГИОНИ НА РСМ	2017
Број на жители на 1 доктор	333,6
Вкупен број на доктори	6219
Општа пракса	1770
Општа пракса (% од вкупниот број на доктори)	28,5%
На специјализација	699

На специјализација (% од вкупниот број на доктори)	11,2%
Специјалисти	3750
Специјалисти (% од вкупниот број на доктори)	60,3%
Број на стоматолози	1811
Број на жители на 1 стоматолог	1145,5
Број на фармацевти	1070
Број на жители на 1 фармацевт	1938,8

(Извор: ИЈЗ. Здравствена карта на Република Македонија, 2017)

Во медицинските единици во руралните области бројот на постојани доктори изнесува 321, а на повремени доктори 5. Има 354 здравствени работници со виша СС и средна СС кои работат во 231 рурален здравствен пункт.

Следната слика ги прикажува основните причини за смртност во земјата.

(Извор: ДЗС. Северна Македонија во бројки, 2019)

Слика 11 Информации или причини за смртност, 2017

3.3.6 Образование

Образовниот процес во земјата е институционално организиран на три нивоа: основно, средно и високо образование. Првите две нивоа се задолжителни, додека третото е доброволно, иако е исто така доминантно финансирано од страна на централната власт, со исклучок на приватните универзитети.

Следната табела нуди преглед на состојбата со бројот на запишани ученици во три периоди кои формираат декада. Очигледен е падот во бројот на ученици низ годините, а поради намалување на бројот на деца и емиграцијата.

Табела 11 Број на ученици, според различно образовно ниво

ОБРАЗОВНО НИВО	2007/2008	2012/2013	2017/2018
Основно образование (Основно училиште)			

Број на основни училишта	1.057	1.046	1.044
Ученици во основни училишта	223.982	196.587	193.689
* Ученички	108.324	9.5134	93.608
Средно образование (Средно училиште)			
Број на средни училишта	111	119	137
Ученици во средни училишта	95.109	90.406	71.944
* Ученички	44.449	43.059	34.126
Високо образование (Универзитет)			
Студенти во високо образование	64.254	56.906	56.941
* Студентки	34.170	31.005	31.669

(Извор: ДЗС. Северна Македонија во бројки, 2019)

Во однос на запишаните ученици според регион, Скопскиот регион има највисоко учество на запишани ученици во основните училишта со 33.8% и 34.1% од вкупниот број на запишани ученици во средните училишта. Понатаму, второто место го зазема Полошкиот регион со 15.4% од вкупниот број на ученици во основно образование и 16.5% од сите запишани ученици во средно образование кои потекнуваат од овој регион. Трет регион со најголем број на ученици во основните училишта (11.3%) и средните училишта (10.4%) е Пелагонија. Најмалку ученици во основните (6.6%) и средните (6.9%) училишта има во Вардарскиот регион.

4 ПРЕГЛЕД НА ЕКОЛОШКИ И СОЦИЈАЛНИ БАРАЊА ВО РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

4.1 НАЦИОНАЛНО ЗАКОНОДАВСТВО ЗА ЖИВОТНА СРЕДИНА – ОСНОВНИ ЗАКОНИ И ПОДЗАКОНСКИ АКТИ РЕЛЕВАНТНИ ЗА ПРОЕКТОТ

Законодавството на ЕУ за животна средина е транспонирано во националното законодавство започнувајќи од 2005 и, речиси, за сите сектори во животната средина, (вода, воздух, бучава, климатски промени, индустриски емисии, хемикалии и природа и биолошка разновидност) пропишаните стандарди и граници на емисии (вредности за емисии во воздух, вода) и принципите за управување со отпадот се усогласени со ЕУ барањата. Законодавството на ЕУ во националното законодавство е транспортирано приближно 85%.

Одредбите за заштита на животната средина се пропишани со Уставот на РМ (членови 8 и 43).

1. Законот за Животна средина (ЗЖС) (*Службен весник бр. 53/05,81/05,24/07,159/08, 83/2009, 124/2010, 51/2011, 123/12, 93/13, 187/13 42/14, 44/15 129/15, 192/15, 39/16, 99/18*);

ЗЖС беше усвоен во Јули 2005 и беше предмет на неколку промени во наредните години. ЗЖС е основа за политиката и управувањето со животна средина, со што се обезбедуваат водечки принципи и инструменти на политиката. Овој закон ги содржи основните принципи за заштита на животната средина, кои се основа за утврдување на постапките за управување со животната средина и кои се вообичаени за сите закони кои ги регулираат посебните медиуми на животната средина.

Согласно член 77 од ЗЖС, се уредува постапката за проценка на влијанието врз животната средина на проекти кои можат да предизвикаат влијание врз медиумите на животната средина. Подносителот на под-проектот е должен да достави Известување за намерата за изведување на проект до органот на државната управа надлежен за работите од областа на животната средина (во согласност со член 80). Овој закон е правна основа за усвојување на неколку релевантни подзаконски акти наведени подолу:

- *Уредба за утврдување на проекти за кои треба да се спроведе постапката за ОВЖС (Службен весник бр.74 / 05, 109/09, 164/12)* - Оваа уредба ги дефинира проектите за кои е задолжителна постапка за ОВЖС, генерално назначени проекти кои би можеле да имаат значително влијание врз животната средина за кои е идентификувана потребата за спроведување на постапка за ОВЖС, критериуми врз основа на кои се утврдува потребата за спроведување на постапката за утврдување на нови генерално дефинирани проекти и критериуми врз основа на кои се утврдува потребата за спроведување на постапка при промена на постојните објекти.
- *Правилник за информациите содржани во Известување за намера за спроведување на проект и постапка за утврдување на потребата од ОВЖС на проект (Службен весник на РМ бр.33 / 06)* - Правилникот ја дефинира содржината на Известувањето за намерата за извршување на проектот. Подносителот на под-проектот го известува надлежниот орган за намерата за спроведување на проектот со цел да се утврди потребата за спроведување на постапка за ОВЖС.
- *Правилник со листа на проекти за кои Подносителот на под-проектот треба да подготви Елаборат за заштита на животна средина, којшто треба да биде усвоен од страна на Министерството за животна средина и просторно планирање*

(Службен Весник на РМ бр. 36/12) - Овој Правилник ги вклучува категориите на проекти за кои Подносителот на под-проектот подготвува Елаборат за заштита на животната средина кој го одобрува Министерството за животна средина и просторно планирање.

- Правилник со листа на проекти за кои Подносителот на под-проектот треба да подготви Елаборат за заштита на животна средина, којшто треба да биде усвоен од страна на градоначалникот на општината (Службен Весник на РМ бр. 32/12) или Градоначалникот на Скопје - Овој Правилник ги вклучува категориите на проекти за кои Подносителот на под-проектот подготвува Елаборат за заштита на животната средина кој го одобрува Градоначалникот на Град Скопје.
- Правилникот за формата и содржината на Елаборатот за заштита на животна средина и постапката за негово одобрување, како и начинот на водење на регистарот на усвоени Елаборати (Службен Весник на РМ бр. 50/09, 44/13) – Овој Правилник ја пропишува формата и содржината Елаборатот, која е постапката за негово одобрување, како и начинот на чување во регистар.

2. Закон за квалитет на амбиенталниот воздух (Службен Весник на РМ бр. 67/04 92/07, 35/10, 47/11, 59/12, 163/13, 10/15, 146/15)

Усвоениот закон во 2004 година го поставува системот за управување со квалитетот на амбиенталниот воздух. Во него се вклучени активности насочени кон избегнување, спречување или ублажување на опасните ефекти од загадувањето на воздухот преку: проценка на квалитетот на амбиенталниот воздух, одредување на гранични вредности за емисија и вредности за квалитет, планирање на заштита на амбиенталниот воздух, воспоставување мониторинг на амбиенталниот воздух и информациски системи, како и заштита на квалитетот на амбиентниот воздух во насока на контрола на емисиите од стационарни или дифузни извори на загадување.

3. Закон за води (Службен Весник на РМ бр. 87/08, 6 / 09, 161/09, 83/10, 51/11, 44/12, 23/13, 163/13, 180/14, 146/15);

Законот ги вклучува сите аспекти на управувањето со водите: користење и распределба на водните ресурси; заштита и контрола на загадувањето; заштита од штетни ефекти врз водите и планирање на одржливо управување со водите.

4. Закон за отпад (Службен Весник на РМ бр. 68/04, 71/04, 107/07, 102/08, 134/08, 124/10, 51/11, 123/12, 147/13, 163/13, 51/15, 146/15, 192/15);

Законот ги вклучува основните принципи на управувањето со отпадот (принципот на заштита на животната средина во управувањето со отпадот - минимизирање на отпадот, принцип на претпазливост, блискост, универзалност на услугите, принцип загадувачот плаќа, систем на депозити итн.). Управувањето со отпадот, како јавна услуга, се заснова на принципот на универзалност на услугите (не дискриминација, одржливост, квалитет и ефикасност, транспарентност, достапна цена и целосна покриеност на територијата).

Листа на видови на отпад (Службен Весник на РМ бр. 100/05);

Листата пропишува видови на отпад кои се класифицирани според изворот на негово создавање и неговите карактеристики,

- ✚ *Правилник за начинот на постапување со отпад од азбест и со отпад од производи кои содржат азбест (Службен весник на РМ Бр. 70/04);*

Овој Правилник го пропишува начинот на постапување со азбестниот отпад и отпадот од производи што содржат азбест.

- ✚ *Закон за управување со пакување и отпад од пакување (Службен Весник на РМ бр.161/09, 17/11, 47/11, 136/11, 6/12, 39/12, 163/13 и 146/15);*

Со овој закон се уредуваат барањата за заштита на животната средина кои мора да ги исполнува амбалажата во текот на нејзиното производство, пуштање во промет, пуштање во употреба и ракување со отпадот од пакување, вклучувајќи ги и обврските на економските оператори.

- ✚ *Закон за отпадна електрична и електронска опрема (Службен Весник на РМ бр. 06/12, 163/13, 146/15, 39/16);*

Со овој Закон се уредуваат барањата за заштита на животната средина што мора да ги исполнуваат правните и физичките лица кои произведуваат и пуштаат на пазарот електрична и електронска опрема во Република Македонија и кои ракуваат со отпадна електрична и електронска опрема.

- ✚ *Закон за батерии и акумулатори и отпадни батерии и акумулатори (Службен Весник на РМ бр. 140/10, 47/11, 148/11, 163/13, 146/15, 39/16);*

Со овој Закон се уредуваат барањата за заштита на животната средина кои батериите и акумулаторите е потребно да ги исполнуваат при нивното производство и пласирање на пазарот во Република Македонија и ракување со отпадни батерии и акумулатори.

5. Закон за заштита од бучава ("Службен Весник на РМ бр. 79/07, 124/10, 47/11,163/13, 146/15);

Усвоениот закон во 2007 година му поставува на МЖСПП генерална надлежност да го намали нивото на бучавата во животната средина, но исто така утврдува дека некои активности ќе се спроведуваат заеднички, во соработка и консултации со или преку некој плански документ кој се донесува во согласност со другите органи, други министерства, Град Скопје и единиците на локалната самоуправа.

6. Закон за заштита на природата (Службен Весник на РМ бр. 67/04, 14/06, 84/07, 35/10, 47/11, 148/11, 59/12, 13/13, 163/13, 41/14 и 146/15);

Заштитата на природата се врши преку заштита на биолошката и пределската разновидност и заштита на природното наследство, во и надвор од заштитените подрачја. Во однос на видовите, Законот ги уредува прашањата за воведување на алохтони видови во природата и повторно воведување на изумрени автохтони видови; трговија со загрозени и заштитени диви видови растенија, габи и животни; заштита на видови кои уживаат заштита според меѓународни договори; чување и одгледување на диви животински видови во заробеништво, како и означување на загрозени диви видови вклучени во Црвените Листи и Црвената Книга за Евиденција.

7. Закон за хемикалии (Службен Весник на РМ бр. 145/10, 53/11, 164/13, 116/15 и 149/15)

Законот го регулира управувањето со хемикалиите, нивната класификација, правилното складирање, означувањето, ракувањето и правилната употреба на хемикалиите, безбедносниот транспорт и финалното депонирање на хемискиот отпад.

8. Закон за енергија (Службен Весник на РМ бр. 79/13, 151/14, 215/15, 189/16, 96/19)

МЕЃУНАРОДНИ ДОГОВОРИ

Имајќи предвид дека проектните активности ќе бидат спроведени во општините на целата територија на земјата, кај некои од нив кои се граничат со соседните земји може да се очекува влијание врз животната средина изразено преку емисиите на воздухот и емисиите во површинските води за кои се очекува да бидат изразени во соседните земји / општини.

РММ има ратификувано голем број меѓународни договори и протоколи:

- Рамковна конвенција на Обединетите нации за климатски промени (Њујорк, 9 мај 1992 година) Ратификувана од РСМ на 28 јануари 1998 година (влегување во сила на 28 април 1998 година);
- Протокол од Кјото за климатски промени (Кјото, декември 1997 година). Ратификувана од РСМ на 18 ноември 2004 година (влегување во сила на 16 февруари 2005 година);
- Конвенција за биолошка разновидност (Службен весник бр. 54/97);
- Конвенција за зачувување на миграциските видови на диви животни, Бон, 1979 година (Службен весник бр. 38/99);
- Конвенција за зачувување на европскиот животински свет и природни живеалишта, Берн, 1972 година (Службен весник бр. 49/97);
- Протокол за регистрирање на ослободување и за пренесување на загадувачи. Влегување во сила 2010 година

4.2 НАЦИОНАЛНО ЗАКОНОДАВСТВО ЗА СОЦИЈАЛНА ЗАШТИТА

1. Сопственост и средства за живот

Главното национално законодавство релевантно за проектите, во однос на земјиштето и одземање на средствата, обезбедувањето на средства за живот е опишано подолу.

- Закон за експропријација ("Службен весник на Република Македонија" бр. 5/12, 131/12, 24/13, 27/14, 104/15, 192/15, 23/16, 178/16). Македонското законодавство се занимава со присилно раселување и реставрација на средствата за живеење во рамките на својата законска рамка за експропријација, со основна идеја дека сопствениците на имотите треба да бидат компензирани за нивните загуби, најчесто во монетарна смисла. Законот ја уредува постапката за експропријација на имот за проекти од јавен интерес и поврзаните права за недвижности (недвижни имот).

Други закони кои го покриваат доменот на сопственост и средства за живеење се:

- ✚ Закон за катастар на недвижности ("Службен весник на Република Македонија" бр. 55/13, 41/14, 115 / 14,116 / 15,153 / 15, 192/15, 61/16);
- ✚ Закон за сопственост и други стварни права ("Службен весник на Република Македонија" бр.18 / 01, 92/08, 139 / 09,35 / 10);
- ✚ Законот за градење ("Службен весник на Република Македонија" бр. 130/09, 124/10, 18/11, 36/11, 54/11, 13/12, 144/12, 25/13, 79/13, 137/13, 163/13, 27/14, 28/14, 42/14, 115/14, 149/14, 187/14, 44/15, 129/15, 217/15, 226/15, 30/16, 31/16, 39/16, 71/16, 132/16).
- ✚ Закон за оценување ("Службен весник на Република Македонија" бр. 115/10, 158/11, 185/11, 64/12, 188/14, 104/15, 153/15, 192/15, 30/16)
- ✚ Законот за пристап до информации од јавен карактер (Сл. Весник на РМ бр.13 / 06, 86/08, 06/10, 42/14, 148/15, 55/16)
- ✚ Методологија за проценка на пазарната вредност на недвижниот имот ("Службен весник на Република Македонија" бр. 54/12)
- ✚ Правилник за начинот на катастарска класификација и утврдување и регистрација на промена на катастарската култура и класа на земјиште (Службен весник на Република Македонија бр. 144/13, 95/15)
- ✚ Закон за постапување по бесправно изградени објекти (Службен весник на Република Македонија бр. 23/11, 54/11, 155/12, 53/13, 72/13, 44/14, 115/14, 199/14, 124 / 15, 129/15, 217/15, 31/16)
- ✚ Закон за постапување по жалби и предлози (Службен весник на Република Македонија бр.82 / 2008, 13/13, 156/15, 193/15);

2. Безбедност и здравје

Законите за безбедност и здравје кои се од особен интерес во врска со овој проект се:

- **Закон за социјална заштита** (Службен Весник на РМ бр. 79/09, 148/13,164/13, 187/13, 38/14, 44/14, 116/14, 180/14, 33/15, 72/15, 104/15, 150/15, 173/15, 192/18, 30/16, 163/17, 51/18). Социјалната заштита во Македонија се состои од услуги и придобивки од системот за социјална заштита финансиран од даноци (социјална превенција - во согласност со Законот за социјална заштита – воспитно - советодавна работа, развој на формите за самопомош, волонтерска работа итн. институционална грижа, неинституционална грижа и парична помош) и систем за социјално осигурување базирано на придонеси (пензии и инвалидско осигурување, здравствено осигурување и осигурување од невработеност).
- **Закон за здравствена заштита** (Службен Весник на РМ бр. 43/12, 145/12, 87/13, 164/13, 39/14, 43/14, 132/14, 188/14, 10/15, 61/15, 154/15, 132/15, 154/15, 192/15, 37/16). Законот за здравствена заштита ги уредува прашањата поврзани со системот и организацијата на здравствената заштита и вршењето на здравствената дејност, загарантираните права и утврдените потреби и интереси на земјата во обезбедувањето здравствена заштита, здравствените установи, вработувањето, правата и должности, одговорност, проценка, престанок на вработување, заштита и одлучување по правата и

обврските на здравствените работници и здравствените соработници, квалитетот и безбедноста на здравствената дејност, коморите и професионалните здруженија, маркетинг и рекламирање на активноста за здравствена заштита, вршењето на здравствената дејност во случај на вонредна состојба и надзорот над вршењето на здравствената дејност.

Други закони од областа на Безбедност и здравје се:

- Закон за безбедност во сообраќајот (Службен Весник на РМ бр. 169/15, 55/16)
- Закон за заштита и спасување (Службен Весник на РМ бр. 93/12, 41/14, 71/16, 106/16)
- Закон за јавни дејности (Службен Весник на РМ бр. 95/212, 163/13, 42/14, 44/15, 147/15, 31/16)
- Закон за санитарна и здравствена инспекција (Службен Весник на РМ бр. 71/06, 139/08, 88/10, 18/11, 53/11, 164/13, 43/14, 144/14, 51/15, 150/15, 37/16)
- И останати подзаконски акти

3. Труд и работна сила

Главни закони кои ги покриваат прашањата за правата на работниците и условите на работа се:

- **Закон за работни односи на Република Македонија** (Службен Весник на РМ бр. 62/05; 106/08; 161/08; 114/09; 130/09; 149/09; 50/10; 52/10; 124/10; 47/2011; 11/12; 39/12; 13/13; 25/2013; 170/2013; 187/13; 113/14; 20/15; 33/15; 72/15; 129/15, 27/16), управува со односите меѓу страните вклучени во процесот на вработување. Го штити и се однесува на секое физичко лице кое има склучено договор за вработување со работодавач.
- **Закон за пензиско и инвалидско осигурување** (Службен Весник на РМ бр. 53/13, 170/13, 43/14, 44/14, 97/14, 113/14, 160/14, 188/14, 20/15, 61/15, 97/15, 129/15, 147/15, 154/15, 173/15, 217/15, 27/16, 120/16, 132/16) го дефинира задолжителното пензиско осигурување на работниците според договорот за работа и физичките лица кои вршат дејност, основите на капитално финансираното пензиско осигурување, како и посебните услови како одредени категории осигуреници добиваат право на пензија и уживаат инвалидско осигурување. Правата кои произлегуваат од пензиското и инвалидското осигурување се: право на старосна пензија, право на инвалидска пензија, право на прераспределба на друго соодветно работно место, право на соодветно вработување, право на преквалификација или повисока квалификација право на соодветни парични надоместоци, право на семејна пензија, право на месечен надоместок за физичка штета и право на минимална пензија.

Други закони поврзани работничките права и условите на работно место се:

- Закон за вработување и осигурување од невработеност

- ✚ Закон за трудова инспекција;
- ✚ Законот за евиденции во областа на трудот;
- ✚ Закон за вработување на лица со инвалидитет;
- ✚ Закон за празници на Република Македонија;
- ✚ Закон за Агенции за привремено вработување;
- ✚ Закон за волонтирање;
- ✚ Закон за мирно решавање на работните спорови
- ✚ Закон за вработување и работа на странци;
- ✚ Закон за минимална плата;
- ✚ Закон за заштита од вознемирување на работното место и останати подзаконски акти.

5 ПРЕГЛЕД НА ИНСТИТУЦИОНАЛНА РАМКА

Министерството за животна средина и просторно планирање (МЖСПП) е надлежен орган во однос на развојот и спроведувањето на политиките од областа на заштита на животната средина и подобрување на животната средина во следните области: воздух, вода, почва, цврст отпад, биолошки диверзитет и останати природни ресурси, како и заштита на озонската обвивка.

Тела во рамки на Министерството за Земјоделие, шумарство и водостопанство, Министерството за Здравство, Министерството за транспорт и врски и Министерството за образование и наука исто така имаат надлежности во областа на животната средина.

Активностите поврзани со мониторинг на животната средина не се централизирани, бидејќи надлежностите се поделени врз основа на типот на мониторинг. Во главно, Управата за животната средина во рамки на Министерството за животна средина и просторно планирање, и телата кои се во склоп на другите Министерства како што се Министерството за здравство и Министерството за земјоделие, шумарство и водостопанство се одговорни за мониторинг на квалитетот на водата и воздухот и бучава. Останатите мониторинг активности се извршуваат од страна на Хидро-метеоролошкиот завод во рамките на Министерството за земјоделие, шумарство и водостопанство, Институтот за јавно здравје при Министерството за здравство, градските здравствени институти, Хидро-биолошкиот институт и останати јавни тела.

Министерството за Транспорт и врски е одговорно за издавање на градежни дозволи и дозволи за користење на инфраструктурни проекти за големи градежни и инфраструктурни проекти.

5.1 ОДГОВОРНОСТИ НА ЛОКАЛНИТЕ САМОУПРАВИ

Согласно Законот за локална самоуправа, единиците на локалната самоуправа (ЕЛС) се надлежни за регулирање и вршење работи од јавен интерес од локално значење, утврдени со закон. Законот, исто така, ја наведува и листата на ексклузивни надлежности на единиците на локалната самоуправа, вклучувајќи заштита на животната средина и природата, заштита од влијанија од бучава и нејонизирачко зрачење, одведување и третман на јавните отпадни води и собирање, транспорт и третман на комунален цврст отпад и опасен отпад.

Општинските администрации имаат важна улога во спроведувањето на политиката за животна средина преку развој на локални програми за заштита на животната средина, обезбедување на информации од јавен карактер во врска со состојбата на животната средина.

Единиците на локалната самоуправа се надлежни (врз основа на член 24 од Законот за животна средина) за оценка на Елаборатот за оценка на влијанието на проектот врз животната средина подготвен од Подносител на под-проектот за одредени помали активности и проекти (во споредба со оние утврдени со подзаконските акти како оние во надлежност на централните власти). Локалните еколошки инспектори назначени од единиците на локалната самоуправа вршат редовна инспекција во врска со спроведувањето на законодавството за животна средина и мерките за ублажување на влијанијата од инсталациите со ИСКЗ Б Дозволи и компаниите кои се обврзани да го подготват Елаборатот за оцена на влијанието врз животната средина.

6 ОРГАНИЗАЦИСКА ПОСТАВЕНОСТ ЗА СПРОВЕДУВАЊЕ НА ПРОЕКТОТ ЗА ПОВРЗУВАЊЕ НА ЛОКАЛНИТЕ ПАТИШТА

Проектот за поврзување на локалните патишта ќе го спроведе Министерството за транспорт и врски на Република Северна Македонија, како главна одговорна институција на национално ниво. Спроведувањето на проектот ќе се изврши преку формирање на Единица за спроведување на проектот (ЕСП), што ќе служи како Одделение за два проекти спроведени од Министерството за транспорт и врски:

- Проект за поврзување на локалните патишта (ППЛП);
- Проект за олеснување на трговија и транспорт на Западен Балкан (ПОТТ).

ЕСП ќе има главни одговорности во однос на спроведувањето на проектот, координација на проектот, активности за набљудување и известување. Единицата за спроведување на проекти на МТВ ќе биде лоцирана во просториите на Министерството за транспорт и врски, а потребниот персонал кој ќе биде ангажиран за двата проекта е прикажан на следната Слика 12.

Слика 12 Кадар на ЕСП кој ќе биде ангажиран за проектите ПОТТ и ППЛП

ЕДНА ЕСП за ПОТТ+ППЛП			
Бр.	ЕДНА ЕСП (ПОТТ+ППЛП)	ПОТТ	ППЛП
1	Раководител на ЕСП (1)	√	√
2	Експерт за трговија и царина (ЕШС) (1)	√	
3	Експерт за ИТС (1)	√	
4	Специјалист за животна средина и социјални прашања (1)	√	√
5	Правен експерт (1)	√	
6	Специјалист за набавки (1)	√	√
7	Специјалист за набавки (1)	√	√
8	Финансиски менаџер (1)	√	√
9	Финансиски менаџер (1)	√	√
10	Експерт за транспортна инфраструктура (1)	√	√
11	Експерт за транспортна инфраструктура (1)	√	√
12	Експерт за транспортна инфраструктура (1)	√	√
13	Експерт за транспортна инфраструктура (1)	√	√
14	Експерт за транспортна инфраструктура (1)	√	√

ЕДНА ЕСП за ПОТТ+ППЛП			
15	Експерт за транспорт (1)	√	√
16	Административен асистент (1)	√	√
17	Техничка поддршка и логистика (1)	√	√
	Вкупно: 17		

Единицата за управување со проекти (ЕУП) е одговорна да обезбеди спроведување на одредбите од РУЖССП од сите страни, како што се Заемокорисници и изведувачи на под-проект, вклучително и следење, процена и известување за животната средина и социјалните прашања.

Специјалистот за животна средина/социјални прашања (СЖССП) ќе биде ангажиран од ЕСП и ќе биде одговорен за обезбедување на соодветно еколошко управување со сите активности на Проектот, спроведување на еколошки надзор со вршење преглед на документи, посети на терен и интервјуа со Изведувачот, градежни надзорници, царински службеници и општински персонал. СЖССП, исто така, треба да ја надгледува сообразноста на Изведувачите со ПУЖССП специфични за локацијата и да ја посетува секоја локација на под-проектите најмалку еднаш месечно. По завршувањето на секоја посета на локациите, СЖССП треба да подготви Извештај за следење, кој ќе ги одрази главните проблеми и аранжмани и времето за нивно решавање.

Исто така, се препорачува да се одржуваат редовни состаноци со Проектниот менаџер, Изведувачот, претставници од МТВ, одговорно лице од Заемокорисникот и СЖССП на месечна основа.

Известувањето за сообразност на активностите на проектот со животната средина е како што следува:

1. Надзорни инженери до Заемокорисникот на под-проектот;
2. Заемокорисникот на под-проектот до МТВ и неговата ЕСП најмалку двапати месечно.

Специфичните одговорности за идентификација, процена и решавање на еколошките и социјалните аспекти на активностите на Проектот се поставени на следниов начин:

3. подготовка на ПУЖССП специфични за локациите - од ЕЛС под тесно водство на СЖССП на ЕСП;
4. Преглед и одобрување на ПУЖССП специфични за локациите - од ЕСП (СЖССП), а потоа и од Банката;
5. Интеграција на ПУЖССП специфични за локациите во тендерските документи и соодветните договори - од ЕСП;
6. Извршување на ПУЖССП специфични за локациите - од соодветните Изведувачи и ЕСП;
7. Следење и известување за сообразност со РУЖССП и ПУЖССП специфични за локациите - од ЕСП (СЖССП) и надзорен инженер.

Следењето на животната средина за време на спроведувањето на проектот ќе обезбеди информации за клучните еколошки аспекти на проектот, особено влијанијата на проектот врз животната средина и ефективоста на мерките за ублажување. Ваквите информации им овозможуваат на Заемокорисникот на под-проектот и на Банката да го оценат успехот на ублажувањето како дел од надзорот на проектот и дозволуваат преземање корективни активности кога е потребно.

Специјалистот за заштита на животната средина и социјалните прашања ќе се осигури дека сите под-проекти се спроведуваат со соодветно земање предвид на соодветните здравствени, безбедносни, социјални и еколошки стандарди и практики и во согласност со инструментите за заштитни мерки (Рамка за управување со животната средина и социјални прашања - РУЖССП, плановите за управување со животната средина и социјалните прашања специфични за секој под-проект- ПУЖССП).

Специјалистот за заштита на животната средина и социјалните прашања е одговорен за следните главни задачи:

- Совети и насоки за општините за идентификација, процена и ублажување на влијанијата на под-проектот врз животната средина и социјалните аспекти и подготовка на Извештај - Елаборат за ОВЖС;
- Разгледување на целата документација за заштита на животната средина (Контролен список за еколошки и социјален скрининг на ЕСС, ПУЖССП специфични за локациите) доставени од општината, давање препораки, совети за квалитет и одобрување на документацијата за заштита на животната средина;
- Надзор на сообразноста на изведувачите со ПУЖССП специфични за локациите и организирање посети на локациите на секој под-проект (зачестеноста ќе се дефинира врз основа на ризиците на локацијата и времетраењето на под-проектот);
- Подготовка на извештаи за еколошки и социјален мониторинг, вклучувајќи извештаи за напредокот на проектот за секој тековен под-проект;
- Учествовање во редовни мисии за надзор и исполнување на барањата на СБ и Проектниот менаџер од ЕСП за ПЛП.

Специјалистот за животна средина и социјални прашања може да обезбеди кратка обука за општините (одговорни лица за Проектот за ПЛП) поврзани со еколошките и социјалните стандарди и како и кога ќе се посвети внимание на сите релевантни стандарди (ЕСС1, ЕСС 2, ЕСС 4, ЕСС 5 и ЕСС10) и како вработените во општината ќе се грижат за следење на спроведувањето на овие барања за стандарди. Кратките обуки може да се организираат редовно на регионално ниво.

7 НАЦИОНАЛНА ПОСТАПКА ЗА ОЦЕНАТА НА ВЛИЈАНИЕТО ВРЗ ЖИВОТНАТА СРЕДИНА И СОЦИЈАЛНИТЕ АСПЕКТИ

Постапката за оценка на влијанието врз животната средина и социјалните аспекти е пропишана со ЗЖС, Службен весник бр. 53/05, 81/05 24/07, 159/08 и 83/09; 124/10, 51/11, 123/12, 93/13, 163/13, 42/14, 44/15, 129/15, 192/15, 39/16, 99/18 (Поглавје XI/членови 76-94).

Процедурата за ОВЖС се спроведува за проекти, кои поради нивната природа, обем и локација каде што се имплементираат може да имаат влијание врз животната средина.

Целокупна одговорност за спроведување на постапката за ОВЖС има Министерството за животна средина и просторно планирање (МЖСПП).

Првиот чекор од постапката за ОВЖС е доставување на писмо за известување до Министерството за животна средина и просторно планирање (МЖСПП).

Кога МЖСПП ќе одлучи дека нема потреба од спроведување на постапката за ОВЖС, треба да се спроведе оценка на влијание за проекти од мал обем.

7.1 НАЦИОНАЛНА ПОСТАПКА ЗА ПРОЦЕНКА НА ЖИВОТНАТА СРЕДИНА НА МАЛИ ПРОЕКТИ

Оценката на влијанијата врз животната средина за проекти од мал обем (Елаборат за оценка на влијанието врз животната средина) е пропишана со Законот за животна средина (Службен весник бр. 53/05, 81/05 24/07, 159/08 и 83/09, 124/10, 51/11, 123/12, 93/13, 163/13, 42/14, 44 / 15, 129/15, 192/15, 39/16, 99/18) Поглавје III / член 24. Елаборат за оценка на влијанието врз животна средина – треба да се изработи кога МЖСПП ќе одлучи дека нема потреба од спроведување на постапката за Студија за ОВЖС. Оваа постапка е дефинирана за мали проекти (на пример, преку гранични премини, изградба/реконструкција на објекти за изградба на патишта итн.) предизвикувајќи краткорочни, мали негативни влијанија врз животната средина.

Во зависност од видот на проектите, Елаборатот за ОВЖС треба да се подготви врз основа на двата Правилници:

1. Правилник за листата на проекти за кои Елаборат за ОВЖС треба да биде подготвен од Подносител на под-проектот и истиот треба да биде усвоен од Министерството за животна средина и просторно планирање ("Службен весник на РМ" бр. 36 /12);
2. Правилник за листата на проекти за кои Елаборат за ОВЖС треба да биде подготвен од Подносител на под-проектот и истиот треба да биде усвоен од градоначалникот на општината ("Службен весник на РМ" бр. 32/12) или градоначалникот на Град Скопје.

Правилникот за формата и содржината и постапката за одобрување на Елаборатот за ОВЖС (Службен весник на РМ бр. 44/13) треба да биде основа за подготовка на Елаборат за ОВЖС.

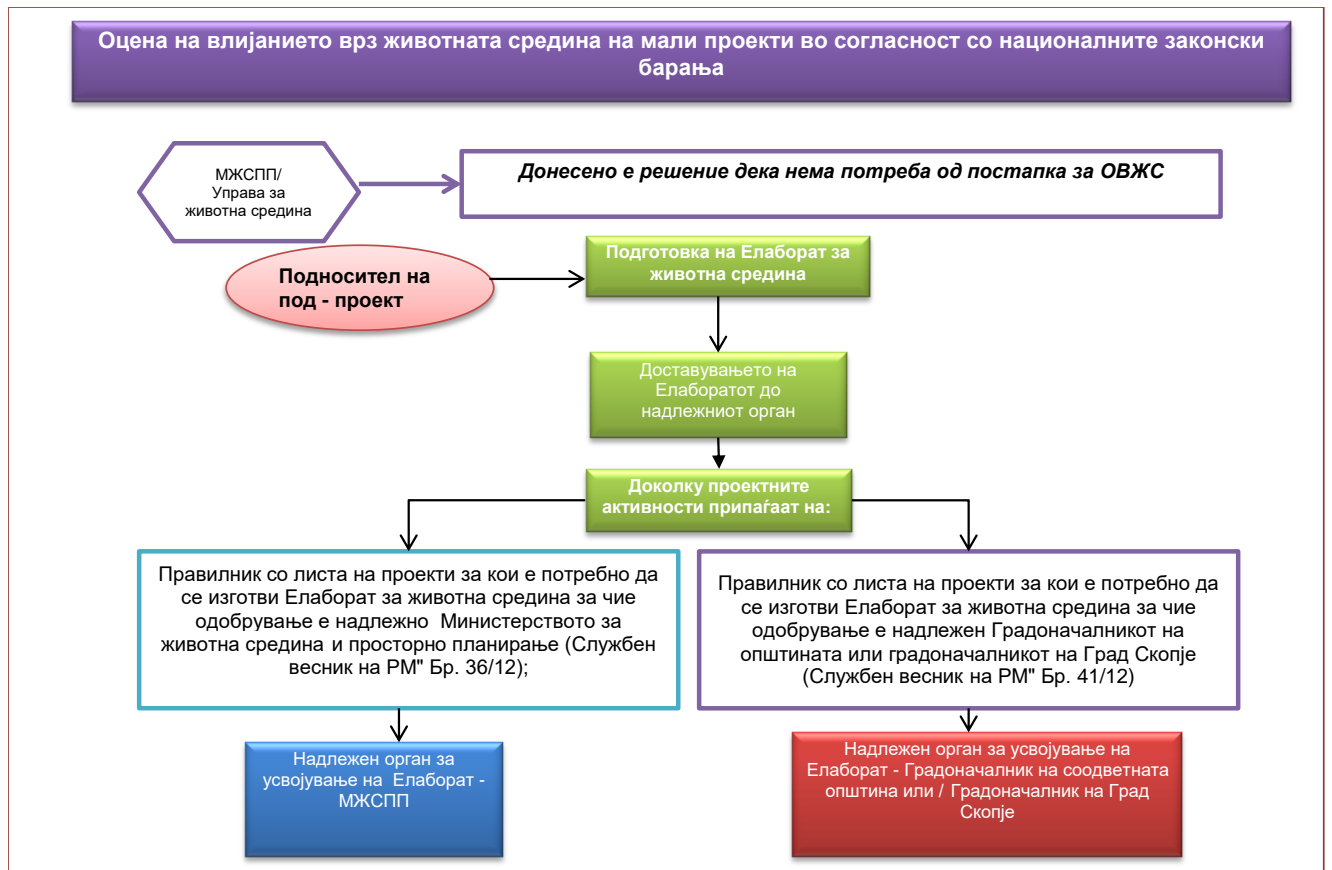
Улогите и одговорностите на институциите во текот на спроведувањето на постапката за ОВЖС (Елаборат за ОВЖС) се прикажани на следната табела.

Табела 12 Улоги и одговорности на засегнатите страни во постапката за ОВЖС (Елаборат за ОВЖС)

Орган/Институција	Улоги и одговорности
Подносител на под-проект	<ul style="list-style-type: none"> - Поднесува Известување за намера за имплементација на проект до МЖСПП - Подготовка на Елаборат за ОВЖС
Министерство за животна средина и просторно планирање (Управа за животна средина)	<ul style="list-style-type: none"> - подготвува Одлуката дека нема потреба од спроведување на постапка за ОВЖС (МЖСПП) - издавање на Одлука за усвојување на Елаборатот за ОВЖС
Локална самоуправа (Градоначалник)	<ul style="list-style-type: none"> - издава Решение за одобрување на Елаборатот за ОВЖС
Експерти од Листата на експерти	<ul style="list-style-type: none"> - подготовка на Известување за намерата за спроведување на проект до МЖСПП - подготовка на Елаборат за ОВЖС
Државен инспекторат за животна средина Општински инспектори за животна средина	<ul style="list-style-type: none"> - инспектира дали Елаборатот за ОВЖС за проектот е изготвен и поднесен до МЖСПП/ општините - следи дали се имплементирани мерките за намалување на влијанието врз животна средина предложени во Елаборатот за ОВЖС

Елаборатот за оценка на влијание на проектот врз животната средина треба да содржи податоци за главните карактеристики на проектот, главните позитивни и негативни влијанија врз животната средина земајќи ги во предвид податоците за сегашната состојба со животната средина за конкретните локации. Оценката на влијанието врз животната средина за проекти од мал обем не вклучува одржување на јавна расправа.

На Слика 13 се прикажани чекорите за време на спроведувањето на постапката за ОВЖС (Елаборат за заштита на животна средина) за проекти од мал обем.

Слика 13 Шема на националната постапка за ОВЖС за проекти од помал обем

8 ПРЕГЛЕД НА СТАНДАРДИТЕ ЗА ЖИВОТНА СРЕДИНА И СОЦИЈАЛНИ ПРАШАЊА НА СВЕТСКА БАНКА

Светската банка изготви Еколошка и социјална рамка, во која е утврдена посветеноста на Светската банка за одржлив развој, преку Политика на Банката и група на Еколошки и социјални стандарди, дизајнирани во поддршка на проектите на Заемокорисниците, со цел да се стави крај на крајната сиромаштија и да се промовира заеднички просперитет. Еколошките и социјалните стандарди (ЕСС) ги утврдуваат задолжителните услови што се однесуваат на Заемокорисникот и проектите. Тие претставуваат група задолжителни упатства и насоки со главна цел на промовирање ефикасно и ефективно утврдување и ублажување на потенцијално неповолните влијанија врз животната средина и социјалните аспекти што можат да се појават во развојните проекти, со соодветно вклучување на заинтересираните страни и одржливо управување. ЕСС на СБ се применуваат паралелно со националните политики каде, како по правило, преовладува построгата. Постојат 10 ЕСС:

Десетте еколошки и социјални стандарди ги утврдуваат стандардите што Заемокорисникот и проектот ќе ги исполнат во текот на животниот циклус на проектот, како што следува:

- **ЕСС 1:** Оцена и управување со еколошките и социјалните ризици и влијанија;
- **ЕСС 2:** Труд и работни услови;
- **ЕСС3:** Ефикасност на ресурсите и спречување и управување со загадувањето;
- **ЕСС4:** Здравје и безбедност на заедницата;
- **ЕСС 5:** Преземање на земјиште, ограничувања на употребата на земјиште и недоброволно преселување;
- **ЕСС6:** Зачувување на биолошката разновидност и одржливо управување со живи природни ресурси;
- **ЕСС 7:** Домородно население;
- **ЕСС 8:** Културно наследство;
- **ЕСС 9:** Финансиски посредници; и
- **ЕСС 10:** Вклучување на заинтересираните страни и објавување информации.

Не се сите ЕСС релевантни за ППЛП. Подолу се опишани сумарно најрелевантните Еколошки и социјални стандарди за предложениот Проект.

Табела 13 Еколошки и социјални стандарди (ЕСС) кои ги покренува Проектот за поврзување на локалните патишта

Еколошки и социјални стандарди (ЕСС)	Релевантни за проектот	
	Да	Не
ЕСС1 Оцена и управување со еколошките и социјалните ризици и влијанија	✓	
ЕСС2 Труд и работни услови	✓	
ЕСС3 Ефикасност на ресурсите и спречување и управување со загадувањето	✓	
ЕСС4: Здравје и безбедност на заедницата	✓	
ЕСС5: Преземање на земјиште, ограничувања на употребата на земјиште и	✓	

Еколошки и социјални стандарди (ЕСС)	Релевантни за проектот	
	Да	Не
недоброволно преселување		
ЕСС6: Зачувување на биолошката разновидност и одржливо управување со живи природни ресурси	✓	
ЕСС7: Домородно население/Историски незаштитени традиционални локални заедници од Супсахарска Африка		✓
ЕСС8: Културно наследство	✓	
ЕСС9: Финансиски посредници		✓
ЕСС10: Вклучување на заинтересираните страни и објавување информации	✓	

Подетален преглед на Еколошките и социјалните стандарди можете да погледнете на веб-страницата

(<https://www.worldbank.org/en/projects-operations/environmental-and-social-framework/brief/environmental-and-social-standards>)

*Иако стандардот ЕСС8 за Културно наследство не е релевантен за проектот, документот за РУЖССП вклучува мерки во случај да се најде на културно наследство.

8.1 ЕСС1 ОЦЕНА И УПРАВУВАЊЕ СО ЕКОЛОШКИТЕ И СОЦИЈАЛНИТЕ РИЗИЦИ И ВЛИЈАНИЈА

Процената и управувањето со еколошките и социјалните ризици и влијанија или ЕСС1 ги утврдува одговорностите на Заемокорисникот за процена, управување и следење на еколошки и социјални ризици и влијанија поврзани со секоја фаза на проектот поддржан од Банката преку Финансирање на инвестициски проект, со цел да се постигнат еколошки и социјални исходи кои се во согласност со Еколошките и социјалните стандарди (ЕСС).

Предлагачот ќе спроведе еколошка и социјална процена на проектите предложени за финансирање на Банката, за да се обезбеди дека проектите се еколошки и социјално стабилни и одржливи. Еколошката и социјалната процена ќе бидат сразмерни со ризиците и влијанијата на проектот. Тоа ќе го одреди дизајнот на проектот и ќе се користи за идентификување на мерки за ублажување и активности и за подобрување на донесувањето одлуки.

Банката го класифицира предложениот проект во една од четирите категории:

1. Проекти со висок ризик
2. Проекти со значителен ризик,
3. Проекти со умерен ризик,
4. Проекти со ниски ризици.

во зависност од видот, локацијата, чувствителноста и обемот на проектот и природата и опсегот на неговите потенцијални ризици и влијанија врз животната средина.

Во зависност од проектот, голем број инструменти можат да се искористат за да се задоволи барањето за ОЖС на Банката: оцена на влијанието врз животната средина (ОВЖС), регионална или секторска ОЖС, План за посветеност на животната средина и социјалните прашања (ППЖССП) - материјални мерки и активности потребни за проектот да постигне сообразеност со ЕСС во одредена временска рамка, стратегиска еколошка и социјална оцена (СЕСО), ревизија на животната средина, процена на опасност или ризик, план за управување со животната средина (ПУЖС) и рамка за управување со животната средина и социјалните прашања (РУЖССП). ОЖС применува еден или повеќе од овие инструменти или елементи од нив, како што е соодветно. Кога е веројатно дека проектот ќе има секторски или регионални влијанија, потребен е секторска или регионална ОЖС.

Според критериумите на СБ, Проектот ППЛП спаѓа во категоријата проекти со значителен ризик. Проектните активности поврзани со реконструкција и санација на патиштата нема да имаат значителен неповолен ризик или влијание врз човечкото население и/или средината. Се очекува ефектите да бидат специфични за локацијата и да може да се решат преку конвенционални мерки за ублажување и управување. Исто така, не се очекува проектот да има негативни влијанија врз животната средина или социјално чувствителните области. Како такви, потенцијалните ризици и влијанија и проблеми се предвидливи и се очекува да бидат привремени и/или реверзибилни, мали по опсег, специфични за локацијата и без веројатност за влијанија надвор од фактичкиот опсег на Проектот. Овие влијанија најчесто вклучуваат можно привремено нарушување на тековната циркулација на сообраќајот, безбедност во сообраќајот, оштетување на пристапните патишта, непријатност поради прашина и испуштање гасови, потенцијално загадување на почвата и водните ресурси, кратко нарушување на биотопот и моментално мешање во соседните населби преку разни оперативни активности. Активностите надвор од локацијата вклучуваат операции на каменолом, привремени јами и асфалтни постројки, кои доколку не се спроведат правилно, може да предизвикаат локализиран негативни влијанија.

ЕСС1 е релевантен за проектот, поради еколошките и социјалните ризици поврзани со проектните активности, поточно реконструкција, санација и одржување на локалните патишта. Со оглед на тоа што локацијата на повеќето сегменти на патот што треба да се санираат нема да биде позната пред процената на проектот, МТВ ја подготви Рамката за управување со животната средина и социјалните прашања (РУЖССП) пред процената, за да се олесни скрининг, процена и управување со животната средина и социјалните прашања на активности/под-проекти за време на спроведувањето на проектот. РУЖССП ја насочува подготовката на соодветните инструменти што ќе се користат за специфични под-проекти. Инструментите што треба да се подготват кога се идентификуваат и дефинираат локациите на под-проектот вклучуваат Планови за управување со животната средина и социјалните прашања (ПУЖССП) специфични за локацијата и Контролни списоци за Планови за управување со животната средина и социјални прашања (Контролни списоци за ПУЖССП), сите изготвени во согласност со Упатствата за животна средина, здравје и безбедност (ЖСЗБ) на Групацијата на Светската банка.

Критериумите за скрининг на под-проекти се дел од РУЖССП. Бидејќи во проектот ќе бидат вклучени и Компонентите за постапување при вонредни состојби (КПВС), РУЖССП соодветно предвидува упатства за животна средина и социјални прашања за вакви итни случаи. За случаите со влијанија врз земјиштето, ќе се подготват специфични планови за Акција за

преселување (АП) за местото на спроведување на проектот. Покрај тоа, ќе се изготви и Рамковната политика за преселување РПП, за да ги насочи влијанијата на откуп на земјиштето врз целата програма. Постапките за управување со трудот ќе бидат подготвени врз основа на процена на Законот за работни односи и Законот за здравје и безбедност при работа, со кои се регулираат вработувањата кај изведувачите, како и во однос на проектот. Овие мерки ќе се спроведат во одредена временска рамка, а статусот на имплементацијата ќе биде разгледан како дел од следењето и известувањето за проектот. Овие документи, кои се специфични за локацијата, ќе бидат составен дел од тендерските документи за изведувачите. РУЖССП и документите за процена на животната средина и социјалните прашања специфични за локацијата (Контролни списоци на ПУЖССП и ПУЖССП) ќе бидат навремено и соодветно објавени и дискутирани со јавноста.

8.2 ЕСС2 РАБОТНА СИЛА И УСЛОВИ ЗА РАБОТА

Стандардите за работна сила и услови за работа или ЕСС2 ја препознаваат важноста на отворање работни места и генерирање приходи во напорите за намалување на сиромаштијата и инклузивен економски раст. Предлагачот може да промовира добри односи на менаџментот со работниците и да ги зајакне развојните придобивки на проектот преку фер третман на работниците во проектот и обезбедување безбедни и здрави услови за работа.

ЕСС2 се однесува на работниците на проектот, вклучително и: полно работно време, скратено работно време, привремени, сезонски и работници мигранти. Главните цели на ЕСС2 се следниве: да се промовира безбедност и здравје при работа; да се промовира фер третман, недискриминација и еднаква можност на работниците на проектот; да се заштитат работниците во проектот, вклучително ранливи работници како што се жени, лица со посебни потреби, деца (на работоспособна возраст, во согласност со овој ЕСС) и работници-мигранти, ангажирани работници, работници во заедницата и работници во примарното снабдување, како што е соодветно, итн.

Проектот ќе има директни работници, кои ќе бидат вработените ангажирани на проектот за потребите на ЕСП. Условите на ангажирање ќе бидат на консултантска основа, при што тимот на Банката нема да има приговори за ниту една од позициите. Другите работници вклучени во проектот ќе бидат договорни работници ангажирани од изведувачите и од нивните подизведувачи за изведување градежни работи. Најважниот аспект за примена на Стандардот за услови за работа ќе биде примената на стандардите за изведувачите и подизведувачите на работите на санација на патот. Плановите за управување со работната сила ќе бидат подготвени врз основа на процена на тоа колку македонскиот Закон за работни односи, како и Законот за безбедност и здравје при работа, се во согласност со Стандардот за работна рака и услови за работа. Планот ќе предложи како да се надминат аспектите кои не ги исполнуваат целите на Стандардот. Планот за управување со работната сила ќе биде вклучен во пакетот за набавки како начин на спроведување.

8.3 ЕСС3 ЕФИКАСНОСТ НА РЕСУРСИТЕ И СПРЕЧУВАЊЕ И УПРАВУВАЊЕ СО ЗАГАДУВАЊЕТО

Овој ЕСС ги утврдува барањата за решавање на ефикасноста со ресурсите и спречувањето и управувањето со загадувањето во текот на целиот животен циклус на проектот, во согласност со ДМИП.

Главните цели на ЕСС3 се следниве: да се промовира одржливо користење на ресурсите, вклучително и енергија, вода и сировини; да се избегнат или да се сведат на минимум негативните влијанија врз здравјето на луѓето и животната средина со избегнување или сведување на загадувањето од проектните активности на минимум, итн.

ЕСС3 е релевантен за проектот. Работите на реконструкција и санација на патиштата ќе вклучуваат употреба на низа материјали како асфалт, цемент и други. Покрај тоа, проектот може да биде значаен корисник на материјални ресурси, како чакал и камен од позајмишта и каменоломи. Проектот нема да биде значаен корисник на енергија или водни ресурси. Се очекуваат големи количини отпад од градење и рушење, бидејќи може да е потребно асфалтот да се отстрани од постојните патишта и да се замени. Идеално, градежниот отпад ќе се користи повторно кога е можно, додека неупотребливите делови ќе бидат депонирани на наменски места договорени со Општината и Министерството за животна средина и просторно планирање. Преку спроведување на процедурите и мерките наведени во РУЖССП, ПУЖССП специфични за локацијата и Контролните списоци за ПУЖССП, МТВ и општините ќе ги избегнат или ќе ги сведат на минимум емисиите на загадувачи и ќе обезбедат сообразност со упатствата за животна средина, здравје и безбедност и добра практика во градежништвото. Мерките за ублажување, исто така, ќе обезбедат соодветно ракување, складирање, употреба и отстранување на опасни и неопасни материјали и отпадоци; тие мерки ќе бидат вклучени во РУЖССП и ПУЖССП, како и во плановите за управување со работните кампови и работните локации. Само лиценцирани каменоломи ќе бидат земени предвид. РУЖСПП ќе содржи и Упатство за избор на каменоломи и управување со нив. ПУЖССП специфичен за локацијата ќе биде дел од тендерската документација и договорите за градежни работи.

8.4 ЕСС4 ЗДРАВЈЕ И БЕЗБЕДНОСТ НА ЗАЕДНИЦАТА

Главните цели на ЕСС4 се следниве: да се предвидат и избегнат негативните влијанија врз здравјето и безбедноста на заедниците погодени од проектот за време на животниот циклус на проектот и поради рутински и поради нерутински околности; да се промовира квалитет и безбедност и размислувања во врска со климатските промени при проектирање и изградба на инфраструктури, вклучително и брани; да се избегне или сведе на минимум изложеноста на заедницата на ризици во сообраќајот и патиштата поврзани со проектот, болести и опасни материјали, итн.

ЕСС4 се осврнува на здравствените, безбедносните и сигурносните ризици и влијанијата врз заедниците погодени од проектот и соодветната одговорност на Заемокорисниците за избегнување или сведување на ваквите ризици и влијанија на минимум, со особено внимание на луѓето кои, заради нивните посебни околности, можат да бидат ранливи.

ЕСС4 е релевантен за проектот. Со оглед на линеарниот карактер на под-проектите, целосна поделба или оградување на градилиштата може да не е можно; затоа, ќе се постави

сигнализација и ќе се обезбедат мерки за ублажување заради контрола на прекумерна бучава и нивоа на прашина, преку робусен план за ублажување и управување во предложениот ПУЖССП или Контролните списоци за ПУЖССП специфични за локациите. Плановите за управување со сообраќајот/безбедноста на патиштата со соодветни мерки за да се обезбеди безбедност и благосостојба на околните заедници и корисниците на патиштата за време на изградбата и фазата на работа ќе бидат подготвени во соработка со локалните власти, вклучително и сообраќајната полиција.

Општите упатства за планови за управување со сообраќајот се вклучени во РУЖССП, за да го насочуваат изведувачот во подготовката на планови специфични за локацијата. Ќе бидат дадени посебни упатства за чувствителни места, како што се училишта, болници, верски места, итн.

Планот за управување со сообраќајот ќе го изготви Изведувачот пред да започне со активности за реконструкција/санација.

Исто така, неопходно е да се изработат планови за постапување во итни случаи со постапки за одговор при несакани протекувања, излевање, емисии, пожари и други непредвидени кризни настани.

8.5 ЕСС5 Откуп на земјиште, ограничувања на употребата на земјиште и недоброволно преселување

Цели на ЕСС5: да се избегне присилно преселување или, кога е неизбежно, тоа да се сведе на минимум со тоа што ќе се истражат алтернативи за проектирање на проектот; да се избегне присилно иселување; да се ублажат неизбежните неповолни социјални и економски влијанија од откупот на земјиштето или ограничувања на користењето на земјиштето преку: (а) обезбедување навремена компензација за загуба на средства по цената на чинење и (б) помагање на преселените лица во нивните напори да ги подобрат или барем да си ги вратат егзистенцијата и животниот стандард, во реална смисла, до нивото на кое биле пред да се преселат или до ниво кое преовладува пред почетокот на спроведувањето на проектот, кое и да е повисоко; да се подобрат животните услови на сиромашните или ранливите лица кои се физички преселени, преку обезбедување на соодветно домување, пристап до услуги и објекти и безбедност за времетраењето; да се изготват и извршат активности за преселување како програми за одржлив развој, обезбедување на доволно инвестициски ресурси за да се овозможи преселените лица да имаат директна корист од проектот, како што може да гарантира природата на проектот; да се обезбеди дека се планираат и спроведуваат активности за преселување со соодветно објавување на информации, значајни консултации и информирано учество на заинтересираните.

Онаму каде што принудното преселување е неизбежно, тоа ќе се сведе на минимум и внимателно ќе се испланираат и ќе се спроведат соодветни мерки за намалување на негативните влијанија врз преселените лица (и врз заедниците-домаќини кои ќе ги примат преселените лица).

Со Проектот ќе се финансира санација, реконструкција и/или надградба од земјени во асфалтни патишта на локални рурални патишта и улици, како и локални патишта во урбани средини. Интервенциите нема да предизвикаат значително губење на земјиште. Најверојатно

ќе има мали и тесни линеарни влијанија или влијанија на локацијата за проширување на самото место. Не се очекува дека ќе има потреба од преселба или уривање на која било структура, ниту, пак, се очекуваат влијанија врз егзистенцијата заради губење на земјиште. Рамковната политика за преселување е подготвена затоа што програмата нема да може да ги идентификува сите инвестиции за време на подготовката. Ќе бидат познати само некои под-проекти што треба да се спроведат во текот на првата година и, за оние во коишто ќе има влијанија врз земјиштето, ќе се подготват Акциски планови за преселување кои ќе бидат специфични за таа локација. Нема да има потреба од експропријација во Проектот ППЛП, бидејќи сите патишта/улицы постојат и нема да биде зафатена дополнителна површина за изведување работи на реконструкција/санација.

8.6 ЕСС6 ЗАЧУВУВАЊЕ НА БИОЛОШКАТА РАЗНОВИДНОСТ И ОДРЖЛИВО УПРАВУВАЊЕ СО ЖИВИ ПРИРОДНИ РЕСУРСИ

ЕСС6 ја препознава важноста на одржување на основните еколошки функции на живеалиштата, вклучително и шумите и биолошката разновидност што ја поддржуваат. Живеалиштето е дефинирано како копнена, слатководна или морска географска единица или воздушен простор што поддржува збир на живи организми и нивни интеракции со животната средина. Сите живеалишта поддржуваат сложени заедници на живи организми и варираат во однос на различноста на видовите, изобилството и важноста. Овој ЕСС, исто така, се осврнува на одржливо управување со примарното производство и собирањето на живи природни ресурси.

Цели на ЕСС6: заштита и зачувување на биолошката разновидност и живеалиштата, примена на хиерархијата за ублажување и пристапот на претпазливост при проектирање и имплементација на проекти што можат да имаат влијание врз биолошката разновидност, и промовирање на одржливото управување со живите природни ресурси.

Се очекува под-проектите на предложената операција да бидат ограничени на постојните патни коридори и, според тоа, се очекува и влијанијата врз живеалиштата да бидат ограничени. Како и да е, бидејќи локацијата на патиштата сè уште не е утврдена, некои од санационите работи може да се извршат во заштитени подрачја и природни живеалишта. Потенцијалните влијанија ќе бидат идентификувани само за време на проектирањето на проектот, кога ќе се знаат конкретните рути, и треба да се решат во РУЖССП, како и во последователните ПУЖССП. Затоа, РУЖССП ќе дефинира процедури за утврдување и управување со под-проекти што можат да влијаат врз природните живеалишта. Нема да бидат дозволени активности во критични живеалишта¹. РУЖССП ќе обезбеди преглед на постојните заштитени подрачја и ќе ги идентификува потенцијално критичните.

¹Критично живеалиште се дефинира како подрачје од висока бидоверзитетска важност или вредност, и вклучува: (а) живеалишта со значителна важност за критично загрозените или загрозените видови, наведени во Црвената листа на загрозени видови на IUCN или еквивалентни национални пристапи; (б) живеалишта со значителна важност за ендемски видови или видови кои живеат во ограничени подрачја; (с) живеалишта кои поддржуваат глобално или национално значајни концентрации на миграторни или конгрегаторни видови; (д) екосистеми кои се под голема закана или уникатни екосистеми; (е) еколошки функции или карактеристики кои се неопходни за одржување на изводливоста на биодиверзитетските вредности опишани од (а) до (д).

Во фазата на скрининг, ЕСС треба да ги поддржи единиците на ЛС и ЕСП за да утврдат дали проектните активности ќе се извршат во заштитените подрачја, земајќи ги предвид национално и меѓународно признатите и назначените заштитени подрачја. Доколку патот/улиците се наоѓаат во заштитени подрачја, треба да се спроведат следните чекори:

1. СУЖССП треба да изврши посета на локацијата во придружба со претставникот на единицата на ЛС;
2. При посетата на локацијата треба да се утврди точната локација на патот/улиците во однос на околината на заштитените области, видот на активности предложени за реконструкција/санација во рамките на Главниот проект на проектот и други детали;
3. Треба да се побара совет од МЖСПП доколку предложениот проект ќе влијае врз критичните живеалишта,
4. Изработка на ПУЖССП специфични за локациите е задолжителен за ваков вид проекти (иако овој вид проектни активности припаѓа на оние со умерен/низок ризик, тоа значи дека класификацијата на ризик се зголемува со цел да се идентификува биолошката разновидност и сите критични живеалишта (на локацијата на проектот и во негова близина) и да се предложат мерки за превенција или ублажување).

8.7 ЕСС8 КУЛТУРНО НАСЛЕДСТВО

Целите на ЕСС8 се следниве: да се заштити културното наследство од негативните влијанија на проектните активности и да се поддржи неговото зачувување, да се посвети внимание на културното наследство како составен аспект на одржливиот развој, и да се промовира значајна консултација со заинтересираните страни во врска со културното наследство. ЕСС8 утврдува мерки наменети за заштита на културното наследство во текот на целиот животен циклус на проектот.

Иако предложената операција нема да бара изградба на нови патишта, ќе се преземаат физички ископувања, пренесување на земја, вадење и складирање камен и придружни градежни работи. Овие видови активности може да доведат до контакт со познати и непознати физички и културни ресурси. Сепак, поради културното богатство на земјата, за време на земјените работи може да дојде до случајни археолошки пронајдоци. Од таа причина, РУЖССП вклучува одредби за случајни пронајдоци и потребните практики. Малку е веројатно дека ќе има нематеријално културно наследство кое ќе биде погодено од овој проект.

8.8 ЕСС10 ВКЛУЧУВАЊЕ НА ЗАИНТЕРЕСИРАНИТЕ СТРАНИ И ОБЈАВУВАЊЕ ИНФОРМАЦИИ

Вклучувањето на заинтересираните страни е инклузивен процес кој се спроведува во текот на животниот циклус на проектот. Онаму каде што е правилно проектирано и спроведено, тоа поддржува развој на силни, конструктивни и одговорни односи, кои се важни за успешно управување со животната средина и социјалните ризици на проектот. Вклучувањето на заинтересираните страни е најефикасно кога се иницира во рана фаза на процесот на развој на проектот и е составен дел од раните одлуки на проектот и оцената, управувањето и следењето на животната средина и социјалните ризици и влијанија на проектот.

Овој ЕСС мора да се чита заедно со ЕСС1. Барањата во врска со ангажирање работници се наоѓаат во ЕСС2. Посебните одредби за подготвеност и постапување во итни случаи се опфатени во ЕСС2 и ЕСС4. Во случај на проекти што вклучуваат недоброволно преселување, домородни народи или културно наследство, Предлагачот ќе ги примени и посебните барања за објавување и јавна расправа, утврдени во ЕСС5, ЕСС7 и ЕСС8.

Целите на ЕСС10 се: да се воспостави систематски пристап кон вклучувањето на заинтересираните страни, кој ќе им помогне на Предлагачите да ги идентификуваат заинтересираните страни и да градат и одржуваат конструктивен однос со нив, особено страните кои се засегнати од проектот; да се процени нивото на интерес и поддршка на заинтересираните страни за проектот и да се овозможи да се земат предвид ставовите на заинтересираните страни во проектирањето на проектот и еколошките и социјалните перформанси, итн.

Директни корисници на под-проектите ќе бидат заедниците кои ги користат односните локални патишта. Локалните самоуправи се корисници на институционално ниво, бидејќи тие се директно одговорни за одржување на инфраструктурните патишта што ќе се подобрат со проектот. Планот за вклучување на заинтересираните страни ќе ги дефинира директните и индиректните институционални заинтересирани страни и ќе предложи како да се управува со комуникацијата на институционално ниво за време на подготовката и спроведувањето на проектот. Тоа ќе бидат комуникации помеѓу локалните самоуправи и Министерството за транспорт, Јавното претпријатие за државни патишта, како и недржавните чинители релевантни за локалната самоуправа, како што е ЗЕЛС - Здружение на единици на локални самоуправи. Директните корисници се заедниците кои ги користат релевантните патишта за пристап до социјални услуги, деловни или други активности. Планот за вклучување на заинтересираните страни ќе процени и обезбеди стратегии за вклучување на заедниците во телата за одлучување на локалната самоуправа за три фази: (i) за избор на локалните патишта што треба да се санираат (ii) вклученост за време на спроведувањето - период на работа и (iii) исто така, Планот за вклучување ќе даде оценка и предлогот за вклучување на заедницата во фазата по реконструкцијата - одржувањето. Проектот ќе се користи за јакнење на капацитетот на локалната власт во дијалогот со заедниците за одржувањето на локалната патна мрежа.

План за посветеност кон животната средина и социјалните прашања (ППЖССП)

ППЖССП претставува еден краток документ во кој се содржани материјалните мерки и активности потребни за проектот да постигне сообразеност со ЕСС во одредена временска рамка на начин задоволителен за Светската банка. ППЖССП треба да биде развиен како информација во врска со потенцијалните ризици и влијанија на проектот, ќе ги земе предвид наодите од оцената на животната средина и социјалните прашања, еколошкото и социјалната должна анализа на Банката и резултатите од вклучувањето на заинтересираните страни. Подготовката на ППЖССП треба да започне што е можно порано, обично за време на одредување на обемот на проектот и ќе служи како алатка за олеснување на утврдувањето на потенцијалните ризици за животната средина и социјалните ризици и влијанија и мерки за ублажување. Нацртот ППЖССП ќе биде објавен што е можно порано и пред проценувањето на проектот.

ППЖССП ќе биде прецизно резиме на материјалните мерки и активности за решавање на потенцијалните ризици од животната средина и социјалните ризици и влијанијата на проектот во согласност со хиерархијата за ублажување и другите барања на ЕСР на СБ. Тој ќе претставува основа за следење на еколошките и социјалните перформанси на проектот. Сите барања ќе бидат утврдени јасно, така што нема да има нејасности околу сообразноста, времето и следењето. Во зависност од проектот, ППЖССП може да определи средства што ќе бидат ставени на располагање за спроведување на мерка или акција и да вклучи други детали релевантни за спроведувањето на истите.

ППЖССП ќе ги утврди системите, ресурсите и персоналот што Заемокорисникот ќе ги постави за да спроведе набљудување и ќе ги идентификува сите трети страни што ќе се користат за дополнување или заверување на активностите за набљудување на Заемокорисникот. Содржината на ППЖССП ќе се разликува од проект до проект. За некои проекти, ППЖССП ќе ги вклучи сите релевантни обврски на Заемокорисникот, и нема да има никакво барање за дополнителни планови. За други проекти, ППЖССП ќе се однесува на други планови, или планови кои веќе постојат или се планира да бидат подготвени (на пр. ПУЖССП, план за преселување, план за опасен отпад) кој ги утврдува деталните барања за проектот. Во тие случаи, ППЖССП ќе ги сумира клучните аспекти на плановите. Таму каде што треба да се изготват планови, ППЖССП ќе утврди временски рамки за завршување на ваквите планови.

8.8.1 Потенцијални еколошки и социјални влијанија за изградба/надградба/реконструкција на локалните патишта/улишта

Следниве влијанија се очекува да се појават при спроведувањето на горенаведените активности. Интензитетот на влијанијата ќе зависи од времетраењето на проектните активности, локацијата, количеството и видот на користените материјали, видот на активности што ќе се извршуваат и ангажираниот персонал и градежната опрема и возилата.

Се очекува влијанијата да бидат поголеми при вршење работи на надградба на постојните земјени локални патишта, заради: долгиот период на изведување, поголемиот обем на активности, подолгиот период на изложеност на зголемено ниво на бучава, поголемата количина на материјали кои ќе се користат, локациите за нивно отстранување, локациите на градежната опрема, големиот број лица ангажирани за изведување на градежните активности и поголемата количина отпад што ќе се создаде.

Градежна фаза

Реализацијата на проектот ќе ја подобри сегашната состојба на патната инфраструктура на локално ниво, што ќе придонесе за еднаков регионален развој и подобрување на пристапноста до јавните објекти и услуги, особено во руралните средини, што во целост ќе ја подобри социјално-економската состојба во земјата.

Главно, потенцијалните влијанија врз животната средина се очекуваат како резултат на подготвителните и градежните работи/реконструкцијата и присуството на градежна опрема и машини на многу ограничена локација.

Проектните активности во текот на фазата на изградба/реконструкција/санација/надградба на локални патишта/улици ќе ги предизвикаат следните потенцијални негативни влијанија врз животната средина во околината на градилиштето:

- a. **Емисии во воздухот** од прашина и издувни гасови се очекуваат од работењето на градежните машини за ископ на почва, отстранување на дотраениот асфалт, транспорт на градежни материјали и транспорт на ископаната почва и создадениот отпад до депонија;
- b. **Зголемено ниво на бучава** - заради присуството на машини, движењето на возила и градежна механизација и изведувачето на градежни/реконструктивни активности. Влијанието на бучавата варира поради растојанието од градилиштето до оние кои се изложени на неа, како и зависно од времетраењето на градежните работи кои ќе се извршуваат.

Според националните регулативи (Правилник за локацијата на мерните станици и точките за мерење на бучавата - Службен весник на Република Северна Македонија бр. 120/08), дефинирани се 4 области со нивоа на заштита од бучава и гранични вредности на бучава за секоја од овие 4 области според Правилникот за граничните вредности на нивото на бучава во животната средина (Службен весник на Република Северна Македонија бр. 147/08)).

- *Подрачјето со прв степен на заштита од бучава* вклучува области на туризам и рекреација, области во близина на здравствени установи за болничко лекување и подрачја на национални паркови и природни резервати;
- *Подрачјето со втор степен на заштита од бучава* вклучува области пред се наменети за станбена употреба, станбени области, области во близина на образовни институции, образовни установи и услуги за социјална заштита за возрасни и деца;
- *Подрачјето со трет степен на заштита од бучава* одговара на подрачја во кои се прифаќаат одредени човечки активности со бучава. Тие вклучуваат комерцијални подрачја, подрачја со мешано домување, занаетчиски активности и производствени активности (комбинирани области);
- *Подрачјето со четврт степен на заштита од бучава* одговара на подрачје во кое се дозволени активности што можат да предизвикаат појава на поголема бучава во животната средина. Тоа вклучува нестанбени области исклучиво наменети за индустриски активности.

Граничните вредности за секое од горенаведените подрачја се пропишани со националното законодавство (види табела 3)

Табела 3 Подрачја заштитени од бучава и гранични вредности

Подрачје кое е дефинирано според степенот на заштита од бучава	Гранични вредности на бучава (dB)		
	L _d	L _e	L _n
Подрачје со прв степен на заштита од бучава (болници, национални паркови, природни резервати)	50	50	40
Подрачје со втор степен на заштита од бучава	55	55	45

Подрачје кое е дефинирано според степенот на заштита од бучава	Гранични вредности на бучава (dB)		
	L _d	L _e	L _n
(станбено)			
Подрачје со трет степен на заштита од бучава (мешано станбено и комерцијално подрачје)	60	60	55
Подрачје со четврт степен на заштита од бучава (индустриско подрачје)	70	70	60

c. За време на активностите за градење/надградба/реконструкција/санација ќе се генерираат **различни видови отпад**: ископана почва, асфалт, комунален отпад, амбалажен отпад, одводни цевки, вишок кабли, биоразградлив отпад, можни мали количества на опасен отпад од истекување на горивата од машинеријата, масла и сл. За правилно управување со видовите отпад генерирани во градежната зона, Изведувачот ќе подготви план за управување со отпад, кој ќе го одобри надлежниот општински персонал и строго ќе го следи за време на спроведувањето. Планот за управување со отпад треба да содржи упатства за водење евиденција за: видот на создадениот отпад, видот на отпадот (опасен, неопасен, биоразградлив и др.), количината на создадени фракции на отпад и локацијата за негово привремено складирање и локацијата за негово трајно отстранување од страна на овластена компанија. Изведувачот е должен да склучи договор со општинското комунално претпријатие за преземање создаден неопасен отпад од градилиштето. Ако на градилиштето се создава опасен отпад, Изведувачот треба да потпише договори со овластени собирачи и превозници на отпад.

За правилно управување со отпадот, неопходно е да се воспостави комуникација помеѓу Изведувачот и персоналот на општината (Општината на чија територија ќе се изведуваат градежните активности) од почетокот на под-проектот, со цел да се добијат упатства за тоа каде да се отстрануваат различните видови отпад. Исто така, важно е да се води евиденција за привремено и трајно отстранување на отпадот.

d. **Загадување на водата** - Кога градилиштето се наоѓа во близина на водни тела (извор/река/езеро), строго е забрането да се фрла отпад создаден за време на изградбата близу до или во самото корито, за да се избегне евентуално загадување, зголемено таложеење и нарушување на еколошкиот статус/водите и режимот на проток на водното тело.

Сите видови на создаден отпад треба да бидат привремено отстранувани на одредени локации во рамките на градилиштето, кои треба да бидат демаркирани и заштитени во поглед на случајно истекување на отпадот и загадување на почвата и подземните води. Мобилните тоалети мора да бидат поставени и редовно одржувани од овластено правно лице, за да се спречи загадување на водите. Да се спречат случајни истекувања.

1. **Влијанија врз почвата** - може да се очекува се манифестираат како ерозија и загадување на почвата (од складирање отпад, истекување на гориво и излевање на масла од возилата, итн.). Исто така, емисиите на гасови, прашина, тешки метали од градежни машини и транспортни возила доведуваат до загадување на околната почва.

2. Влијание врз биолошката разновидност - Иако влијанијата на биолошката разновидност ќе се разгледуваат поединечно за секој од под-проектите, особено за оние што се наоѓаат во руралните области, генерално не се очекува значително, долгорочно негативно влијание врз биолошката разновидност. Доколку има потреба од сечење дрвја на локациите на под-проектот за време на фазата на расчистување на местата, треба да се применат добри практики на садење или пресадување за надоместување на исечените дрвја. Само локални растенија ќе се користат за пресадување и засадување.
3. Културно наследство - Сите градежни активности мора да престанат доколку во текот на фазата на изградба биде пронајдено културно наследство/археолошко наоѓалиште и Изведувачот е должен да престане со работите и да ја извести државната надлежна канцеларија за заштита на културното наследство, како и да ги следи нивните упатства. Сите ОЖС ќе содржат клаузули за случајно пронаоѓање на културно наследство.
4. Здравје и безбедност на заедницата - Имајќи предвид дека локалните патишта/улицы се главно лоцирани во урбаните/руралните области со чест проток на население, Изведувачот е должен да ги исполни барањата за безбедност на заедницата според ДМИП и националната регулатива пред тоа, за време и по завршувањето на под-проектните активности.
5. Безбедност во сообраќајот - Со оглед на фактот дека проектот опфаќа активности поврзани со патишта, постои умерен ризик поврзан со употреба на локални патишта кои се дел од проектните активности.
6. Здравје и безбедност при работа - Планот за ЗБР треба да содржи упатства за употреба на средства за лична заштита (СЛЗ) за време на градежните работи и соодветна превенција на можни повреди на работниците и локалното население во текот на фазата на изградба. Изведувачот е должен да ги исполни барањата за ЗБР според ДМИП и националната регулатива пред, за време и по завршувањето на активностите на под-проектот. Планот треба да содржи упатства за употреба на СЛЗ. Планот за БЗР треба да го подготви Изведувачот пред да започне со активности за реконструкција/санација.
7. Институционален капацитет за реализација на под-проекти - Повеќето од општините немаат доволно човечки ресурси и техничка експертиза за да се справат со барањата за заштита на СБ. Недостаток на квалификуван персонал со неопходно знаење може да стане фактор во процесот на спроведување на Проектот. Така, Проектот треба да поддржи обезбедување на соодветен капацитет за имплементација на Проектот (преку ангажирање на консултант за животна средина и социјални прашања за помош на општините и локалните самоуправи) и преку обезбедување на соодветни обуки, со цел да се изгради одржлив капацитет во општините и локалните самоуправи, кој ќе биде потребен за непроектни активности.

8.8.2 Потенцијални влијанија во оперативната фаза на изградените / реконструираниите / санираните локални патишта/улицы

Во оперативната фаза на проектот, слични влијанија врз животната средина се очекуваат како резултат на имплементација на под-проектите: производство на различни видови отпад (главно комунален отпад) од учесниците во сообраќајот (возачи, патници и пешаци), емисии во воздухот како резултат на зачестен сообраќај и зголемено ниво на бучава. Редовното превентивно одржување на патиштата/улиците треба да го врши секоја ЕЛС.

9 ПОСТАПКА ЗА ЕКОЛОШКА ДОЛЖНА АНАЛИЗА НА ППЛП

Според одредбите на националното законодавство, постапката за ОВЖССП се спроведува според обемот на проектот.

Чекор 1 - национална постапка - Писмо за известување до Министерството за животна средина и просторно планирање (МЖСПП)

Постапката започнува кога предлагачот на под-проектот ќе достави писмо за **Известување до Министерството за животна средина и просторно планирање (МЖСПП)**. Писмото за известување треба да се подготви според барањата на националното законодавство и да содржи информации за Предлагачот на под-проектот, обемот на проектот и главните активности на проектот, идентификација на потенцијалните влијанија врз животната средина и оцена на влијанијата.

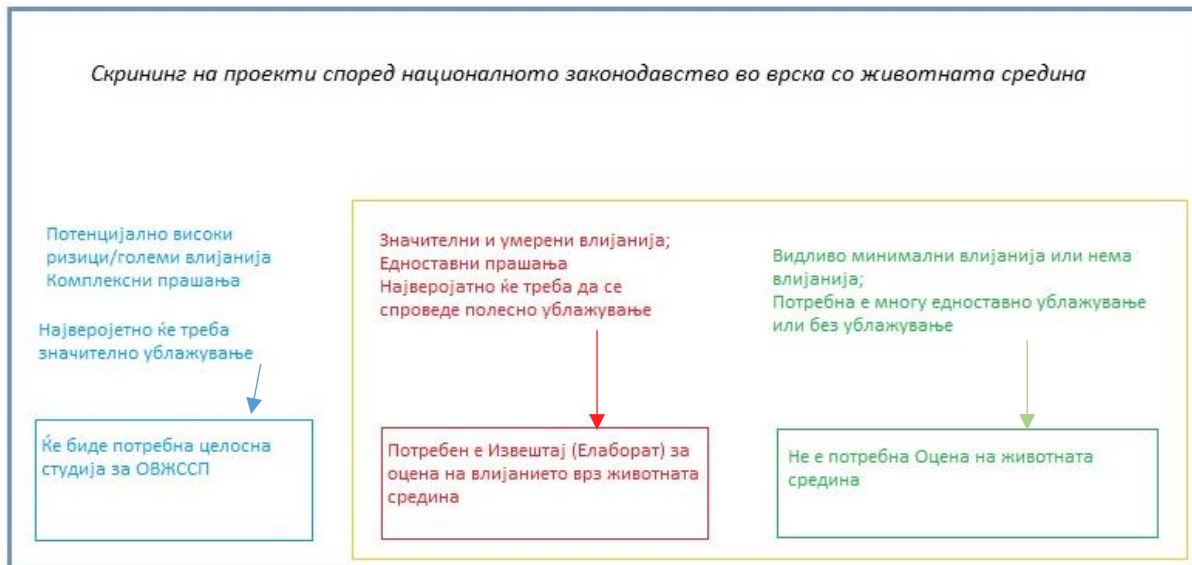
Чекор 2 - национална постапка - Скрининг на инвестициите

По приемот на писмото за известување доставено од Предлагачот на под-проектот, врз основа на локацијата на проектот, близината на чувствителни/заштитени подрачја и објекти на културното наследство, планираните проектни активности и потенцијалните влијанија, МЖСПП одлучува дали од Предлагачот ќе се бара да ја спроведе целата постапка за ОВЖССП или тој/таа треба да подготви само ОВЖС Извештај - елаборат. На Слика 19, претставен е целиот процес на скрининг. **Под-проектите со големи ризици и поголеми влијанија заради нивната сложеност се исклучени од опсегот на ПЛП Проектот** (тие би биле проект за кој е потребен целосен ОВЖС процес).

Чекор 3 - национална постапка - Национални документи и решенија за должна анализа

Постојат две категории за класифицирање на предложените активности во рамките на Проектот ПЛП (обележано во жолтото поле на Сл. 19), кои дефинираат кој инструмент за соодветна заштита на животната средина и социјално ниво ќе се користи:

1. За малите проекти со главно умерено влијание врз животната средина, МЖСПП ќе побара од ЕЛС да изработат ОВЖС Извештај - Елаборат. Извештајот (елаборатот) за ОВЖС изготвен од Предлагачот треба да се достави до Општината / градот Скопје (во зависност од видот на проектот) на одобрување и носење на Одлуката. Донесената одлука треба да се достави заедно со извештајот (елаборатот) за ОВЖС и предлогот за под-проект до ЕСП на МТВ.
2. За многу едноставни проекти со многу ниски влијанија врз животната средина и социјалните аспекти, МЖСПП го известува Предлагачот на под-проектот дека не е потребна процена на животната средина и нема потреба од подготовка на кој било документ. Издадениот документ потврдува дека нема потреба од подготовка на кој било документ за еколошка и социјална должна анализа.

Слика14 Скрининг на проекти според националното законодавство за животна средина

9.1 ЧЕКОРИ НА СКРИНИНГ СПОРЕД ЕКОЛОШКИТЕ И СОЦИЈАЛНИТЕ СТАНДАРДИ НА СВЕТСКА БАНКА

Со поддршка на специјалист од ЕСП за животна средина, Заемокорисникот ќе биде одговорен за спроведување еколошки и социјални оцени на предложените активности на под-проектот. Скринингот на ППЛП на проектите според ЕСП се заснова врз финализирана национална постапка.

Постапката за еколошки скрининг на ППЛП ќе и помогне на ЕСП на МТВ да го утврди ризикот за животната средина поврзан со предложените активности на под-проектот според ЕСП, да додели соодветни еколошки категории и да го идентификува типот на документ за еколошка и социјална должна анализа што ќе го изготви специјалистот за ЖССП заедно со општините, или да одбијат апликации што се неприфатливи заради природата на предложените активности.

Чекор 1 - Формулар за еколошки и социјален скрининг (ЕС) (Анекс 1) од Заемопримачот заедно со ЕСС.

Формуларот за ЕСС содржи прашања за проектот (вид на предложените активности - реконструкција, потреба од откуп на земјиште, употреба на опасни или токсични материјали, влијанија врз заштитени подрачја, итн.)

Чекор 2 - Утврдување на ризик и должна анализа врз основа на преглед на националните документи и Формуларот за ЕСС

Врз основа на образецот за еколошки и социјален скрининг, ЕСС го утврдуваат ризикот и видот на потребните документи за должна анализа и може да побара во документите за должна анализа да бидат внесени или вклучени дополнителни информации.

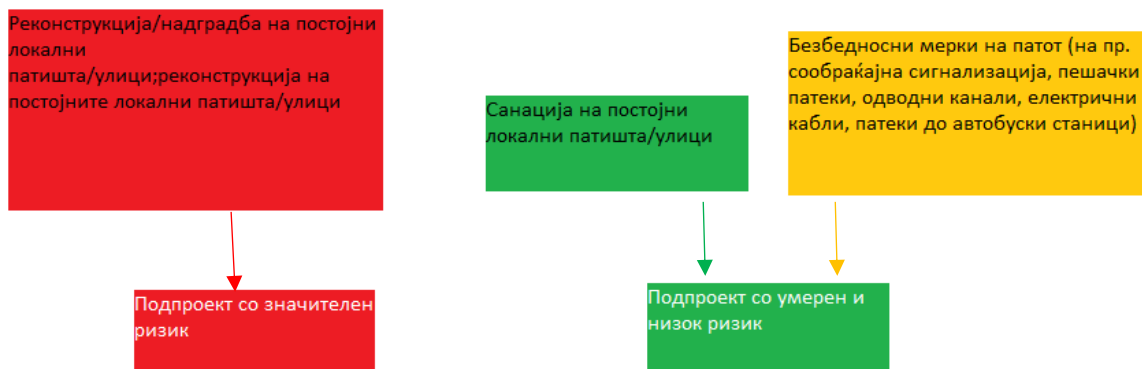
Прелиминарниот скрининг според класификацијата на ризик на Светска банка идентификува 2 категории на под-проекти: а) со значителен ризик, б) со умерен и низок ризик.

Формуларот за ЕС скрининг му помага на ЖССП да утврди под-проектна класификација на ризик заснована врз критериуми за скрининг и прелиминарна оцена на влијанието и да го

идентификува потребниот вид документ за соодветна грижа за животната средина за секој под-проект.

Процесот на одредувањето на ризикот ќе ги земе предвид релевантните проблеми, како што се видот, локацијата, чувствителноста и обемот на проектот; природата и големината на потенцијалните ризици и влијанија врз животната средина; и капацитетот и посветеноста на ЕЛС и Министерството за транспорт и врски да управуваат со животната средина и социјалните ризици и влијанија на начин што е во согласност со ЕСС.

Следната слика ги прикажува видовите активности на под-проектот што можат да помогнат во утврдувањето на категоризацијата на животната средина и социјалниот ризик. И покрај тоа што некои активности поврзани со обемот и видот може да бидат со умерен ризик, ризикот може да се зголеми доколку локацијата е чувствителна (заштитени подрачја).

Слика 15 Прелиминарен скрининг на под-проекти според категоризацијата на Светска банка

Со оглед на тоа што дел од проектот вклучува специфични активности, секој од нив ќе биде одделно проверен за целите на утврдување на категоријата на еколошки и социјален ризик.

Кога ќе се утврди ризикот, СЖССП ќе продолжи со подготовка на документи за должна анализа на специфичните проекти: а) за значителен ризик, План за управување со животната средина и социјалните прашања, и б) за умерен ризик, Контролен список за управување со животната средина и социјалните прашања. СЖССП ќе подготви соодветни документи за должна анализа, во зависност од проектните активности во рамките на избраниот под-проект, во соработка со ЕЛС, земајќи ги предвид националните документи за животна средина подготвени за одреден проект.

Во зависност од специфичноста на проектот, СЖССП може да бара дополнителни информации. На пример, ако дел од патот минува низ заштитено подрачје, треба да се побара мислење од Министерството за животна средина за влијанието врз природните и критичните живеалишта. Исто така, дел од ПУЖССП треба да содржи оцена на влијанието врз природата.

СЖССП ќе издаде мислење до ЕЛС за видот на извештајот за должна анализа и ќе ги одреди потребните дополнителни информации.

9.2 ПОДГОТОВКА НА СООДВЕТНИТЕ ДОКУМЕНТИ ЗА ДОЛЖНА АНАЛИЗА НА СЖССП

Чекор 3 - Подготовка на документи за должна анализа

Во зависност од категоријата на ризик на под-проектот, доделена врз основа на скринингот според ЕСС, ЕЛС со поддршка на СЖССП ќе подготви инструмент за еколошка и социјална должна анализа, што може да изгледа како што е прикажано на графиконот подолу:

- а) „Под-проектите со значителен ризик“ бараат ПУЖССП специфичен за локацијата, кој треба да содржи информации специфични за локацијата (на пр., еколошки чувствителни подрачја или потребата од подобро дефинирање и разбирање на потенцијалните проблеми, краток опис на влијанијата кои со одредени добро дефинирани мерки за ублажување и усвојување прифатени оперативни практики и мониторинг).

Како под-проекти со значителен ризик може да се означат под-проекти кои вклучуваат:

- надградба на постојни локални патишта/улицы (подобрување на почвата, вградување на материјал од кршен камен, поставување тампонски слој, поставување на канали, паркинзи долж патот, изградба на одводни канали за атмосферски води, асфалтирање на патот) и
- реконструкција на постојните локални патишта/улицы (исправување кривини, асфалтирање на делот од патот)

Образецот за содржината на ПУЖССП е претставен во Анекс 2. Се состои од вовед во кој се опишани карактеристиките на под-проект, основни податоци (геологија и почва, климатски карактеристики, сеизмологија, чувствителни рецептори, квалитет на воздухот, отпад, почва, флора и фауна, бучава), потенцијални влијанија и нивна оценка и план за ублажување и мониторинг на животната средина за сите фази од под-проектот со планирани трошоци во секоја од фазите на под-проектот, како и одговорност за спроведување на мерките за ублажување.

- б) „Под-проекти со умерен ризик“ се оние каде што влијанијата врз животната средина се помалку неповолни од оние на „Под-проектите со значителен ризик“ **во однос на нивната природа, големина и локација, како и карактеристиките на потенцијалните влијанија врз животната средина (умерени/ мали).**

Како под-проекти со умерен ризик ќе бидат означени под-проекти кои вклучуваат **само санација на постојните локални патишта/улицы** (подобрување на состојбата на патот без промена на основните функционални карактеристики - отстранување на оштетениот асфалт, чистење на каналите, асфалтирање, итн.) и подобрувања на мерките за безбедност во сообраќајот (на пр., употреба на сигнализација во сообраќајот, поставување на каблите за електрификација, урбана опрема и сл.)

„Под-проектите со умерен ризик“ бараат изработка на Контролен список за ПУЖССП од страна на СЖССП, што ќе помогне да се проценат потенцијалните влијанија врз животната средина поврзани со предложениот под-проект, да се идентификуваат потенцијалните можности за подобрување на животната средина и да се препорачаат мерки за превенција, сведување на минимум и ублажување на неповолни влијанија врз животната средина и општеството.

Образецот за Контролните листи за Планот за управување со животната средина и социјалните прашања (ПУЖССП) е претставен во Анекс 3. Се состои од краток вовед во под-проектот (опис

на проектот, планирани активности и чувствителни рецептори), преглед на влијанијата врз животната средина и социјалните аспекти, целта на Контролниот список за ПУЖССП и барања за објавување, примена на Контролниот список за ПУЖССП, процедури за набљудување и известување и распределување на одговорностите.

Сите документи треба да бидат изготвени на англиски, македонски и албански јазик.

9.2.1 ЈАВНО ОБЈАВУВАЊЕ И РАСПРАВА

Чекор 4 – Преглед на ПУЖССП и Контролни листи за ПУЖССП

ЕЛС доставуваат нацрт-инструмент за должна анализа на животната средина и социјалните прашања на преглед и одобрување од специјалист за животна средина и социјални прашања на ЕСП, кој тогаш (кога е уверен дека документот ги исполнува барањата за квалитет и содржина на СБ) ги доставува нацрт-документите на преглед и одобрување од страна на Светска Банка. По добивањето на дозволата, документите треба да бидат јавно објавени.

Поради тековниот незадоволителен капацитет на ЕЛС и на Министерството за транспорт и врски за спроведување на ЕСС, се препорачува сите ПУЖССП да се достават до Банката на претходно одобрение. Од друга страна, Контролните списоци за ПУЖССП претходно ќе бидат разгледани од Банката сè додека Специјалистот за животна средина на Светската банка не се увери дека капацитетот во ЕУП за преглед на Контролните списоци за ПУЖССП е задоволителен. Капацитетот ќе се оценува на годишно ниво, а препораките за преглед ќе се утврдуваат врз основа на процена на капацитетот.

Чекор 5 – Јавно објавување на документите, јавна расправа

Вработените во ЕСП за ППЛП ќе бидат одговорни за објавување на документите во јавноста и за запознавање на јавноста со севкупниот процес на реализација на проектот.

- а) Пакетот за објавување за нацрт-ПУЖССП ги содржи следниве документи: Јавна објава за организирање на настани за јавна расправа, Предлог верзија на ПУЖССП изготвена за секој под-проект, Агенда за настани за јавни расправи, Формулар за доставување коментари и предлози и Формулар за жалби.

Веднаш по неговата достапност, пакетот за објавување ќе биде објавен на македонски и албански јазик (како и на англиски јазик) на веб-страниците на релевантните општини (на чија територија ќе се спроведе под-проектот) и на Министерството за транспорт и врски (<http://mtc.gov.mk/>). Хартиени копии ќе бидат достапни на општинските огласни табли. На веб-страницата и огласните табли на општините, исто така, ќе има информации за состанокот за јавната расправа.

Приближно две недели по објавувањето на нацрт-ПУЖССП, ЕЛС ќе одржат состаноци за јавна расправа, со цел да ја информираат јавноста за предложените активности на под-проектот, предвидените влијанија и ризици и начините на нивно ублажување. Доколку има какви било важни повратни информации дадени за време на состаноците за јавна расправа, таквите повратни информации треба соодветно да се адресираат и да бидат вклучени во конечниот документ.

Врз основа на коментарите добиени од заинтересираните страни (во писмена форма и добиени за време на состанокот за јавна расправа), ќе се подготви записник за состанокот, вклучувајќи список на учесници и главни коментари за подготвениот документ. **Конечниот**

ПУЖССП ќе биде сумиран во ЕУП за конечно одобрување од страна на Експертите за животна средина и социјални прашања. По одобрувањето на ПУЖССП, документот ќе биде повторно објавен на македонски и англиски јазик, заедно со Записник од состанокот од спроведената јавна расправа.

- b) Пакетот за објавување на Нацрт-контролниот список за Планот за управување со животната средина и социјалните прашања (ПУЖССП) ќе ги содржи следните документи: Нацрт-контролен список за ПУЖССП, јавно соопштение и формулар за доставување коментари и предлози.

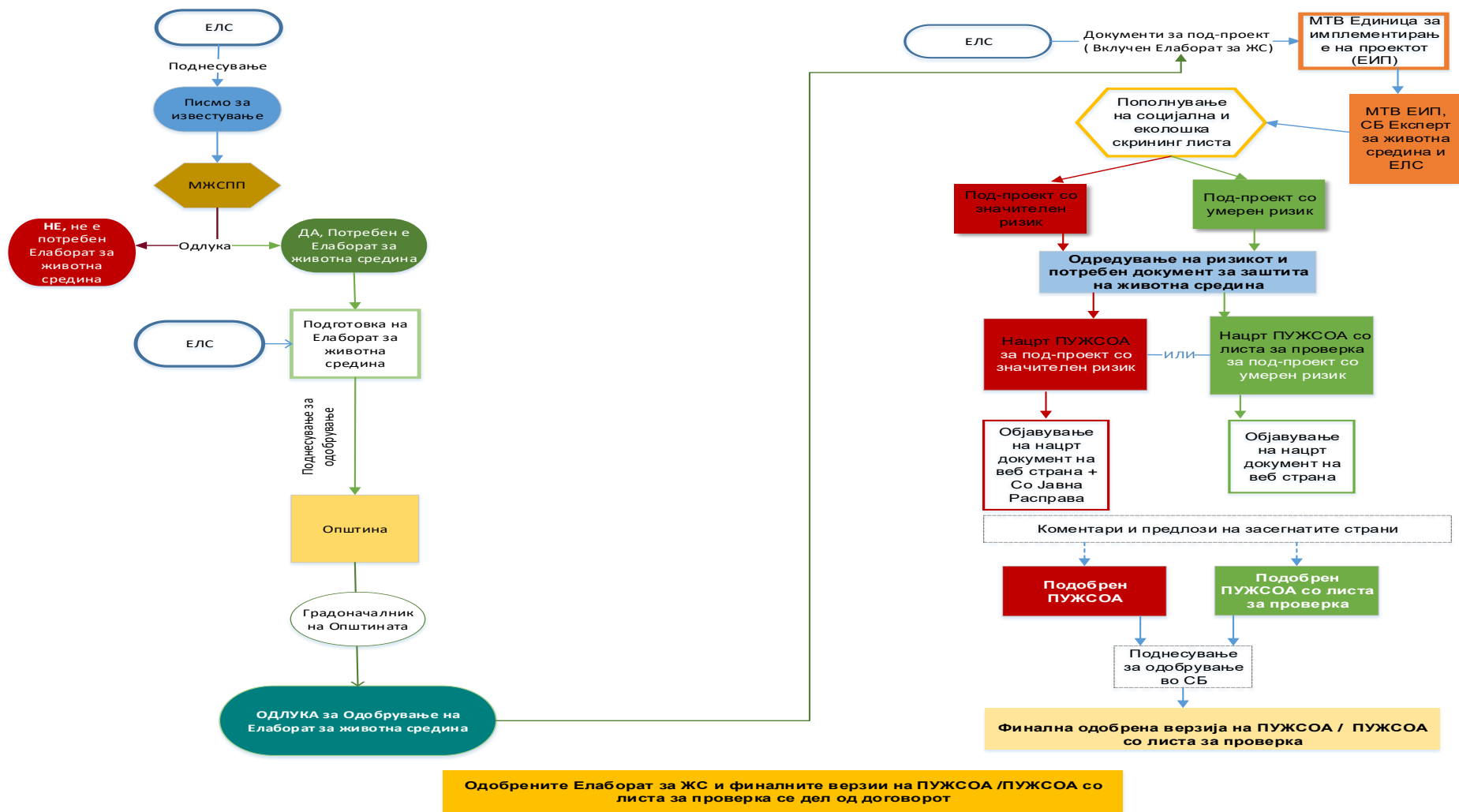
Веднаш по неговата достапност, пакетот за објавување ќе биде јавно достапен на македонски (како и англиски) на веб-страниците на релевантните општини (на чија територија ќе се спроведе под-проектот) и на Министерството за транспорт и врски (<http://mtc.gov.mk/>). Хартиени копии ќе бидат достапни на огласните табли на општините.

Сите релевантни коментари и предлози добиени од заинтересираните страни ќе бидат вклучени во конечниот Контролен список за ПУЖССП и ќе бидат доставени до ЕУП на одобрување од Специјалистот за животна средина на МТЦ и Специјалистот на Светската банка. По одобрувањето на ПУЖССП, документот ќе биде повторно објавен на македонски и англиски јазик.

Чекор 6 – Вклучување на ПУЖССП и Контролни списоци за ПУЖССП во тендерските документи и договорите со изведувачите/надзорните инженери.

Сите одобрени документи ќе станат дел од тендерскиот пакет или, во најмала рака, дел од договорот потпишан со изведувачот. Изведувачот ќе биде одговорен за спроведување на планот за ублажување за време на изградбата, додека надзорниот инженер за спроведување на планот за следење. Обврските за известување ќе бидат дефинирани за двете страни.

Сликата 21 дава шематски дијаграм на постапката што треба да ја следи ЕЛС за справување со еколошките и социјалните прашања при спроведување на под-проектот.

Слика 16 Постапка за идентификација и развој на соодветни инструменти за заштита на животна средина и општествени аспекти

10 ИНСТРУМЕНТИ ЗА АНАЛИЗА НА СОЦИЈАЛНИ ПРАШАЊА

Постојат неколку **инструменти за социјална анализа** што треба да се користат во рамки на планираните активности за овој проект.

1) РАМКА НА ПОЛИТИКАТА ЗА РАСЕЛУВАЊЕ (РПР). РПР е инструмент за раселување на проектно ниво со цел да се утврдат принципите, организациските аранжмани и критериумите што ќе се применат на потпроектите, а кои треба да бидат подготвени во текот на имплементацијата на проектот. Таа вклучува јасни дефиниции на условите под кои раселувањето (за конкретен проект, секторска програма или во рамките на политички ентитет од типот на држава или област) ќе биде планирано и имплементирано. Таа ги дефинира прашањата од типот на права, принципи на компензација, процес на жалби и други законски процедури. РПР е потребна за проекти со потпроекти или со повеќе компоненти кои не може да се идентификуваат при проценката на проектот.

2) План за раселување. Според ЗЖСС5, обемот на барањата и нивото на детали на планот за раселување варираат во зависност од големината и комплексноста на раселувањето.

Онаму каде што откупот на земјиште или ограничувањата за користење на земјиште се неизбежни, единицата на локална самоуправа задолжена за развој на потпроекти, под надзор на Министерството за транспорт и врски, како дел од проценката на животната и социјалната средина, ќе спроведе попис за идентификување на лицата кои ќе бидат засегнати од проектот, ќе утврди инвентар на земјиштето и имотите што ќе бидат засегнати, ќе ги одреди лицата кои се квалификувани за компензација и помош и ќе ги обесхрабри неквалификуваните лица, како што се опортунистичките доселеници, од барање на бенефити.

За справување со проблемите идентификувани при проценката на животната и социјалната средина, ЕЛС задолжена за развој на потпроекти, под надзор на МТВ, ќе подготви план пропорционален на ризиците и влијанијата поврзани со проектот:

- За потпроекти со минорен откуп на земјиште или ограничувања за користење на земјиштето, поради што нема да се јави значително влијание врз приходите и средствата за живот, планот ќе ги утврди критериумите за квалификуваност на засегнатите лица, ќе постави процедури и стандарди за компензација и ќе вклучи аранжмани за консултации, следење и разрешување жалби;
- За потпроекти кои предизвикуваат физичко раселување, планот ќе утврди дополнителни мерки релевантни за раселувањето на засегнатите лица;
- За потпроекти кои вклучуваат економско раселување со значителни влијанија врз средствата за живот и генерирањето на приходи, планот ќе утврди дополнителни мерки поврзани со подобрување или обновување на средствата за живот; и
- За потпроекти кои можат да наметнат промени во користењето на земјиштето што го ограничува пристапот до ресурси во законски одредените паркови или заштитени подрачја или до други ресурси во јавна сопственост од кои можеби зависи обезбедувањето на средствата за живот на локалното население, планот ќе воспостави партиципативен процес за утврдување на соодветните ограничувања и ќе утврди мерки за ублажување заради справување со негативните влијанија врз средствата за живот што се резултат на таквите ограничувања.

Идентификувањето на потребата за развој на АПР како поединечен потпроект ќе го спроведе лице од ЕИП одговорно за животна средина и социјални аспекти, а преку пополнување на

листата на потреби за развој на АПР, дадена во **Прилог 1** од **Рамката на политиката за раселување**, како посебен документ конкретно изготвен за потребите на овој проект.

3) Потпроектите ќе избегнуваат влијанија врз културното наследство. Кога избегнувањето на влијанијата не е можно, ЕЛС задолжена за развој на потпроекти, ќе идентификува и имплементира мерки за спречување на влијанијата врз културното наследство во согласност со хиерархијата за ублажување. Онаму каде што е соодветно, ЕЛС како задолжена за развој на потпроекти, ќе изотви **План за управување со културно наследство**. Потпроектот ќе имплементира глобално признати практики за теренска анализа, документација и заштита на културното наследство поврзано со проектот, вклучувајќи ги изведувачите и останати трети страни.

4) План за вклучување на заинтересираните страни (ПВЗС) е инструмент кој го опишува планираниот процес на консултации и вклучување на заинтересираните страни за Проектот и потпроектите, како и механизмот за разрешување жалби преку кој лицата може да покренат каква било загриженост во врска со активностите на Проектот.

Заинтересираните страни се однесуваат на лица или групи кои се засегнати или е веројатно дека ќе бидат засегнати од проектот (**страни засегнати од проектот**) и оние кои имаат интерес во проектот (**други заинтересирани страни**).

Терминот “вклучување на заинтересираните страни” е начин да се опише поширокиот, инклузивен и континуиран процес помеѓу инвеститорот на проектот и оние кои потенцијално може да бидат засегнати од (пот)проектот.

Вклучувањето на заинтересираните страни може да опфати низа активности и пристапи, вклучувајќи консултации, ангажирање, надворешни односи, објавување и ширење на информации и учество на заедницата. Идентификацијата и анализата на заинтересираните страни ги утврдува заинтересираните страни, подетално ги разгледува нивните интереси, начинот на кој ќе бидат засегнати, како и влијанието што тие може да го имаат врз проектот. **Механизмот за разрешување жалби** мора да биде дел од сето тоа.

МТВ, заедно со ЕЛС (поединечно), ќе ги вклучат заинтересираните страни како интегрален дел од проектната проценка на животната и социјалната средина и проектниот дизајн и имплементација. Секој потпроект треба да биде јавно објавен во локалните и националните медиуми и да биде претставен пред заинтересираните страни на јавна средба одржана во просториите на соодветната ЕЛС, каде што ќе се одвива потпроектот.

Примерок од Содржината на четирите значајни инструменти за социјална анализа може да се најде во Прилог 9, 10, 11 и 12.

5) **Процедура за управување со трудот (ПУТ).** Целта на ПУТ е да го олесни планирањето и имплементирањето на проектот. ПУТ ги идентификува основните трудови барања и ризици поврзани со проектот и му помага на Заемобарателот при утврдување на ресурсите потребни за справување со трудовите проблеми произлезени од проектот. ПУТ е жив документ, кој е инициран на почетокот од подготовката на проектот, а кој се разгледува и ажурира во текот на развивањето и имплементирањето на проектот.

Документот треба да ги содржи следните поглавја:

1. ПРЕГЛЕД НА РАБОТНАТА СИЛА КОРИСТЕНА ВО ПРОЕКТОТ
2. ПРОЦЕНА НА КЛУЧНИТЕ ПОТЕНЦИЈАЛНИ РИЗИЦИ ОД ТРУДОТ
3. КРАТОК ПРЕГЛЕД НА ТРУДОВАТА ЛЕГИСЛАТИВА: ПРАВИЛА И УСЛОВИ
4. КРАТОК ПРЕГЛЕД НА ТРУДОВАТА ЛЕГИСЛАТИВА: БЕЗБЕДНОСТ И ЗДРАВЈЕ ПРИ РАБОТА
5. ОДГОВОРЕН ПЕРСОНАЛ
6. ПОЛИТИКИ И ПРОЦЕДУРИ
7. ВОЗРАСТ НА ВРАБОТУВАЊЕ
8. ПРАВИЛА И УСЛОВИ
9. МЕХАНИЗАМ ЗА ЖАЛБИ
10. УПРАВУВАЊЕ НА ИЗВЕДУВАЧОТ
11. РАБОТНИЦИ ОД ЗАЕДНИЦАТА
12. ПРИМАРНО СНАБДУВАЊЕ СО РАБОТНИЦИ

Барања за ЗЖСС на СБ

11 БАРАЊА НА СЖСПП НА СБ ВО ВРСКА СО ППЛП

Светската банка е посветена на поддршка на развојни проекти, истовремено отстранувајќи ги или сведувајќи ги на минимум ги сите негативни влијанија или ризици врз животната средина, општеството и здравјето на луѓето. Тие влијанија можат да бидат сериозни или умерени, локализирани или регионални, краткорочни или долгорочни. За влијанијата врз животната средина и општеството да се сведат на минимум и да се управува со нив, ЕСС на Банката е клучен процес на должна анализа на Банката. Овие стандарди обезбедуваат механизам и алатки за обезбедување интеграција на грижите за животната средина и социјалните проблеми во планирањето и спроведувањето на развојните проекти финансирани од Банката. Еколошките и социјалните стандарди (ЕСС) - ЕСС2, ЕСС3, ЕСС4, ЕСС6 и ЕСС10, кои се релевантни за ППЛП, се опишани во следната табела.

Табела 14 Релевантност на ЕСС на ЕБ за ППЛП

Еколошки и социјални стандарди на СБ (ЕСС)	Релевантност на Еколошките и социјалните стандарди за ППЛП
<i>ЕСС1</i> <i>Оцена и управување со еколошките и социјалните ризици и влијанија</i>	За секој под-проект во рамките на Проектот ППЛП, ќе се спроведе проценка на еколошкиот и социјалниот ризик, со цел да се утврдат можните влијанија и да се предложат соодветни мерки за тие да се избегнат, да се сведат на минимум или компензираат, сите изложени во Контролниот список за ПУЖССП или ПУЖССП. Овие мерки треба да ги спроведе Изведувачот во текот на градежните активности и операторот во оперативната фаза.
<i>ЕСС2</i> <i>Работна рака и услови за работа</i>	Под-проектот ќе развие и ќе спроведе писмени процедури за управување со работната рака применливи за проектот. Во тие процедури ќе се утврди начинот на управување со работниците во проектот, во согласност со барањата на националното законодавство и ЕСС2. Доколку одредбите од националното законодавство се релевантни за проектните активности и ги задоволуваат барањата на овој ЕСС, од под-проектот нема да се бара да ги вклучува ваквите одредби во постапките за управување со работната рака. Постапките ќе се однесуваат на начинот на кој ЕСС ќе се применува во однос на различни категории на работници во проекти, вклучително и директни работници, како и начинот на кој Заемокорисникот ќе бара од трети страни да управуваат со своите работници. Изведувачот ќе побара од подизведувачите да ги почитуваат барањата за ЕСС на СБ и МОТ. Образецот за постапките за управување со трудот е даден во Анекс 13 и може да се преземе од оригиналниот извор, на линкот подолу.
<i>ЕСС3</i> <i>Ефикасност на ресурсите и спречување и управување со загадувањето</i>	Изведувачот ќе ги користи материјалите и суровините на ефикасен начин, со максимална употреба и со избегнување загуби. За реализација на овие мерки, Изведувачот ќе спроведе обука на вработените за соодветна употреба и соодветно складирање на суровини и ќе користи опрема и машини што ги исполнуваат сите стандарди. Изведувачот ќе ги спроведе сите неопходни мерки со цел да се избегне и сведе на минимум загадувањето од проектните активности (загадување на воздухот, контрола на прашина, опасни материјали и опасен отпад). Изведувачот ќе користи само легални и лиценцирани снабдувачи на материјали и суровини.
<i>ЕСС4</i> <i>Здравје и</i>	ПУЖССП треба да се осврне на мерките за БЗР. Планот за управување со

Еколошки и социјални стандарди на СБ (ЕСС)	Релевантност на Еколошките и социјалните стандарди за ППЛП
<p><i>безбедност на заедницата</i></p>	<p>сообраќајот треба да го подготви Изведувачот.</p> <p>Како дел од својата понуда, од избраниот Изведувач ќе се бара да достави прелиминарен ПУС, кој на крајот ќе биде дел од ПУЖССП. Пред да се започне со работа, ажурираниот ПУС се доставува до СУЖССП. Планот редовно им се презентира на работниците.</p> <p>Планот за управување со сообраќајот предвидува: а) безбедност на работниците на работното место и на јавноста што минува низ или во непосредна близина на работното место; б) целосна стратегија за управување со сообраќајот, вклучително и методологија за фазно одвивање на сообраќајот во текот на различни фази од работата; с) режим на привремено управување со сообраќајот за секоја фаза од работите (вклучително и испорака на суровина на лице место); д) ангажирање и број на контролори на сообраќајот потребни за секоја фаза од работите; е) пристап за итни случаи - како за работниците така и за возилата за итни случаи кои патуваат низ работната локација, какви било необични опасности или специфични барања за работата, како на пр., училиште во близина или пристап до продавници; ф) употреба на алтернативни патишта или заобиколувања по потреба; г) обезбедување габаритни возила; х) обезбедување на безбеден премин за пешаци, велосипедисти и лица со посебни потреби; и) обезбедување на (и влијание врз) јавниот превоз (на пр. доцнење на автобуси/трамваи, ограничувања на пристапот на патниците до автобуските или трамвајските постојки, потенцијалот за сообраќајни редици пред соседен железнички премин), вклучително и приоритет за јавниот превоз, кога е можно; ј) обезбедување пристап до соседни недвижности; к) времетраење и време за извршување на работите (на пр. дневно или ноќно работење); л) режими на управување со сообраќајот на работното место надвор од нормалното работно време или кога работниците не се присутни на локацијата (последователна грижа); м) аранжмани за решавање и следење на ризикот од судири поради долги редици, како резултат на зголемување на метежот на работните места; н) процедури за постапување во итни случаи и детали за контакт; о) дејствијата што треба да се преземат за справување со несреќи - вклучително и анализа на главните причини, како начин за да се разбере дали треба да се воспостави понатамошно управување со сообраќајот за да се ублажат ризиците и да се помогне да се спречи повторна појава на таа состојба; и р) аранжмани за комуникација.</p>
<p><i>ЕСС 5 Преземање на земјиште, ограничувања на употребата на земјиште и недоброволно преселување</i></p>	<p>За време на спроведувањето на Проектот ППЛП, постои можност да дојде до откуп на земјиште од мали размери, главно како резултат на градежните работи кои се планирани врз основа на ограничениот број компоненти на Проектот. Онаму каде откупот на земјиштето или ограничувањата на намената на земјиштето се неизбежни, ЕЛС, како орган одговорен за под-проектот, под надзор на МТВ, како дел од еколошката и социјалната оценка, ќе спроведе попис за да ги идентификува лицата кои ќе бидат засегнати од проектот, да изврши попис на земјиштето и средствата кои ќе бидат засегнати, да утврди кој ќе има право на надомест и помош и да ги обесхрабри неподобните лица, како што се опортунистички доселеници, да бараат бенефиции.</p> <p>За решавање на проблемите утврдени во еколошката и социјалната оценка,</p>

Еколошки и социјални стандарди на СБ (ЕСС)	Релевантност на Еколошките и социјалните стандарди за ППЛП
	<p>ЕЛС, како орган одговорен за под-проектот, под надзор на МТВ, ќе подготви план пропорционален на ризиците и влијанијата поврзани со проектот:</p> <ul style="list-style-type: none"> a. За под-проекти со мал откуп на земјиште или ограничувања на користењето на земјиштето, како резултат на кое нема да има значително влијание врз приходите или егзистенцијата, планот ќе утврди критериуми за подобност за засегнатите лица и процедури и стандарди за обесштетување и ќе предвиди аранжмани за консултации, следење и решавање на жалби; b. За под-проекти кои резултираат со физичка преселба, планот ќе ги утврди дополнителните мерки релевантни за преселување на засегнатите лица; c. За проекти кои вклучуваат економско раселување со значителни влијанија врз егзистенцијата или создавањето приходи, планот ќе ги утврди дополнителните мерки што се однесуваат на подобрување или обновување на егзистенцијата; и d. За под-проекти кои можат да наметнат промени во користењето на земјиштето што го ограничуваат пристапот до ресурси во законски определени паркови или заштитени подрачја или други обични имотни ресурси од кои зависи егзистенцијата на локалното население, планот ќе воспостави партиципативен процес за утврдување на соодветни ограничувања на користење и ќе ги утврди мерките за ублажување, заради справување со негативните влијанија врз животната средина кои можат да бидат резултат на ваквите ограничувања.
<p><i>ЕСС6 Зачувување на биолошката разновидност и одржливо управување со живи природни ресурси</i></p>	<p>Изведувачот ќе се погрижи да ги сведе на минимум непотребните загуби на почва и сечењето дрвја и зеленило за време на спроведувањето на проектните активности.</p> <p>Проектот не треба да се спроведува во критични живеалишта. Критичното живеалиште е дефинирано како подрачје со голема важност или вредност на биолошката разновидност, вклучувајќи: (а) живеалиште со значајна важност за Критично загрозени или Загрозени видови, како што се наведени во Црвената листа на МУЗП на загрозени видови или во еквивалентни национални мерки; (b) живеалиште со значајна важност за ендемични видови или видови со ограничено движење; (c) живеалиште што поддржува глобално или национално значајни концентрации на миграторни или конгрегаторни видови; (d) високо загрозени или уникатни екосистеми; (д) еколошки функции или карактеристики што се потребни за да се зачува одржливоста на вредностите на биолошката разновидност опишани погоре во (а) до (d).</p> <p>Доколку под-проектите се одвиваат во заштитено подрачје, ќе се побара мислење од МЖСПП во однос на тоа дали под-проектот ќе влијае врз какви било критични живеалишта. Покрај тоа, ПУЖССП ќе вклучи</p>

Еколошки и социјални стандарди на СБ (ЕСС)	Релевантност на Еколошките и социјалните стандарди за ППЛП
	дискусија за ризици и влијанија врз природни и критични живеалишта . Мерките за ублажување треба да бидат пропишани и спроведени со цел влијанието врз заштитеното подрачје да се сведе на минимум.
<i>ЕСС8</i> <i>Културно наследство</i>	<p>Постапка за случајни пронајдоци е постапка што ќе се следи доколку се пронајде претходно непознато културно наследство за време на проектните активности. Ќе биде вклучена во сите договори што се однесуваат на изградба на проектот, вклучително ископувања, уривање, преместување на земја, поплавување или други промени во физичкото окружување.</p> <p>Во случај на случајни пронајдоци за време на ископувањата и општите работи, работите ќе престанат веднаш, областа ќе биде обезбедена, а надлежните органи ќе бидат известени во рок од 24 часа од наведените откритија. Ќе се следат насоките добиени од надлежните и националното законодавство.</p>
<i>ЕСС10</i> <i>Вклучување на заинтересираните страни и објавување информации</i>	При реализацијата на проектот за ПЛП, сите изготвени документи ќе бидат јавно достапни на веб-страната на МТВ и на веб-страниците на општините. Ќе бидат достапни и хартиени копии. Засегнатите страни можат да ги достават своите коментари во текот на целиот циклус на проектот и, за таа цел, ќе биде изготвен Образец за доставување коментари за подготвени документи за проектните активности и ќе биде достапен на: општинската веб-страна, веб-страната на МТВ и на самите градилишта.

12 СПРОВЕДУВАЊЕ И ПОСТАПКИ ЗА ИЗВЕСТУВАЊЕ

Следењето на животната средина за време на спроведувањето на проектот обезбедува информации за клучните еколошки аспекти на проектот, особено влијанијата врз животната средина од проектот и ефективноста на мерките за ублажување. Таквите информации му овозможуваат на Апликантот на под-проектот и Банката да го оцени успехот на ублажувањето на влијанијата како дел од надзорот над спроведувањето на проектот и овозможува преземање на корективни мерки кога е потребно.

Единицата за управување со проекти (ЕУП) во рамките на МТСП ќе биде одговорна за обезбедување на имплементација на одредбите на РУЖССП од страна на сите вклучени страни, како што се Апликантите на под-проектот и изведувачите, вклучувајќи мониторинг на животната средина и социјалните аспекти, евалуација и известување.

Експерт за животна средина и социјални прашања (ЕЖССП) ќе биде ангажиран од ЕУП на МТСП и ќе биде одговорен за обезбедување правилно управување со животната средина за сите активности на проектот, спроведување на супервизија на животната средина преку спроведување на преглед на документите, посети на терен и интервјуа со Изведувач, надзорни инженери и претставници на општината.

Експертот за животна средина и социјални аспекти исто така треба да ја надгледува усогласеноста на изведувачите со спецификациите на рамката за управување со животна средина и социјални аспекти и да ги посетува локациите на секој под-проект најмалку еднаш месечно. По завршувањето на секоја посета, Експертот за животна средина треба да изготви Извештај од мониторингот кој ги адресира главните прашања и активности, како и временски распоред за нивно решавање (образецот за Извештајот за мониторинг е даден во Табела 16) и ги доставува извештаите од мониторинг до проектната канцеларија на Министерството за труд и социјална политика.

Исто така, се препорачува одржување на редовни средби на месечно ниво со Раководителот на проектот, Изведувачот, претставници од Министерство за труд и социјална политика (МТСП), одговорно лице од општината и Експертот за животна средина исоцијални аспекти.

За статусот на проектните активности потребно е известување од:

- Надзорниот Инженер до Апликантот,
- Од Апликантот до Министерството за труд и социјална политика и проектната канцеларија најмалку еднаш неделно или двапати месечно.

Посебни одговорности за идентификација, проценка и решавање на еколошките и социјалните аспекти од проектните активности треба да се постават како што следува:

- Подготовка на нацрт верзии на ПУЖССА специфични за самата локација од страна на Апликантот во тесна соработка со Експертот за животна средина и социјални аспекти;
- Преглед и одобрување на ПУЖССА специфични за самата локација од страна на Експертот за животна средина и социјални аспекти на ЕУП;
- Вклучување на конкретниот (специфичен) ПУЖССА како дел од тендерската документација и како дел од склучениот Договор;
- Спроведување на дадените мерки во ПУЖССА од страна на Изведувачот (ите) на проектот и ЕУП;

- Мониторинг и известување за усогласеноста со РУЖССП и ПУЖССА за конкретната проектна локација од страна на Експертот за животна средина и социјални аспекти од ЕУП.

13 ПРИЛОЗИ

Прилог I Критериум за еколошки скрининг (формулар)

Контролен список за скрининг (да го пополни Единица на локалната самоуправа)

Бр.	Прашалник за скрининг					Дополнителни појаснувања
		Да	Не	Не е познато	Не е применливо	
1	Дали интервенцијата ќе вклучува нова градба? (продолжување)					
2	Според националното законодавство, дали за проектот е потребна целосна ОВЖС?					
3	Според националното законодавство, дали за проектот е потребен Елаборат за ОВЖС? (ве молиме приложете)					
4	Дали е донесена Одлуката за Елаборат за ОВЖС или мислење дека не е потребно? (ве молиме приложете)					
5	Дали проектот се одвива во заштитено или чувствително подрачје?					
6	Дали проектот ќе влијае врз загрозената флора или фауна?					
7	Дали проектот ќе влијае врз крајбрежните области, мочуриштата?					
8	Дали проектот ќе влијае врз водните тела како што се реки, езера, потоци, бунари и сл.?					
9	Дали проектот ќе влијае врз меѓународните води?					
10	Дали проектот вклучува активности на Списокот на исклучоци на СБ?					
11	Дали проектот се одвива на локалитет кој е заштитен или богат со археолошко, културно наследство или религиозни одлики?					
12	Дали изградбата/санацијата на патиштата вклучува канали, мостови и други структури (ве молиме опишете)					

Рамка за управување со животната средина и социјални прашања за Проектот за поврзување на локалните патишта

13	Дали проектот ќе влијае врз подрачјата на археолошкото или културното наследство?					
14	Дали проектот потенцијално ќе предизвика лизгање на земјиште или ерозија?					
15	Дали е предвидено минирање (на камен или други материјали)?					
16	Дали проектот ќе произведува емисии во воздухот (на пр., супстанции што го осиромашуваат озонот, загадувачи на воздухот, емисии на стакленички гасови, прашина, итн.)?					
17	Дали проектот ќе генерира количини на неопасен отпад?					
18	Дали проектот ќе генерира опасен отпад?					
19	Дали проектните активности ќе создадат прекумерен шум и вибрации?					
20	Дали проектот ќе има негативно влијание врз почвата (ерозија, загадување и сл.)?					
21	Дали проектот ќе користи материјали од каменоломи, цементни постројки, асфалтни постројки, итн.					

Извештај од скринингот (да го пополни АДФ)

Име на под-проектот:
Корисник (Единица на локалната самоуправа):
Категорија на ризик по животната средина ☐ Значаен ☐ Среден
Потребна должна анализа поврзана со заштита на животната средина <i>(да се посочи неопходната должна анализа, зависно од категоријата на ризик по животната средина)</i>

За под-проекти со значаен ризик

- План (ПУЖССП)

Други услови:

За проекти со среден ризик

- Контролен список за ПУЖССП
- Други услови: _____

Обврска за објавување

(Да се обележи обврската за објавување на горенаведените документи зависно од категоријата на проектот)

За под-проект со среден ризик

Да се објави документот на веб-страната на Корисникот и на Министерството

Хартиена копија треба да биде достапна за јавноста (во просториите на Министерството и на Корисникот)

Треба да се воспостави процес за заинтересираните страни и општата јавност да можат да поднесуваат коментари преку пошта, на веб-страна или друг начин

За проекти со значителен ризик

Да се објави документот на веб-страната на Корисникот и на Министерството

Јавноста треба да биде вклучена во проценување на влијанието врз животната средина преку јавна расправа (која ќе се организира во близина на потенцијално засегнатите лица)

Хартиена копија треба да биде достапна за јавноста

Треба да се воспостави процес за заинтересираните страни да можат да поднесуваат коментари преку пошта, на веб-страна или друг начин

Име, презиме и потпис на одговорното лице кое го пополнува прашалникот:

Еколошки влијанија кои се утврдени (краток опис и белешка за значајноста)

Социјални влијанија и влијанија врз културното наследство

Дополнителни коментари:

Датум:

Прилог II Содржина на ПУЖССП (за проекти со значителен ризик)

ПУЖССП се состои од група мерки за ублажување, следење и институционални мерки кои треба да се преземат во текот на спроведувањето и работењето на проект за да се елиминираат, неутрализираат или да се сведат негативните еколошки и социјални ризици и влијанија на прифатливо ниво. ПУЖССП, исто така, ги вклучува и мерките и постапките кои се потребни за спроведување на тие мерки. Заемокорисникот: (а) ја утврдува групата мерки во случај на потенцијално негативни влијанија; (б) ги определува барањата со кои се обезбедува дека таквите постапки се спроведени ефективно и навремено; и (с) дава опис на средствата за исполнување на тие барања.

Во зависност од проектот, ПУЖССП може да се изготви како самостоен документ или, пак, неговата содржина може да се вгради директно во ППЖССП. ПУЖССП ги содржи следните аспекти:

(а) Ублажување

- ПУЖССП утврдува мерки и постапки во согласност со хиерархијата на ублажување, со кои негативните еколошки и социјални влијанија се сведуваат на прифатливи нивоа. Планот вклучува и мерки на компензација, доколку се применливи. Конкретно, ПУЖССП: (i) ги утврдува и ги сумира сите очекувани негативни еколошки и социјални влијанија (вклучително и оние кои вклучуваат домородно население или недоброволни преселби); (ii) ја опишува во технички детали секоја мерка на ублажување, вклучително и видот на влијанието на кое мерката се однесува и условите во кои е потребна (на пр., во континуитет или во случај на непредвидени околности), како и проектите, описите на опремата и оперативните процедури, според случајот; (iii) ги проценува потенцијалните еколошки и социјални ефекти од тие мерки; и (iv) ги зема предвид другите планови за ублажување кои се неопходни за проектот (на пр., недоброволни преселби, домородно население или културно наследство) и е доследен со нив.

(б) Следење

- ПУЖССП ги утврдува целите на следењето и го наведува видот на следењето, поврзувајќи ги со влијанијата утврдени во оцената на влијанието врз животната средина и општеството и мерките за ублажување опишани во ПУЖССП. Поконкретно, во делот за следење на ПУЖССП се дадени: (а) конкретен опис и технички детали на мерките на следење, вклучително и параметрите кои треба да се измерат, методите што треба да се применат, местата на кои се земаат проби, честотата на мерењата, границите на детекција (каде што тоа е соодветно) и дефинициите на праговите кои укажуваат на потребата од корективни мерки; и (б) процедурите за следење и известување, со цел да се: (i) обезбеди рано откривање на околности во кои се неопходни посебни мерки за ублажување и (ii) обезбедат информации за напредокот и резултатите од мерките за ублажување.

(с) Градење на капацитетите и обука

- Со цел да се поддржи навременото и ефективното спроведување на еколошките и социјалните компоненти на проектот и на мерките за ублажување, ПУЖССП ја користи

еколошката и социјалната оценка на постоењето, улогата и способноста на одговорните страни на самата локација или на агенциско и министерско ниво.

- Конкретно, ПУЖССП дава конкретен опис на институционалните аранжмани, утврдувајќи која страна е одговорна за спроведување на мерките за ублажување и следење (на пр., на работењето, надзорот, извршувањето, следењето на спроведувањето, корективните мерки, финансирањето, известувањето и обуката на вработените).
- Со цел да се зајакне капацитетот за управување со животната средина и социјалните прашања на телата одговорни за спроведување, ПУЖССП препорачува да определување на одговорните страни или зголемување на нивниот број, како и спроведување обука на вработените и на сите дополнителни мерки кои може да се неопходни за да се поддржи имплементацијата на мерките за ублажување и сите други препораки од оцената на влијанието врз животната средина и општеството.

(d) Временски распоред на спроведувањето и проценки на трошоците

- За сите три аспекти (ублажување, следење и градење на капацитетот), ПУЖССП обезбедува: (а) временска рамка на спроведување на мерките кои мора да се преземат како дел од проектот, со приказ на фазите и координацијата со севкупните планови за реализација на проектот; и (б) проценка на капиталот и тековните трошоци и изворите на средства за спроведување на ПУЖССП. Тие износи се интегрирани и во табелите со вкупни трошоци на проектот.

(e) Интеграција на ПУЖССП со Проектот

- Одлуката на Заемокорисникот да продолжи со проект и одлуката на Банката да го поддржи се делумно засновани на со очекувањето дека ПУЖССП (или самостојно или како што е вграден во ППЖССП) ќе се реализира ефективно. Следствено на тоа, секоја од мерките и постапките што треба да се спроведат треба да бидат јасно наведени и да ги вклучуваат и поединечните мерки и активности за следење и институционалната одговорност поврзана со секоја од нив, а трошоците за тоа треба да бидат интегрирани во севкупниот план на проектот.

Содржина

ВОВЕД

ОПИС НА ПРОЕКТОТ

ОСНОВНИ ПОДАТОЦИ

- Население
- Геологија и почва
- Климатски карактеристики
- Сеизмологија
- Квалитет на воздухот
- Отпад
- Водни ресурси
- Почва
- Флора и фауна
- Бучава

k. Културно наследство

ЧУВСТВИТЕЛНИ РЕЦЕПТОРИ

ПОТЕНЦИЈАЛНО ВЛИЈАНИЕ И ОЦЕНА НА ВЛИЈАНИЕТО

- l. Потенцијали влијанија врз квалитетот на воздухот
- m. Потенцијали влијанија врз водите и почвата
- n. Влијание на создадените текови на отпад
- o. Потенцијали влијанија врз здравјето и безбедноста на работниците и заедницата
- p. Потенцијално социо-економски влијанија
- q. Влијание на бучавата
- r. Потенцијали влијанија врз флората и фауната
- s. Потенцијали влијанија врз културното наследство

ГРАДЕЊЕ КАПАЦИТЕТ И ОБУКИ ЗА КОРИСНИЦИТЕ И ИЗВЕДУВАЧИТЕ

ЈАВНА РАСПРАВА

ПЛАН ЗА ЕКОЛОШКО И СОЦИЈАЛНО УБЛАЖУВАЊЕ

ПЛАН ЗА ЕКОЛОШКО И СОЦИЈАЛНО СЛЕДЕЊЕ

Прилог III Урнеци на табели од планот за еколошко и социјално ублажување (дел од ПУЖССП)

A. ПЛАН ЗА ЕКОЛОШКО И СОЦИЈАЛНО УБЛАЖУВАЊЕ

I. Фаза на изведба на градежните работи (да се вклучи и подготвителната фаза)

Потенцијално влијание		Скала на влијанието	Предложени мерки за ублажување	Одговорност	Трошоци
	Проектна активност:				
<i>a) Прашања поврзани со ЗБР</i>					
<i>b) Безбедносни прашања на заедницата</i>					
<i>c) Управување со отпад</i>					
<i>d) Користење и испуштање води</i>					
<i>e) Бучава</i>					
<i>f) Емисии во воздухот и квалитет на воздухот</i>					

Потенцијално влијание		Скала на влијанието	Предложени мерки за ублажување	Одговорност	Трошоци
Проектна активност:					
<i>g) Биодиверзитет (флора и фауна)</i>					
<i>h) Случајни археолошки пронајдоци</i>					
<i>i) Друго</i>					
<i>j) Друго</i>					

II. Оперативна фаза

Потенцијално влијание		Скала на влијанието	Предложени мерки за ублажување	Одговорност	Трошоци
Проектна активност:					

Потенцијално влијание		Скала на влијанието	Предложени мерки за ублажување	Одговорност	Трошоци

В. ПЛАН ЗА ЕКОЛОШКО И СОЦИОЛОШКО

I. Фаза на подготовки и изведба на градежни работи

Кој параметар треба да се следи?	Каде треба да се следи параметарот?	Како треба да се следи параметарот?	Кога треба да се следи параметарот? (честота на мерење)?	Зошто треба да се следи параметарот?	Градежни трошоци	Одговорност
						Работење на новите пристапни патишта и објекти
Проектна активност:						

II. Оперативна фаза на под-проектот

<i>Кој параметар треба да се следи?</i>	<i>Каде треба да се следи параметарот?</i>	<i>Како треба да се следи параметарот?</i>	<i>Кога треба да се следи параметарот (честота на мерење)?</i>	<i>Зошто треба да се следи параметарот?</i>	<i>Градежни трошоци</i>	<i>Одговорност</i>
						<i>Работење на новите пристапни патишта и објекти</i>

Прилог IV Урнек на контролен список за План за управување со животната средина и социјалните прашања (ПУЖССП) (за проекти со умерен и низок ризик)

Содржина

1. Вовед

Патната инфраструктура во Република Северна Македонија се состои од национални, регионални и локални патишта, од кои приближно 65% од вкупната должина на сите патишта отпаѓа на локални. Националните и регионалните патишта се под ингеренција на институциите и претпријатијата на национално ниво, додека за инфраструктурата на локални патишта надлежни се локалните власти.

Локалната патна мрежа е во лоша состојба, како резултат на незадоволителното одржување на патиштата заради недостигот на финансии, главно заради слабоста на меѓународните инвестиции во секторот транспорт и дистрибуција и сл. Главна причина за лошата состојба на патиштата е тоа што секој регион на Република Северна Македонија управува со различни финансиски капацитети, поради што одредени региони немаат доволно финансиски средства за надградба/санација на постојните патишта што водат до болници, училишта и пазари, така што ова прашање носи и социјални проблеми.

За целите на санација на постојната локална патна инфраструктура (урбаните/руралните улици, регионалните и локалните патишта), пешачките патеки, уличното осветлување, одводнувањето и градењето на капацитетите на општинскиот персонал, инвестиција од 70 милиони евра обезбедени од Светската банка ќе биде реализирана преку Министерството за транспорт и врски по пат на спроведување на Проектот за поврзување на локалните патишта (ППЛП).

2. Еколошка категорија

За решавање на потенцијалните еколошки и социјални проблеми на Проектот, во октомври 2019 година ќе биде изготвена Рамка за управување со животната средина и социјалните прашања (РУЖССП) како дел од ППЛП на МТВ, од страна на Експертот за животна средина и социјални аспекти (ЕЖССАс), што е во согласност со барањата на Светската банка. РУЖССП претставува алатка за Оценка и управување со еколошките и социјалните стандарди, што овозможува спроведување на длабинска анализа на еколошките и социјалните проблеми.

Прелиминарниот скрининг според класификацијата на ризик на Светска банка утврди две категории на ризик на под-проектите: значителен или умерен ризик, за кои треба да се подготват различни инструменти за должна анализа.

„Проектите со значителен ризик“ бараат ПУЖССП специфични за конкретната локација, кои треба да содржат информации специфични за локацијата, како и мерки на ублажување и план за следење.

„Проектите со умерен ризик“ бараат изготвување на Контролен список на ПУЖССП, со кој се утврдуваат потенцијалните можности за подобрување на животната средина и се препорачуваат мерки на превенција, сведување на минимум и ублажување на неповолните еколошки и социјални влијанија.

Табела на еколошки скрининг за под-проектите на ППЛП

Видови проектни активности	Потребни документи за оцена на животната средина	Применливо во однос на:
1	Планови за управување со животната средина и социјалните прашања (ПУЖССП) за секоја поединечна надградба (под-проект)	Работи на надградба на локалните патишта (интервенции во трупот и структурата на патот, во дополние на замената на тротоарот, при што со работите на надградба ќе се интервенира заради зајакнување на трупот на патот и поставување нови тротоари).
2	Контролен список на ПУЖССП	Санација на постојните локални патишта/улици (подобрување на состојбата на патот без менување на основните функционални карактеристики – менување на асфалтниот слој и негова замена со нов, крпење и други работи на средување на површината на патот, итн.) Под-проекти во заштитените подрачја

3. Потенцијални влијанија врз животната средина

Се очекува потенцијалните ризици и влијанија на реализацијата на ППЛП да бидат привремени и/или реверзибилни, со мала магнитуда и специфични за конкретната локација. Тие влијанија се поврзани со:

- ❖ прашина и емисии на гасови,
- ❖ потенцијално загадување на почвата и водните ресурси (инцидентни истекувања на моторни масла, средства за подмачкување, гориво, итн...),
- ❖ создавање различни видови опасен и неопасен отпад,
- ❖ бучава,
- ❖ краткотрајно нарушување на биотопот,
- ❖ можен привремен прекин на тековниот сообраќај,
- ❖ безбедност во сообраќајот,
- ❖ оштетување на пристапните патишта.

4. Цел на контролниот список на ПУЖССП

Контролниот список на ПУЖССП ќе се користи за проектите за санација на локалните патишта - едноставни, помалку ризични под-проекти, кои обично се состојат само од промена на асфалтот или дренажа на излезниот пат. Контролниот список на ПУЖССП претставува

„прагматична добра практика“ и е осмислен така што да биде лесен за употреба и компатибилен со барањата за заштита на СБ. Овој документ ќе помогне во оценувањето на потенцијалните влијанија врз животната средина поврзани со предложениот под-проект, во утврдувањето на потенцијалните можности за подобрување на животната средина и во препорачувањето мерки на превенција, сведување на минимум и ублажување на неповолните еколошки и социјални влијанија.

Контролниот список на ПУЖССП е документ кој е изготвен од страна на корисникот, кој е и одговорен за него. Процесот на проектирање и спроведување на работите предвидени во под-проектот ќе се одвива во три фази

- 1) Фаза на општа идентификација и опсег, во која ќе се извршат потребните работи на санација на патиштата. Во оваа фаза може да се утврдат потенцијалните негативни/неповолни влијанија, врз основа на извршените работи. Деловите 1, 2 и 3 се изработени како нацрт-верзија. Вториот дел од Контролниот список на ПУЖССП ги содржи сите типични активности и нивната поврзаност со типичните еколошки проблеми и соодветните мерки на ублажување.
- 2) Оваа фаза ги содржи спецификациите на проектот и предмерот и пресметката на градежните работи и другите услуги поврзани со под-проектот. Во оваа фаза се дефинираат тендерот и доделувањето на договорите за изведба на работите, како и обврските дефинирани во договорот со Изведувачот. Во тендерската фаза, Контролниот список на ПУЖССП треба да биде јавно достапен.
- 3) Во текот на фазата на спроведување, Изведувачот го применува Контролниот список на ПУЖССП за ублажување и следење, додека критериумите за еколошката сообразеност (со Контролниот список на ПУЖССП и регулативата за животната средина и здравјето и безбедноста (Зиб)) и други квалитативни критериуми се проверуваат на односната локација, а таквата примена подлежи на проверка/надзор од страна на надзорниот орган на локацијата, кој се состои од инженер за надзор на локацијата или надзорник на проектот.

Во текот на градежната фаза на проектот, мерките на ублажување и следење пропишани во Контролните списоци на ПУЖССП ги спроведува Изведувачот. Сообразноста со еколошките и квалитативните критериуми ги испитува надзорникот, т.е. инженер. Еколошката сообразеност на Изведувачот се докажува со планот за следење и ублажување.

Практичната примена на Контролниот список на ПУЖССП ќе се состои од реализација на Дел I во однос на обезбедувањето и документирањето на сите релевантни специфики на локацијата. Во вториот дел, активности што треба да се преземат ќе се проверуваат според предвидениот вид на активност, а во третиот дел ќе се утврдат и ќе се применат параметрите за следење (Дел 3) во согласност со според активностите прикажани во Дел 2.

Целосно пополнетиот Контролен список на ПУЖССП, прикажан во табела за секој вид работа, ќе биде прикачен како составен дел од тендерската постапка и договорите за изведување на работите и документ кој е аналоген на сите технички и комерцијални услови коишто договорните страни треба да ги потпишат.

5. Примена на Контролниот список на ПУЖССП

По пополнувањето на Контролниот список за еколошки и социјален скрининг од страна на Експертот за животна средина и социјални аспекти, проектот се класифицира како „проект со умерен ризик“.

Контролниот список на ПУЖССП се користи за проекти кои опфаќаат **санација само на постојните локални патишта/улицы** (промена на асфалтниот слој и негова замена со нов, повторно поставување на тротоар, поправка на дупките, крпење и секако друго средување на површината на патот).

Контролниот список е поделен на 4 сегменти:

- Вовед, во кој се изложува проектот, со дефиниција на еколошката категорија и објаснување на концептот на Контролниот список на ПУЖССП;
- Дел 1 - Описен дел на проектот („пасош на локацијата“), во кој се дадени локацијата, законодавството, описот на проектот и процесот на јавна расправа;
- Дел 2 - Анализа на еколошкиот и социјалниот аспект на секоја активност преку прашања од затворен тип, проследено со мерки на ублажување за секоја активност;
- Дел 3 - План за следење на активностите во трите фази: подготовка, изградба и работење.

Контролниот список на ПУЖССП за работите на санација ги содржи влијанијата врз животната средина и соодветните мерки на ублажување, со цел влијанијата врз животната средина (загадување на воздухот и водите и бучава) да се сведат на минимум. Списокот, исто така, нуди и практики на управување со опасен и неопасен отпад и мерки за контрола на испуштените супстанции на градежната локација. Во Контролниот список на ПУЖССП се дадени и чекори кои треба да се преземат доколку на локацијата на санација постојат предмети од културно или археолошко значење.

6. Следење и известување

За следење на должната анализа, надзорникот на локацијата или одговорното лице назначено од страна на општината, вклучително и инженер за животна средина и градежен инженер, кои го надгледуваат својот дел од проектните активности според наведеното во планот за следење (дел 3).

Во табеларниот дел од документот, објаснети се во детали јасните мерки на ублажување и следење, со цел да се вклучат во договорите за изведба на работите.

Мерките на ублажување кои се однесуваат на проектните активности вклучуваат употреба на Средства за лична заштита (СЛЗ) од страна на работниците на локацијата, спречување на загадувањето на воздухот, количината на вода што се користи и се испушта од локацијата, пречистувањето на отпадни води, одржување на прописни санитарни објекти за работниците, собирање на отпадот од различен вид (почва, метали, пластика, опасен отпад, т.е. остатоци од боја, хидраулични моторни масла), количествата на отпад, правилното организирање патишта

и објекти за одлагање или, секогаш кога е можно, повторна употреба или рециклирање на отпадот. Освен во однос на делот 3, надзорниците на локацијата треба да проверат и дали изведувачот е сообразен со мерките на ублажување од Делот 2.

Доколку има неусогласености во извештајот за следење, се активираат казните кои се претходно предвидени во договорот. Во однос на екстремни случаи, во договорот е предвидено негово раскинување.

Извештајот е многу значаен за обезбедување на континуирано извршување на проектните активности и успешно завршување на целокупниот проект преку добра комуникација помеѓу сите инволвирани засегнати страни (Изведувач, Надзорник, општински персонал, ЕСП од МТВ и други релевантни лица од Општината).

Прилог V КОНТРОЛЕН СПИСОК НА ПУЖССП ЗА РАБОТИТЕ НА САНАЦИЈА

ДЕЛ 1: ИНСТИТУЦИОНАЛНИ И АДМИНИСТРАТИВНИ ПРАШАЊА				
Земја	Република Северна Македонија			
Име на под-проектот	Проект за поврзување на локалните патишта, Република Северна Македонија			
Опсег на под-проектот и на конкретни активности	Санација на постојниот локален пат			
Институционални аранжмани (Име и детали за контакт)	СБ (Лидер на проектниот тим)	Менаџмент на проектот	Локален партнер и/или Примател	
	Не е утврден Тел.: ел. пошта:	Не е утврден Тел.: ел. пошта:	Не е утврден Тел.: ел. пошта:	
Аранжмани за спроведување (Име и детали за контакт)	Надзор над безбедноста	Надзор над локалниот партнер	Надзор на локалниот инспекторат	Изведувач
	Не е утврден Тел.: ел. пошта:	Не е утврден Тел.: ел. пошта:	Не е утврден Тел.: ел. пошта:	Не е утврден Тел.: ел. пошта:
Аранжмани за спроведување (Име и детали за контакт)	Надзор** (По завршување на постапката, името и деталите за контакт на Инженерот за надзор се додава во долните полиња).			
	Ќе се утврдат по завршувањето на постапката на јавна набавка за потребите на под-проектот.			
ОПИС НА ЛОКАЦИЈАТА				
Име на локацијата				
Опис на локацијата (географски опис)	Анекс 1: Податоци за локацијата (фотографија на локацијата) [x]Y [] N			
Кој е сопственик на земјиштето?				
Географски опис	Земја:			
	Регион:			
	Општина:			
	Населено место:			
ЗАКОНОДАВСТВО				
Да се утврдат националното и локалното законодавство и дозволиите кои се однесуваат на активноста(ите) на под-проектот	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Закон за животна средина (Службен весник бр. 53/05,81/05,24/07,159/08, 83/2009, 124/2010, 51/2011, 123/12, 93/13, 163/13, 42/14, 44/15 129/15, 192/15, 39/16, 99/18); ▪ Закон за води (Службен весник бр. 87/08, 6 / 09, 161/09, 83/10, 51/11, 44/12, 163/13); ▪ Закон за отпад (Службен весник бр. 68/04, 71/04, 107/07, 102/08, 134/08, 124/10 и 51/11, 123/12, 147/13, 163/13, 146/15, 192/15); ▪ Листа на видови отпад (Службен весник бр. 100/05); ▪ Закон за заштита на природата (Службен весник бр. 67/06, 16/06, 84/07, 59/12, 13/13, 163/13, 146/15); ▪ Закон за заштита од бучава (Службен весник бр. 79/07, 124/10, 47/11, 163/13, 			

	<p>146/15);</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Закон за хемикалии (Службен весник на Република Македонија бр. 145/10, 53/11, 164/13, 116/15 и 149/15); ▪ Закон за квалитет на амбиенталниот воздух (Службен весник бр. 67/04 со измените во бр. 92/07, 35/10, 47/11, 59/12, 163/13, 10/15, 146/15); ▪ Закон за заштита на културното наследство (Службен весник бр. 20/04, 115/07, 18/11, 148/11, 23/13, 137/13, 164/13, 38/14, 44/14); ▪ Закон за здравје и безбедност при работа (Службен весник бр. 92/07, 98/10, 93/11, 136/11, 60/12, 23/13, 25/13, 164/13); ▪ Закон за здравствена заштита (Службен весник бр. 07/07, 44/11, 145/12, 87/13); ▪ Закон за пристап до информации од јавен карактер (Службен весник на РМ бр. 13/06, 86/08, 06/10, 42/14, 148/15, 55/16); ▪ Закон за безбедност во сообраќајот (Службен весник на РМ бр. 169/15, 55/16); <p>Закон за јавни патишта (Службен весник на РМ бр. 84/08).</p>
ЈАВНА РАСПРАВА	
<p>Да се утврди кога/каде се одржала јавната расправа и кои биле забелешките на консултираните засегнати страни</p>	<p>Контролниот список на нацрт-планот за управување со животната средина и социјалните прашања (ПУЖССП) (за проектите со умерен ризик) ќе и биде достапен на јавноста во текот на 14 дена, на веб страна на општината и на веб страната на ЕСП при МТВ. Сите релевантни забелешки и сугестии на засегнатите страни ќе бидат вклучени во конечниот Контролен список на ПУЖССП и доставени до ЕСП на одобрување од страна на Еколошкиот експерт на МТВ и Специјалистот на Светска банка. Одобрената Конечна верзија на Контролниот список на ПУЖССП треба да се вгради во Договорот за грант и во односната тендерска документација и договорите за градежни работи.</p>
ГРАДЕЊЕ НА ИНСТИТУЦИОНАЛНИОТ КАПАЦИТЕТ	
<p>Ќе има ли некакво градење на капацитетот?</p>	<p>☒ Н или ☐ Д</p>

ДЕЛ 2: ЕКОЛОШКИ/СОЦИЈАЛЕН СКРИНИНГ			
Дали активност на локацијата ќе вклучува некои од следните потенцијални проблеми/ризичи:	Активност	Статус	Дополнително упатување
	А. Општи услови		Види Дел А
	В. Општи активности на санација <ul style="list-style-type: none"> • Сообраќај на возила на самата локација • Зголемување на количината прашина и на бучавата поради работите на санација • Создавање отпад • Превоз на материјали и отпад 	[x] Да [] Не	Ако одговорот е „Да“, види Дел А, В подолу
	С. Активности кои се одвиваат во близина на водни тела, како реки, езера, меѓународни води, итн. <ul style="list-style-type: none"> • Покачување на седиментите во водните тела • Промена на водниот тек • Загадување на водата поради привремено одлагање на отпад или истекувања 	[x] Да [] Не	Ако одговорот е „Да“, види Дел А, В, С подолу
	Д. Влијание врз шумите и/или заштитените подрачја <ul style="list-style-type: none"> • Близина на прогласените заштитени подрачја • Нарушување на заштитените живеалишта на животните • Сеча на дрвја/шуми 	[] Да [x] Не	Ако одговорот е „Да“, види Дел А, В, Д подолу
	Е. Влијанија врз системот за површинско дренаирање	[x] Да [] Не	Ако одговорот е „Да“, види Дел А, В, Е подолу
	Ф. Близина на историски објект(и) или подрачја <ul style="list-style-type: none"> • Ризик од оштетување на познати/непознати историски 	[] Да [x] Не	Ако одговорот е „Да“, види Дел А, В, Ф подолу

ДЕЛ 2: ЕКОЛОШКИ/СОЦИЈАЛЕН СКРИНИНГ			
	објекти/подрачја		
	G. Безбедност на сообраќајот и пешаците		
	<ul style="list-style-type: none"> Сообраќај на возила на самата локација Локацијата е во населено подрачје 	[x] Да [] Не	Ако одговорот е „Да“, види Дел А, В, Г подолу
	H. Употреба на опасни или токсични материјали и создавање опасен отпад ²		
	<ul style="list-style-type: none"> Отстранување и одлагање на токсичниот и/или опасниот отпад во текот на активностите на санација Складирање моторни масла и средства за подмачкување 	[] Да [] Не	Ако одговорот е „Да“, види Дел А, В, Н подолу
	I. Поставување на електрични столбови		Ако одговорот е „Да“, види Дел А, В, I подолу
	<ul style="list-style-type: none"> Преместување на електричните столбови Демонтирање на електричните столбови Инсталација на подземните кабли на електричните столбови 	[] Да [] Не	
	J. Откуп на земјиштето ³	[] Да [] Не	Ако одговорот е „Да“, види Дел А, В, J подолу

²Токсични/опасни материјали вклучуваат, но не се ограничени на горива, моторни/хидраулични масла, средства за подмачкување, токсични бои, итн.

³ Откупот на земјиште опфаќа преселба на населението, промени во животниот стил, нарушување на приватната сопственост и влијание врз тоа дали луѓето ќе се отселат и/или ќе останат или ќе вршат некоја дејност (киосци) на земјиштето или во близина

АКТИВНОСТ	ПАРАМЕТАР	КОНТРОЛЕН СПИСОК НА МЕРКИТЕ ЗА УБЛАЖУВАЊЕ
<p>А. Општи услови</p>	<p>Заедница и БРЗ за работниците</p>	<p><u>Мерки за заедницата и БЗР:</u></p> <p>(a) Локалните градежни и еколошки инспекциски служби и заедниците во општината треба да се известат за проектните активности на санација на локалните патишта/улици;</p> <p>(b) Јавноста во општината треба да се извести за работите преку соодветно соопштение во медиумите и/или на јавно достапни места (вклучително и на локацијата на работите, на општинската огласна табла и на веб страната на општината www.xu.com);</p> <p>(c) Сите дозволи што се бараат со законот за проектните активности се добиени;</p> <p>(d) Подготовка и спроведување на Планот за управување со локацијата;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Соодветно поставување на знаци на проектната локација, за да се информираат работниците за клучните правила и регулативи што треба да се следат; • Соодветно обележување на и вон градежната локација (дел по дел); • Треба да се обезбеди пристап до семејните куќи, пазарите, детските игралишта и селската црква; • Поставување ленти за забранет влез на невработени лица; • Привремено складираниот материјал треба јасно да се означи. <p>(e) Подготовка пред почетокот на работите и спроведување на Планот за управување со сообраќајот;</p> <p>(f) Сите работи треба да се вршат на безбеден и дисциплиниран начин, осмислен така што влијанијата врз работниците и граѓаните кои го користат патот и животната средина да се сведат на минимум;</p> <p>Работните процедури треба во најмала рака да го вклучуваат следното:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Потпишување Договор за ангажман на персоналот кој е обучен за конкретните работни места • Вработување исклучиво квалификувани и искусни работници • Почитување на осумчасовното работно време на работниците • Воспоставување на Работни процедури од страна на Изведувачот, кои треба да

АКТИВНОСТ	ПАРАМЕТАР	КОНТРОЛЕН СПИСОК НА МЕРКИТЕ ЗА УБЛАЖУВАЊЕ
		<p>ги почитуваат и подизведувачите</p> <ul style="list-style-type: none"> • Изработка на Динамичен план за реализација на проектните активности • Спроведување оцена на ризикот за ЗБ за секое работно место • Изработка на План за БЗР • Спроведување обука за БЗР од страна на Изведувачот • Редовни лекарски прегледи на работниците • Назначување персонал одговорен/обучен за давање прва помош во случај на инцидент • Употреба на безбедни машини и безбедна работа на машините <p><u>Мерки за БЗР за работниците</u></p> <p>(g) Со машините треба да ракуваат исклучиво искусни и обучени ракувачи, со што се намалува ризикот од несреќи;</p> <p>(h) Работниците кои ќе бидат ангажирани треба да бидат обучени и да ги почитуваат најдобрите индустриски практики (постојано да носат шлем, маска и заштитни очила, безбедносни појаси и безбедносни чизми, како и други средства за лична заштита за конкретната работа);</p> <p>(i) Треба да се спроведуваат мерките за БЗР за заедницата и работниците (прва помош, заштитна облека за работниците, соодветни машини и алати);</p> <p><u>Противпожарни мерки:</u></p> <p>(j) Треба да се обезбеди постојано присуство на противпожарни уреди на локацијата за случај на пожар или друго оштетување. Нивната местоположба се означува и работниците се известуваат за тоа. Нивото на противпожарна опрема треба да се оцени и евалуира со помош на типична оцена на ризик;</p> <p>(k) Треба да се назначи лице на локацијата кое ќе биде одговорно за заштита од пожари;</p> <p>(l) Сите вработени треба да се известат за процедурите во случај на пожар;</p> <p>(m) Делницата од патот која не се санира треба да се одржува чиста.</p>
	Заштита на културното наследство	<p>(a) Во случај на случајни археолошки пронајдоци, локацијата се оградува (заштити) и властите (Министерството за култура, Дирекцијата за заштита на културното наследство) се информираат во рок од 24 часа и се следат националните процедури.</p>

АКТИВНОСТ	ПАРАМЕТАР	КОНТРОЛЕН СПИСОК НА МЕРКИТЕ ЗА УБЛАЖУВАЊЕ
		<p>Работите продолжуваат по одобрение од властите. Нивните инструкции мора да се следат во натамошниот тек на работите;</p> <p>(b) Доколку работите на санација се одвиваат во близина на обележани археолошки наоѓалишта или се во рамките на обележани археолошки наоѓалишта, се известуваат локалните власти и се добиваат сите одобренија/дозволи од нив, а сите работи на санација се планираат и се изведуваат во согласност со локалното и националното законодавство;</p> <p>(c) Се води соодветна грижа и се крева свеста за да се информираат градежните работници за можното откривање на археолошки остатоци;</p> <p>(d) Мора да се усвојат одредби за артефактите или другите „случајни археолошки пронајдоци“ на кои ќе се најде при ископувањата или санацијата се прибележуваат и се регистрираат, се контактираат одговорните службеници, а работните активности се одложуваат или се прилагодуваат на таквите пронајдоци.</p>
	Спречување несреќи	<p>(a) На локацијата треба да има опрема за спречување излевања, со која се спречува натамошно ширење на излеаниот материјал;</p> <p>(b) Противпожарните апарати треба да се атестирани и во добра состојба;</p> <p>(c) Работната локација треба да се заштити со ограда и соодветна сигнализација;</p> <p>(d) Сообраќајот околу проектната локација треба да се одвива строго во согласност со Планот за управување со сообраќајот;</p> <p>(e) Возилата и градежната механизација треба да биде атестирана и во добра работна состојба.</p>
В. Општи работи на санација	Емисии во воздухот и квалитет на воздухот	<p>(a) Во текот на суви и ветровити денови, градежната локација, транспортните маршрути и локациите на кои се ракува со материјали треба да се прскаат со вода, доколку е потребно;</p> <p>(b) Транспортните возила и тркалата редовно треба да се мијат на претходно утврдени локации, опремени во најмала рака со колектор за нафта и масла;</p> <p>(c) За прашина да се сведе на минимум, градежните материјали треба да се складираат на соодветни места и да бидат покриени;</p> <p>(d) При транспорт на отпад/материјали, возилата мора да се покриени, за да се намали емисијата на прашина;</p>

АКТИВНОСТ	ПАРАМЕТАР	КОНТРОЛЕН СПИСОК НА МЕРКИТЕ ЗА УБЛАЖУВАЊЕ
		<p>(e) Брзината на возилата треба соодветно да се прилагоди на проектната локација (40km/h);</p> <p>(f) Сите машини треба да се опремени со соодветна опрема за контрола на емисиите;</p> <p>(g) Сите возила и машини треба да користат бензин од официјални извори (овластени бензински пумпи) и гориво определено од страна на производителот на машините и возилата;</p> <p>(h) Сите транспортни возила и машини треба редовно да се одржуваат и да се атестираат;</p> <p>(i) Работите на ископување и расчистување и земјените работи мора да се изведуваат во текот на договорените периоди и дозволените временски услови, за да се избегне нанесување песок и прашина во соседните подрачја.</p>
	Бучава	<p>(a) Нивото на бучава не треба да го надминува националното ниво на лимит (според националното законодавство и барањата на ЕУ)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Подрачје со заштита од бучава од прв степен вклучува подрачја на туризам и рекреација, подрачја во близина на здравствени институции за болничко лекување, како и подрачја на национални паркови и природни резервати (Ld – 50 dB, Le – 50 dB, Ln – 40); • Подрачје со заштита од бучава од втор степен вклучува подрачја кои се главно наменети за живеење, станбени населби, подрачја во близина на образовни институции, образовни објекти и служби за социјална заштита за возрасни и деца (Ld – 55 dB, Le – 55 dB, Ln – 45) ; • Подрачје со заштита од бучава од трет степен е подрачје во кое се прифатени одредени човечки активности со бучава. Тие вклучуваат комерцијални подрачја, подрачја со мешани станбени делови, занаетчиски и производствени активности (комбинирани подрачја) (Ld – 60 dB, Le – 60 dB, Ln – 55); • Подрачје со заштита од бучава од четврт степен е подрачје во кое се дозволени активности кои може да доведат до појава на засилена еколошка бучава. Тоа вклучува нестанбени подрачја, кои се исклучиво наменети за

АКТИВНОСТ	ПАРАМЕТАР	КОНТРОЛЕН СПИСОК НА МЕРКИТЕ ЗА УБЛАЖУВАЊЕ
		<p>индустриски активности (Ld – 70 dB, Le – 70 dB, Ln – 60);</p> <p>(b) Градежни активности не треба да се дозволени во текот на ноќта – работењето на локацијата треба да се ограничи на времето помеѓу 7:00 и 19:00 часот;</p> <p>(c) Мерките за спречување на бучавата мора да се применуваат во однос на целата градежна опрема. Во текот на работењето, капаците на моторите на генераторите, воздушните компресори и другата механичка опрема која работи на струја треба да бидат затворени. Доколку возилата или опремата не се во добра работна состојба, на изведувачот може да му се наложи да ги отстрани дефектните возила или механизација од локацијата;</p> <p>(d) Механизацијата треба ефективно да се одржува.</p>
	Управување со отпад	<p>(a) Треба да се утврдат различните видови отпад кои може да се создадат на локацијата на санација и да се класификуваат според Листата на видови отпад (службен весник бр. 100/05);</p> <p>(b) Треба да се обезбедат контејнери за секоја утврдена категорија на отпад во доволен број и да се постават и да се обележат за засебно одлагање; Главниот отпад би бил класификуван според Главата за отпад 17 „Шут од градење и рушење (вклучително и ископана почва од загадени подрачја)“ со шифра на отпад 17 01 – Отпад од бетон, асфалт, 17 05 04 – ископана земја, 17 09 04 – мешани материјали од градежни локации; може да се најдат мали количества на цврст комунален отпад (пијалаци, храна), како и отпад од пакување (шишиња, хартија, стакло, итн.);</p> <p>(c) Комуналното претпријатие за собирање отпад е одговорно за собирање на комуналниот и инертен отпад и транспорт во рамките на општината. Отпадот ќе се одлага на локалната депонија. За очекуваните видови отпад од активности на чистење и санација, ќе се утврдат патиштата и локациите за собирање и одлагање отпад;</p> <p>(d) Шутот од градење се издвојува од општиот, течниот и хемискиот отпад на локацијата, со сортирање во соодветни контејнери;</p> <p>(e) Шутот од градење и рушење треба веднаш да се отстранува од локацијата и, доколку е можно, повторно да се употреби;</p>

АКТИВНОСТ	ПАРАМЕТАР	КОНТРОЛЕН СПИСОК НА МЕРКИТЕ ЗА УБЛАЖУВАЊЕ
		<p>(f) Евиденцијата на одлагањето отпад (декларација за отпад) редовно ќе се ажурира и ќе се архивира</p> <p>(g) Шутот од градење ќе го собираат и одлагаат исклучиво овластени постапувачи со отпад;</p> <p>(h) Целата евиденција на одложениот отпад се чува како доказ за правилно управување;</p> <p>(i) Во однос на можниот опасен отпад (моторни масла, горива за возила), треба да се назначи овластен постапувач со отпад кој прописно ќе го собира и одлага опасниот отпад;</p> <p>(j) Во текот на превозот, материјалите треба да бидат покриени, за да се избегне растурање на отпадот;</p> <p>(k) Треба да се забрани палење на шут од градење.</p>
	<p>Вода и почва</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Во случај на опасно истекување, тоа треба да се запре и да се отстрани, а потоа да се исчисти местото и да се спроведат мерки за управување со опасен отпад; • Изведувачот мора да потпише Договор со овластено друштво/лице за собирање и транспорт на опасниот отпад, во согласност со националното законодавство, со нагласок на транспортот на опасни (токсични) стоки: издавање лиценца на друштвото/лицето за собирање и транспорт на опасниот отпад, обврски во поглед на пакување и означување на опасниот отпад, транспорт на опасен отпад; • Според националното законодавство (Листа на видови отпади – Службен весник бр. 100/05), опасниот отпад треба да се идентификува и да се класификува <ul style="list-style-type: none"> ○ Соодветно пакување и означување на кутиите со опасен отпад • Пакувањето треба да е во сообразност со барањата на националното законодавство <ul style="list-style-type: none"> ○ –Означувањето треба да ги содржи шифрата за класификација на опасниот отпад, со назнака „ОПАСЕН ОТПАД“, општи податоци за производителот на отпад, Р – ризичен, Б – безбеден, количеството отпад, физичката состојба на опасниот отпад и графички симбол ○ – Транспортот на опасен отпад е забранет доколку не е спакуван и означен според барањата на националното законодавство

АКТИВНОСТ	ПАРАМЕТАР	КОНТРОЛЕН СПИСОК НА МЕРКИТЕ ЗА УБЛАЖУВАЊЕ
		<ul style="list-style-type: none"> ○ –Во случај на истекување до кое дошло во текот на работите, за да се избегне загадување на подрачјето, истекувањето треба да се собере на лице место и да се смести во привремен ретензионен базен; ● Обезбедување/поставување и одржување на прописни санитарни објекти за работниците (мобилни тоалети). Тоалетите треба да се чистата, а отпадната вода прописно да се транспортира за натамошно пречистување од страна на друштвото кое е овластено за одржување и чистење на мобилните тоалети; ● Отпадната вода собрана на локацијата не смее да се испушта во животната средина без претходно пречистување; ● Привременото или конечното одлагање на отпад во близина на водните текови е забрането; ● Забрането е сервисирање на возилата и механизацијата на градежната локација; ● Спречување на истекувања на масло и други загадувачи во водата и почвата во најголема можна мера; ● Доколку е потребно, протокот на отпад треба да ја заобиколува градежната локација во рамките на границите на одводнување.
	<p>Заштита на природата</p>	<ul style="list-style-type: none"> (a) Намалување на големината на градежната локација заради сведување на земјиштето што ќе претрпи негативно влијание на минимум – да се отстрани минимална зелена површина; (b) Забрането е вознемирување на животните и собирање растенија во подрачјето; (c) Да се забрани собирањето дрва за огрев од работните подрачја и во нивната околина; (d) Работите на санација треба да се вршат на тој начин што ќе се избегнуваат важните фази на репродукција на заштитените видови, доколку работите се изведуваат во близина на заштитени подрачја; (e) Дневно собирање на создадениот отпад, селекција на отпадот, транспорт и конечно одлагање на соодветни места; (f) Уништените растенија треба да се заменат со садење нови, ендемски видови; (g) Строго се забранува собирањето растенија и билки во близината на локацијата;

АКТИВНОСТ	ПАРАМЕТАР	КОНТРОЛЕН СПИСОК НА МЕРКИТЕ ЗА УБЛАЖУВАЊЕ
	Превоз и ракување со материјали	<p>(h) По крајот на работите на санација, локацијата треба да се врати во првобитната состојба пред работите, а доколку тоа не е можно, тогаш треба соодветно да се санира.</p> <p>(a) Делниците што се санираат треба јасно да се обележат;</p> <p>(b) Дистрибуцијата на материјали и другите намени за кои се користи локалниот пат/улица треба да и се најави на општината и да се координира со неа. Изведувачот презема безбедносни мерки за спречување несреќи;</p> <p>(c) Сите материјали кои создаваат прашина се транспортираат во затворени или покриени камиони;</p> <p>(d) Сите материјали кои создаваат прашина и се чувствителни на временските услови треба да се заштитат од атмосферските влијанија или со ветробран или со капаци или да се прскаат со вода или со други, соодветни средства;</p> <p>(e) Патиштата редовно да се метат и чистат на критичните точки. Истечените материјали веднаш се отстрануваат од патот и се чистат. Пристапните патишта треба добро да се одржуваат;</p> <p>(f) Истечените материјали веднаш се отстрануваат од патеките и се чистат. Патеките треба добро да се одржуваат;</p> <p>(g) Пристапот на градежните возила и возилата за дотур на материјали строго се контролира, особено на влажно време;</p> <p>(h) Почвата и купиштата материјали се чуваат одвоено;</p> <p>(i) Купиштата материјал се чуваат настрана од одводните канали, природните водни текови и местата подложни на ерозија на почвата;</p> <p>(j) Во соседните подрачја, особено во заштитените подрачја, не смее да има позајмишта, каменоломи или диви депонии;</p> <p>(k) Камионите натоварени со земја се покриваат при отпремувањето на земјата од локацијата заради повторна употреба/одлагање;</p> <p>(l) Купиштата материјал не смеат да надминуваат 2м во висина, за да се спречи растурање и ризик од пад на материјал;</p> <p>(m) Производителите на асфалт, чакал и бетон треба да ги имаат сите неопходни работни</p>

АКТИВНОСТ	ПАРАМЕТАР	КОНТРОЛЕН СПИСОК НА МЕРКИТЕ ЗА УБЛАЖУВАЊЕ
		<p>дозволи и дозволи за емисии и потврди за квалитет;</p> <p>(n) Производителот на асфалт и бетон мора да презентира доказ за сообразеност со целото национално законодавство за животна средина и БЗ;</p> <p>(o) Сите транспортни возила мора да бидат опремени со соодветна опрема за контрола на емисиите и редовно да се одржуваат и да се атестираат;</p> <p>(p) Мора да се применуваат добри градежни практики, за да се избегне загадување на водите во реките/езерата;</p>
<p>C. Активности се одвиваат во близина на водни тела, како реки, езера, меѓународни води, итн.?</p>	<p>Загадување на водата</p>	<p>(a) Организација на правилно складирање и ракување со опасни материјали и дневно надополнување на таквите материјали;</p> <p>(b) Забрането е привремено или трајно складирање или одлагање на супстанции штетни за водата (на пр., горива за градежната механизација, градежниот шут, итн.) близу до/во коритата на реките/езерата во пошироката околина на проектните локации, со цел да се спречи негативното влијание врз квалитетот на водата и добриот еколошки статус на водните текови;</p> <p>(c) Пристапните патишта до проектната локација треба да се одржуваат чисти и уредни, за да се спречи наталожувањето масла и земја, кои може да се одлеат за време на обилни врнежи.</p>
<p>D. Влијанија врз шуми и/или заштитени подрачја</p>	<p>Заштита на екосистемот</p>	<p>(a) Признаените природни живеалишта и заштитени подрачја во непосредна близина на активностите не смеат да се оштетуваат или да се експлоатираат; на целиот персонал му е строго забрането да лови, да бара храна, да сече дрва или да се впушта други штетни дејствија;</p> <p>(b) Големите дрва во близина на активностите да се обележат и да се оградат, корените да се заштитат и да се избегнува оштетувањето на дрвјата;</p> <p>(c) Соседните мочуришта и потоци треба да се заштитат од истекувања од градежната локација со соодветни контролни мерки против ерозија и седименти, кои вклучуваат, но не се ограничени на бали сено и огради против земјени наноси;</p> <p>(d) Не смее да се врши нерегулирано црпење на подземни води, ниту неконтролирано испуштање на технолошка вода, цементна каша или други контаминирани води во</p>

АКТИВНОСТ	ПАРАМЕТАР	КОНТРОЛЕН СПИСОК НА МЕРКИТЕ ЗА УБЛАЖУВАЊЕ
		почвата или во соседните потоци или реки; Изведувачот треба да ги обезбеди сите неопходни лиценци и дозволи за црпење вода и регулирано испуштање во јавниот систем на отпадни води;
Е. Влијание врз системот за површинско одводнување	Квалитет на водата	<p>(а) Треба да се изградат прописни системи за одведување на атмосферските води и да се внимава да не се создаваат талози, да не се загадуваат или поинаку да се влијае штетно врз природните потоци, реки, езерца и езера со санационите работи;</p> <p>(б) Треба да постојат процедури за спречување и постапување во случај на случајни истекувања на горива, масла за подмачкување и други токсични или штетни супстанции;</p> <p>(в) Градежните возила и механизација треба да се мијат само на означените места, каде што истекувањата нема да ги загадат природните површински водни тела.</p>
Ф. Близина на историски објект(и) или подрачја	Заштита на историски/културни објекти/подрачја	<p>(а) Доколку постои објект означен како историска структура во околината или долж делницата што се санира, треба да се известат локалните власти и да се добијат одобренјата/дозволите од нив;</p> <p>(б) Примена на сите мерки предложени од надлежните власти по известувањето;</p> <p>(в) Примена на превентивни мерки за да се избегне создавање бучава и вибрации и да се овозможи лесен пристап за време на церемонии, итн.;</p> <p>(д) Избегнување на период во денот на кој се изведува конкретната церемонија (на пр., религиозни празници).</p>
Г. Безбедност на сообраќајот и пешаците	Директни или индиректни опасности за јавниот сообраќај и пешаците поради работите на санација	<p>Изведувачот соодветно ја обезбедува градежната локација, вклучително и регулирањето на сообраќајот. Тоа го вклучува, но не ограничено на следното:</p> <p>(а) Планот за управување со сообраќајот се изготвува заедно со општинскиот персонал, за да се обезбеди прописен тек на сообраќајот во проектното подрачје (и надвор од него) и да се спречат можни сообраќајни несреќи;</p> <p>(б) Соседните заедници (лоцирани долж/во близина на проектната локација) треба навреме да се информираат за работите што претстојат;</p> <p>(в) Во случај сообраќајот да биде прекинат, Изведувачот, во соработка со општината, организира алтернативни рути;</p>

АКТИВНОСТ	ПАРАМЕТАР	КОНТРОЛЕН СПИСОК НА МЕРКИТЕ ЗА УБЛАЖУВАЊЕ
		<p>(d) Поставување сообраќајни знаци, знаци за предупредување, бариери и знаци за пренасочување на сообраќајот (вертикална сигнализација и знаци на почетокот од локацијата на која се изведуваат санациони работи): минувачите треба да се предупредат во однос на потенцијалните опасности;</p> <p>(e) Поставените табли и знаци не смеат да ја нарушуваат безбедноста на сообраќајот и видливоста;</p> <p>(f) Треба да се обезбедат и да се постават соодветни ленти и знаци за предупредување;</p> <p>(g) Треба да се забрани пристап на невработени лица во ограденото подрачје;</p> <p>(h) Треба да се спроведува системот за управување со сообраќајот и обуки за вработените, особено во поглед на пристап до локацијата и густотиот сообраќај во близина на локацијата. Да се обезбедат безбедни патеки и премини за пешаци на места на кои се движат градежните возила;</p> <p>(i) Активното управување со сообраќајот треба да го вршат обучени и видливи вработени на локацијата, доколку тоа е потребно за безбедно и лесно минување на населението;</p> <p>(j) Да се воспостави специјален сообраќаен режим за возилата на изведувачот во текот на периодот на санација (заедно со општинскиот персонал и полицијата) и да се постават знаци за да се гарантира безбедноста, текот на сообраќајот и пристапот до земјиштето и објектите;</p> <p>(k) Локалните заедници (доколку ги има) навремено да се известат за алтернативното регулирање на сообраќајот во текот на санационите работи;</p> <p>(l) Да се обезбеди безбедноста на пешаците. Специјален фокус на безбедноста на децата, доколку училиштето е во близина (да се ограда локацијата, да се воспостават безбедни коридори, сообраќајот рачно да се регулира во „шпицот“, итн.);</p> <p>(m) Треба да постои безбеден и континуиран пристап до канцелариите, работилниците и живеалиштата во текот на санационите работи;</p> <p>(n) Работното време да се прилагоди на локалните сообраќајни трендови, како, на пример, одбегнување на главните транспортни активности во текот на „шпицовите“ или во периодите кога се движи добиток.</p>

АКТИВНОСТ	ПАРАМЕТАР	КОНТРОЛЕН СПИСОК НА МЕРКИТЕ ЗА УБЛАЖУВАЊЕ
<p>Н. Употреба на опасни или токсични материјали и создавање опасен отпад</p>	<p>Управување со токсични/опасни материјали и со опасен отпад</p>	<p>(a) Привременото складирање на сите опасни или токсични супстанции (вклучително и води) на локацијата се врши во безбедни контејнери со детални ознаки во поглед на составот, својствата и информации за ракување. Со хемикалиите се ракува, се користат и се одлагаат и се преземаат мерки на претпазливост во согласност со Податоците за безбедност на материјалите (MSDS);</p> <p>(b) Контејнерите во кои се чува запалив или реактивен отпад мора да се лоцирани најмалку 15 метри (50 стапки) од границите на зоната на објектот. На локацијата не смее да се чуваат големи количини гориво;</p> <p>(c) Контејнерите со опасни супстанции се поставуваат во контејнер кој не протекува, за да се спречи излевање и истекување. Таквиот контејнер е опремен со систем за секундарно ограничување, како структури за собирање (на пр., двоен контејнер), двојни сидови и слично. Системот на секундарно ограничување не смее да има пукнатини и мора да е способен да го локализира истекувањето и брзо да се празни;</p> <p>(d) Контејнерите со опасни супстанции мора да се држат затворени, освен кога се дополнува или се празни од материјали/отпад. Со нив не смее да се ракува, да се отвораат или да се складираат на начин кој може да доведе до нивно протекување;</p> <p>(e) Опасниот отпад не треба да се меша, а транспортот и ракувањето го вршат исклучиво овластени компании, во согласност со националната регулатива;</p> <p>(f) Со опасниот отпад треба да управува друштво кое има лиценца за постапување со опасен отпад, во согласност со националното законодавство;</p> <p>(g) Не треба да се користат бои со токсични состојки или раствори или бои на база на олово.</p> <p>(h) Треба да се преземаат мерки на претпазливост кога се работи на висина и со опрема под напон;</p>
<p>И. Инсталација / преместување на електрични столбови</p>	<p>Здравје и безбедност на работниците при работата</p>	<p>(a) Да се одбегнува работење во услови на неисключен довод на електрична енергија;</p> <p>(b) Треба да се инсталираат енергетски ефикасно осветлување (LED);</p> <p>(c) Осветлувањето и комплетната електрична инсталација треба да се проверат пред да се пуштат во работа;</p>

АКТИВНОСТ	ПАРАМЕТАР	КОНТРОЛЕН СПИСОК НА МЕРКИТЕ ЗА УБЛАЖУВАЊЕ
		(d) Треба да се склучи договор со друштвото одговорно за преместување на постојните електрични столбови (ЕВН); (e) Да се преземат мерки во текот на поставувањето подземни кабли; (f) Доколку не се очекувало да има експропријација, а е неопходна, или доколку не се очекувало, но може да дојде до губење на пристап до приходи на легалните или илегалните корисници на земјиште, тогаш треба веднаш да се консултира Оперативниот тим на Банката;
Ј. Откуп на земјиштето	Откуп на земјиштето	(a) Се спроведува одобрениот План за откуп на земјиште, доколку е неопходен за проектот (не се очекува да е неопходен за овој проект).

ДЕЛ 3: ПЛАН ЗА СЛЕДЕЊЕ					
Кој параметар треба да се следи?	Каде треба да се следи параметарот?	Како треба да се следи параметарот (што и како треба да се мери)?	Кога треба да се следи параметарот (време и честота)?	Кој параметарот (одговорност)?	Колкав е трошокот поврзан со следењето?
Подготвителна фаза					
Фаза на санација					

ДЕЛ 3: ПЛАН ЗА СЛЕДЕЊЕ					
Кој <i>параметар треба да се следи?</i>	Каде <i>треба да се следи параметарот?</i>	Како <i>треба да се следи параметарот (што и како треба да се мери)?</i>	Кога <i>треба да се следи параметарот (време и честота)?</i>	Кој <i>треба да го следи параметарот (одговорност)?</i>	Колкав <i>е трошокот поврзан со следењето?</i>
Оперативна фаза					

Прилог VI Урнек на извештај за следење на животната средина и социјалните аспекти

Извештај за следење на животната средина и социјалните аспекти

Проект:		Општина:	
Проектна локација:		Временски услови:	
GPS координати: С: И:	Температура		
	Врнежи		
	Влажност		
	Ветер		
Датум на посета на локацијата:		Број на посети во рамките на Проектот:	
Општински претставници			
Претставници на Изведувачот			
МТС (ЕСП) за претставниците на Проектот за поврзување на локални патишта			
Цел на посетата:			
Вид активности на локацијата:			
Мерките за ублажување се спроведуваат, а активностите на следење се одвиваат според ПУЖССП	Постигнат напредок	Регистрирани случаи на несообразеност со еколошките и социјалните аспекти	
Следни чекори за решавање на случаи на несообразеност регистрирани на локацијата			

<p>Анекси (фотографии од посетите на локацијата/копии од лиценци, дозволи, итн.)</p> <p>Дел од анексот треба да содржи табели за ублажување и следење од ПУЖССП, во кои треба да се наведат коментарите во однос на статусот на спроведување на секоја мерка/индикатор</p>	
--	--

Експерт за животна средина и социјални аспекти: _____

Прилог VII Список на СБ за недозволен активности во под-проектите

- Производство или трговија со производи или активности кои се сметаат за незаконски според законите или регулативата на земјата-домаќин или според меѓународните конвенции и договори или кои подлежат на меѓународни забрани, како што се фармацевтски производи, пестициди/хербициди, супстанции што го осиромашуваат озонскиот слој, полихлорирани бифенили, диви животни или производи регулирани со Конвенцијата за меѓународна трговија со загрозувани видови или дива фауна и флора
- Производство или трговија со оружје и муниција
- Производство или трговија со алкохолни пијалаци (со исклучок на пиво и вино)¹
- Производство или трговија со тутун¹
- Игри на среќа, казина и еквивалентни потфати¹
- Производство или трговија со радиоактивни материјали
- Производство или трговија со неврзани азбестни влакна
- Риболов со висечки мрежи во морска средина со помош на мрежи со должина од над 2,5км
- Производство или активности кои вклучуваат штетни или експлоататорски форми на принудна работа/штетен детски труд
- Комерцијално сечење дрва за користење главно во тропски влажни шуми
- Производство или трговија со дрво или други шумски производи, освен од шуми со кои се управува на одржлив начин
- Производство, трговија, складирање или транспорт на значителни количества опасни хемикалии или употреба на опасни хемикалии во комерцијален обем. Опасните хемикалии вклучуваат бензин, керозин и други нафтени производи
- Производство или активности кои узурпираат земјиште во сопственост на домородно население или врз кое таквото население полага право врз основа на пресуда, без целосно документирана согласност на таквото население.

Прилог VIII Формулар за поплаки

Реф. број:	
Име и презиме: <i>(може да останете анонимни доколку сакате и инсистирате да не го откривате вашиот идентитет на трети страни без ваша согласност)</i>	
Информации за контакт Ве молиме наведете како би сакале да бидете контактирани (пошта, телефон, е-пошта)	<ul style="list-style-type: none"> • По пошта: Ве молиме наведете поштенска адреса _____ • По телефон: _____ • По е-пошта: _____
Претпочитан јазик за комуникација:	Македонски Албански Друг:
Опис на инцидентот/жалбата: Што се случило? Каде се случило? Кому се случило? Каков е резултатот од проблемот?	
Датум на инцидентот/жалбата:	Еднократен инцидент/жалба (датум _____) Се случило повеќе пати/колку пати? (_____) Тековно/проблем што моментално се случува
Што би сакале да се направи за да се реши проблемот?	
Потпис:	Датум:
Ве молиме доставете го образецот до: ЕИП на ППЛП Г-ѓа Харита Пандовска е-пошта: harita.pandovska@mtc.gov.mk тел. + 389 (0)2 3145-497 Адреса: Министерство за транспорт и врски ул. Даме Груев 6, 1000 Скопје, РС Македонија	

Прилог IX Содржина на рамка за Политика на Раселување

- 1) Опис на проектот
- 2) Принципи и цели
- 3) Опис на процесот на изготвување и одобрување на плановите за раселување
- 4) Проценети влијанија од раселувањето и проценети бројки и категории на раселени лица
- 5) Критериуми за квалификуваност
- 6) Правна рамка
- 7) Методи на вреднување на засегнати имоти
- 8) Организациски процедури за компензација и друга помош за раселување
- 9) Опис на процесот на имплементација
- 10) Механизми за разрешување жалби
- 11) Трошоци и буџет
- 12) Механизми за консултации со раселените лица
- 13) Аранжмани за следење

Прилог X Содржина на план за раселување

1. Опис на проектот
2. Идентификација на потенцијални влијанија
3. Цели
4. Анкета на попис и основни социоекономски студии
5. Правна рамка
6. Институционална рамка
7. Подобност
8. Вреднување и надомест на штета
9. Учество на заедницата вклучување на раселените лица
10. Распоред за спроведување
11. Трошоци и буџет
12. Механизам за надомест на поплаки
13. Мониторинг и проценка
14. Аранжмани за адаптивно управување
15. Потребни се дополнителни барања за планирање кога преселбата вклучува::
 - Физичко раселување: Преодна помош; Избор на локации, подготовка на локации и преместување; Домување, инфраструктура и социјални услуги; Заштита на животната средина и управување; Консултации за аранжмани за преместување; Интеграција со локалната популација.
 - Економско раселување: Директно заменување на земјиштето; Губење на пристап до земјиште или ресурси; Поддршка за алтернативни средства за живот; Разгледување на можностите за економски развој; Преодна поддршка.

Прилог XI Образец на содржината на План за вклучување на засегнати страни

1. Вовед
2. Опис на проектот
3. Институционална и правна рамка
4. Резиме на претходните активности за вклучување на заинтересираните страни
5. Чинители на проектот
6. Програма за вклучување на заинтересираните страни
7. Временски рамки
8. Ресурси и одговорности
9. Механизам за поплаки
10. Следење и известување
11. Организациски функции

Прилог XII Шаблон на Процедурата за управување со трудот

Процедури за управување со трудот

1. ПРЕГЛЕД НА РАБОТНАТА СИЛА КОРИСТЕНА ВО ПРОЕКТОТ

Овој дел, врз основа на достапните информации, го опишува следното:

Број на работници на проектот: Вкупен број на работници кои треба да се вработат на проектот, како и различниот тип на работници: директни работници, работници на изведувачот и работници од заедницата. Кога бројот не е јасно утврден, треба да се обезбеди проценка.

Карактеристики на работниците на проектот: Колку што е можно, широк опис и индикација за веројатните карактеристики на работниците на проектот, пр. локални работници, национални и меѓународни мигранти, жени работници, работници помеѓу минималната возраст и 18 години.

Временско усогласување на барањата за работна сила: Временско усогласување и редослед на барањата за работна сила во однос на бројот, локацијата, видот на работни места и потребните вештини.

Работници на изведувачот: Предвидената или позната изведувачка структура на проектот, со број и вид на изведувачи/подизведувачи и веројатен број на работници кои ќе бидат вработени или ангажирани од страна на секој изведувач/подизведувач. Доколку е веројатно дека работниците на проектот ќе бидат ангажирани преку брокери, посредници или агенти, истото треба да биде забележано заедно со процена колку работници се очекува да бидат регрутирани на тој начин.

Работници мигранти: Ако е веројатно дека работници мигранти (домашни или меѓународни) се очекува да работат на проектот, тоа треба да биде забележано и да се понудат соодветни детали.

2. ПРОЦЕНА НА КЛУЧНИТЕ ПОТЕНЦИЈАЛНИ РИЗИЦИ ОД ТРУДОТ

Овој дел, врз основа на достапните информации, го опишува следното:

Активности на проектот: Видот и локацијата на проектот, како и различните активности што ќе ги извршуваат работниците на проектот.

Клучни ризици од трудот: Клучните ризици од трудот што можат да бидат поврзани со проектот (видете ги, на пр., оние што се идентификувани во ЗЖСС2 и GN). Тие можат да вклучат, на пример:

- Вршење на опасна работа, како што е работењето на височина или во затворен простор, користење на тешка машинерија или користење на опасни материјали
- Веројатни инциденти поради детски труд или принудна работа, во зависност од секторот и локацијата
- Веројатно присуство на мигранти и сезонски работници
- Ризици од прилив на работна сила и насилство врз родова основа
- Можни несреќи или вонредни состојби, во зависност од секторот и локацијата

- Општо разбирање и примена на барањата за безбедност и здравје при работа

3. КРАТОК ПРЕГЛЕД НА ТРУДОВАТА ЛЕГИСЛАТИВА: ПРАВИЛА И УСЛОВИ

Овој дел ги содржи *клучните аспекти* на националната трудова легислатива во однос на правилата и условите на работа, и како националната легислатива се применува врз различните категории на работници идентификувани во Дел 1. Прегледот се фокусира на легислативата што се однесува на ставките утврдени во ЗЖСС2, параграф 11 (т.е. плати, одбивања и бенефиции).

4. КРАТОК ПРЕГЛЕД НА ТРУДОВАТА ЛЕГИСЛАТИВА: БЕЗБЕДНОСТ И ЗДРАВЈЕ ПРИ РАБОТА

Овој дел ги содржи *клучните аспекти* на националната трудова легислатива во однос на безбедноста и здравјето при работа, и како националната легислатива се применува врз различните категории на работници утврдени во Дел 1. Прегледот се фокусира на легислативата што се однесува на ставките утврдени во ЗЖСС2, параграфи од 24 до 30.

5. ОДГОВОРЕН ПЕРСОНАЛ

Овој дел ги идентификува функциите и/или лицата во рамки на проектот кои се одговорни за (соодветно):

- ангажирање и управување на работници на проектот
- ангажирање и управување на изведувачи/подизведувачи
- безбедност и здравје при работа (БЗР)
- обука на работници
- решавање жалби на работниците

Во некои случаи, овој дел ги идентификува функциите и/или лицата од редот на изведувачите или подизведувачите, особено во проекти каде што работниците се вработени од трети страни.

6. ПОЛИТИКИ И ПРОЦЕДУРИ

Овој дел нуди информации за БЗР, известување и следење и други општи проектни политики. Онаму каде што е соодветно, го идентификува применливото национално законодавство.

Онаму каде што се идентификувани значителни ризици, како што се наведени во Дел 2, овој дел ги опишува начините за нивно разрешување. Онаму каде што е идентификуван ризикот од принудна работа, овој дел утврдува какво треба да биде справувањето со него (види ЗЖСС2, параграф 20 и сродните GN). Идентификуваниот ризик од детски труд е опфатен во Дел 7.

Онаму каде што Заемобарателот има самостојни политики и процедури, истите може да бидат упатени или приложени до ПУТ, заедно со сета друга придружна документација.

7. ВОЗРАСТ НА ВРАБОТУВАЊЕ

Овој дел нуди информации во однос на:

- Минималната возраст за вработување на проектот
- Процесот што ќе се следи за потврдување на возраста на работниците на проектот
- Постапката што ќе се следи доколку се пронајдат малолетни работници кои работат на проектот

- Постапката за спроведување проценки на ризик за работниците помеѓу минималната возраст и 18 година.

Види ЗЖСС2, параграфи 17 и 19 и сродните GN.

8. ПРАВИЛА И УСЛОВИ

Овој дел нуди информации во однос на:

- Конкретни плати, часови и други одредби што се применуваат во проектот
- Максимален број работни часови на проектот
- Сите колективни договори што се применуваат во проектот. Кога е релевантно, обезбедување листа на договорите и опишување на клучните карактеристики и одредби
- Други специфични правила и услови

9. МЕХАНИЗАМ ЗА ЖАЛБИ

Овој дел нуди информации околу механизмот за жалби што ќе се обезбеди за директните работници и работниците на изведувачот, како и опишување на начинот на кој овие работници ќе бидат запознаени со механизмот.

Онаму каде што во проектот се вклучени работници од заедницата, деталите околу механизмот за жалби за овие работници се утврдени во Дел 11.

10. УПРАВУВАЊЕ НА ИЗВЕДУВАЧОТ

Овој дел нуди информации во однос на:

- Процесот на селекција за изведувачите, како што е опишан во ЗЖСС2, параграф 31 и GN 31.1.
- Договорните одредби што ќе се применат во врска со изведувачите за управување со трудовите прашања, вклучително и безбедноста и здравјето при работа, како што е опишано во ЗЖСС2, параграф 32 и GN 32.1
- Постапката за управување и следење на перформансите на изведувачите, како што е опишано во ЗЖСС2, параграф 32 и GN 32.1

11. РАБОТНИЦИ ОД ЗАЕДНИЦАТА

Онаму каде што работници од заедницата ќе бидат вклучени во проектот, овој дел нуди информации околу правилата и условите на работа, како и идентификување на мерки за да се провери дали работната сила од заедницата е обезбедена на доброволна основа. Исто така, се нудат информации за видот на договори што се потребни и начинот на кој истите ќе бидат документирани. Видете GN 34.4.

Овој дел нуди информации и околу механизмот за жалби за работниците од заедницата, како и улогите и одговорностите за следење на таквите работници. Видете ЗЖСС2, параграфи 36 и 37.

12. ПРИМАРНО СНАБДУВАЊЕ СО РАБОТНИЦИ

Онаму каде што е утврден значителен ризик од детска или принудна работа или се идентификувани сериозни безбедносни прашања во однос на примарното снабдување, овој дел ја одредува процедурата за следење и известување за примарното снабдување со работници.

Прилог XIII Акционен план со мерки за заштита на животна средина и социјални аспекти

Република Северна Македонија Проект за локални патишта за поврзување (ПЛПП)

Акционен план со мерки за заштита на животна средина и социјални аспекти

1. Република Северна Македонија преку Министерството за транспорт и врски како главна агенција за спроведување се очекува да спроведе Проект за локалните патишта за поврзување (ПЛПП). Меѓународната банка за обнова и развој („Банката“) се согласи да обезбеди финансиска поддршка за реализација на ПЛПП проектот.
2. Проектот ПЛПП ќе ги вклучува и поддржува следниве видови активности: надградба на земјени патишта / улици; реконструкција на постојните локални патишта / улици; рехабилитација на постојните локални патишта / улици; воведување мерки за безбедност на патиштата како пешачки патеки по едната или од двете страни на улиците / локалните патишта, електрификација, дренажа. Главната цел на овој проект е да се поддржи имплементацијата на Националната стратегија за транспорт преку изградба на постојни локални земјени патишта / улици и реконструкција / рехабилитација на постојните, подобрување на нивната безбедност и подвижност и намалување на несреќи. Проектот ќе ја подобри конкурентноста и социо-економскиот развој на осумте плански региони во земјата и ќе го зголеми капацитетот за поврзување со соседните земји и со главните населени места во РНМ. Министерството за транспорт и врски предлага распределба на средства од заемот (70 милиони евра) од страна на Светската банка за спроведување на Проектот за локалните патишта за поврзување (ПЛПП).
3. МТВ ќе спроведе мерки и активности така што Проектот се спроведува во согласност со животната средина и социјалните стандарди на Светската банка (ESS).
4. Кога АПМЗЖССА се однесува на конкретни планови или други документи, без оглед дали тие се веќе подготвени или треба да бидат развиени, АПМЗЖССА бара усогласеност со сите одредби на таквите планови или други документи. Особено, АПМЗЖССА бара усогласеност со одредбите утврдени во Рамката за управување со животната средина и социјалните аспекти, Рамка на политика за раселување и Планот за вклучување на засегнатите страни што е развиен за Проектот и процедурите за управување со работната сила, специфичните документи за оцена на влијанието врз животната средина и социјалното (ПУЖСОА и ПУЖСОА листи за проверка), специфични планови за управување со животната средина и социјалните аспекти, , што ќе бидат развиени за Проектот.
5. Кога АПМЗЖССА се однесува на конкретни планови или други документи, без оглед дали тие се веќе подготвени или треба да бидат развиени, ЕСЈН бара усогласеност со сите одредби на таквите планови или други документи. Особено, ЕСЦП бара усогласеност со одредбите утврдени во Рамката за управување со животната средина и социјалното работење, Рамковната политика за раселување и Планот за ангажирање на засегнатите страни што е развиен за Проектот и процедурите за управување со трудот, специфичните документи за проценка на влијанието врз животната средина и социјалното (ЕСМП и листи за проверка на ЕСМП), специфични планови за управување со животната средина и социјално, професионално, што ќе бидат развиени за Проектот.
6. Табелата подолу ги сумира мерките и дејствијата што се потребни, како и времето на материјалните мерки и активности. Република Северна Македонија е одговорна за почитување на сите барања на АПМЗЖССА, дури и кога спроведувањето на специфични

мерки и активности се спроведува од страна на министерство, агенција или единица референцирана во првиот параграф погоре, вклучително и Единица за имплементација на проектот (ЕИП).

7. Имплементацијата на мерките и активностите утврдени во овој АПМЗЖССА ќе се следи и ќе се известува до Светската банка преку МТСП, како што тоа го бара ЕСЦП и условите на правниот договор, а Банката ќе го следи и процени напредокот и завршувањето на мерки и активности во текот на спроведувањето на Проектот.
8. Како што е договорено од страна на Банката и Владата на Северна Македонија, овој АПМЗЖССА може повремено да се ревидира во текот на спроведувањето на Проектот, за да се одразат на адаптациите при управување со Промените на проектот и непредвидените околности или како одговор на проценката на перформансите на проектот спроведена во рамките на АПМЗЖССА самото. Во такви околности, Министерството за образование ќе се согласи на измените со Здружението и ќе го ажурира АПМЗЖССА за да ги одрази ваквите измени. Договорот за измени во АПМЗЖССА ќе биде документиран преку размена на писма потпишани помеѓу СБ и Министерството за транспорт и врски. Министерството за транспорт и врски веднаш ќе го објави ажурираниот АПМЗЖССА.

Проект за локални патишта за поврзување (ПЛПП)			
Акционен план со мерки за заштита на животна средина и социјални аспекти			
Октомври 2019			
<i>Резиме на мерки и активности за ублажување на потенцијалните ризици и влијанија врз животната средина од проектот</i>	<i>Временска рамка</i>	<i>Одговорност/ Овластување и ресурси/ Комитет за финансирање</i>	<i>Датум на завршување</i>
АПМЗЖССА Мониторинг и Известувања			
<p>Редовно известување: Подготвување и доставување на редовни извештаи за мониторинг на животната средина, социјалното, здравственото и безбедносното работење при имплементирање на Проектот, вклучително и имплементација на АПМЗЖСС, и секоја документација за ЖС и СА подготвена или се планира да биде подготвена или спроведена (ПУЖССА или ПУЖССА со листа за проверка во зависност од видот на проектот) според АПМЗЖСС, во форма и супстанција прифатлива за СБ.</p>	<p><i>На секои шест месеци за време на спроведувањето на проектните операции, заедно со извештаите за напредокот на проектот</i></p>	<p><i>Едоница за имплементација на проектот (ЕИП) како дел од МТВ</i></p> <p><i>Финансирање од буџетот на Проектот</i></p>	<p>Во текот на спроведувањето на Проектот</p>

Проект за локални патишта за поврзување (ПЛПП)			
Акционен план со мерки за заштита на животна средина и социјални аспекти			
Октомври 2019			
<i>Резиме на мерки и активности за ублажување на потенцијалните ризици и влијанија врз животната средина од проектот</i>	<i>Временска рамка</i>	<i>Одговорност/ Овластување и ресурси/ Комитет за финансирање</i>	<i>Датум на завршување</i>
<p>Известувања за инциденти и несреќи: Известете во рок од 24 часа за какви било инциденти или несреќи поврзани со проектот или кои имаат влијание врз него, и тоа има или може да има значителен негативен ефект врз животната средина, засегнатите заедници, јавноста или работниците вклучени, на пример, професионални несреќи што може да резултираат со сериозни повреди, незначителни повреди, падови, несреќи со возила, поголеми излевања на хемикалии, масла, горива и др.</p> <p>МТВ ќе обезбеди доволно детали во врска со инцидентот или несреќата, што укажува на итни мерки преземени за</p>	<p><i>Било кој инцидент или несреќа ќе биде забележан веднаш по неговото забележувањето, известување до Раководителот на тимскиот од Банката</i></p>	<p>ЕИП Проектен Менаџер</p> <p>Финансирање од буџетот на Проектот.</p>	<p>Во текот на спроведувањето на Проектот</p>

Проект за локални патишта за поврзување (ПЛПП)					
Акционен план со мерки за заштита на животна средина и социјални аспекти					
Октомври 2019					
<i>Резиме на мерки и активности за ублажување на потенцијалните ризици и влијанија врз животната средина од проектот</i>		<i>Временска рамка</i>	<i>Одговорност/ Овластување и ресурси/ Комитет за финансирање</i>	<i>Датум на завршување</i>	
решавање на истата и вклучување на сите информации дадени од кој било Изведувач / подизведувач или инженер за надзор. Барањата за пријавување инциденти и несреќи ќе бидат вклучени во прирачниците за спроведување на проектот и процедурите.					
СУМИРАНА ПРОЦЕНКА					
ESS 1: Оценување и управување со ризици и влијанија врз животната средина и социјалните аспекти					
1.1	Организациска структура: Воспоставување на организациска структура со квалификуван персонал за поддршка на управувањето со животната средина и социјалните ризици на Проектот. Потребно е да се	Пред спроведувањето на проектот	<i>Единица за имплементација на проектот (ЕИП)</i> <i>Одржувано по потреба во текот на спроведувањето</i>	<i>Пред да започнете со имплементација на Проектот</i>	

Проект за локални патишта за поврзување (ПЛПП)				
Акционен план со мерки за заштита на животна средина и социјални аспекти				
Октомври 2019				
	<i>Резиме на мерки и активности за ублажување на потенцијалните ризици и влијанија врз животната средина од проектот</i>	<i>Временска рамка</i>	<i>Одговорност/ Овластување и ресурси/ Комитет за финансирање</i>	<i>Датум на завршување</i>
	ангажира специјалист за животна средина и социјални работи како постојани работи во рамките на ЕИП.		на Проектот.	
1.2	<p>Специфични планови за управување и оцена на животната средина и општествените ризици:</p> <p>Подготвување, ажурирање, усвојување и спроведување на Рамката управување со животна средина и социјалните аспекти. РУЖСПОА ќе има специфични барања за потребата од планови за управување на ниво на проект и под-проект: РПР, ПВЗС и ПУРС треба да бидат подготвени како алатка за идентификација на социјалните ризици и влијанија од проектот ПЛПП и да</p>	<p>Од почетокот на проектот, потребен е надзор на спроведувањето на инструментите.</p> <p>Инструментите се: РУЖССА , РПР, ПУЖССА , ПУЖССА со листа за проверка, ПВЗС и ПУРС. ПУЖССА , ПУЖССА со листа за проверка подготвена и прифатена од страна на СБ пред започнување на наддавање за сите градежни</p>	<p>ЕИП</p> <p>Финансирање од буџетот на Проектот</p>	<p>Во текот на спроведувањето на Проектот</p>

Проект за локални патишта за поврзување (ПЛПП)				
Акционен план со мерки за заштита на животна средина и социјални аспекти				
Октомври 2019				
<i>Резиме на мерки и активности за ублажување на потенцијалните ризици и влијанија врз животната средина од проектот</i>		<i>Временска рамка</i>	<i>Одговорност/ Овластување и ресурси/ Комитет за финансирање</i>	<i>Датум на завршување</i>
	предложат соодветни мерки за ублажување за спроведување во текот на реализацијата на проектот.	<i>работи како што е соодветно, и потоа спроведено со извршување на работите.</i>		
1.3	Алатка за управување и инструменти: Изработка на специфични и ПУЖСОА листи за проверка, како и подготовка и имплементација на следниве документи: <ul style="list-style-type: none"> • РУЖСОА • ПУРС • ПВЗС 	<i>Пред подготовка на документите за наредбавање</i>	ЕИП	<i>По одобрување од одборот и пред почетокот на Проектот и периодично во текот на целиот период при спроведување на Проектот, како што се бара</i>
1.4	Управување на изведувачи : МТВ ќе развие и имплементира процедури за	<i>Пред подготовка на документите</i>	ЕИП	<i>Имплементација на алатки и инструменти</i>

Проект за локални патишта за поврзување (ПЛПП)				
Акционен план со мерки за заштита на животна средина и социјални аспекти				
Октомври 2019				
<i>Резиме на мерки и активности за ублажување на потенцијалните ризици и влијанија врз животната средина од проектот</i>		<i>Временска рамка</i>	<i>Одговорност/ Овластување и ресурси/ Комитет за финансирање</i>	<i>Датум на завршување</i>
	<p>управување со Изведувачи и подизведувачи..</p> <p>Инкорпорирајте ја обврската за изготвување план за здравје и безбедност на животната средина (БЗР) во договорите со изведувачите и подизведувачите.</p> <p>Еколошките и социјалните обврски ќе бидат вклучени во сите тендерски документи, вклучително и договорите.</p>	<p>за наддавање.</p> <p>Пред потпишување на договори</p>		<p>за управување потребни за време на спроведувањето на Проектот</p>
1.5	<p>ДОЗВОЛИ, СОГЛАСНОСТИ И ОВЛАСТУВАЊА: Добијте или помогнете во добивање на дозволите, согласностите и овластувањата што важат за Проектот од релевантни национални власти, во согласност со важечките национални закони.</p>	<p>Пред секое започнување со работите или започнување на активности за кои се потребни дозволи, согласности и / или овластувања</p>	<p>Општина / Изведувач</p>	<p>Во текот на спроведувањето на Проектот</p>

<p>Проект за локални патишта за поврзување (ПЛПП)</p> <p>Акционен план со мерки за заштита на животна средина и социјални аспекти</p> <p>Октомври 2019</p>				
	<p><i>Резиме на мерки и активности за ублажување на потенцијалните ризици и влијанија врз животната средина од проектот</i></p>	<p><i>Временска рамка</i></p>	<p><i>Одговорност/ Овластување и ресурси/ Комитет за финансирање</i></p>	<p><i>Датум на завршување</i></p>
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Одлука за одобрување на Елаборатот за ЖС од соодветната општина; ▪ Одобрување за реконструкција / рехабилитација на локалниот пат / улица од надлежен орган; ▪ Одобрување за отстранување на отпад на одредена локација на територијата на општината. 			
1.4	<p>ИЗВЕСТУВАЊЕ ДО СБ: МТВ ќе достави полугодишни извештаи за животна средина и социјална работа до СБ за спроведување на РУЖССП / РПР и последователните ПУЖСОА и ПУЖСОА со листа за проверка.</p>	Полугодишни	ЕИП (Проектен менаџер, ESS)	Во текот на спроведувањето на Проектот

Проект за локални патишта за поврзување (ПЛПП)					
Акционен план со мерки за заштита на животна средина и социјални аспекти					
Октомври 2019					
<i>Резиме на мерки и активности за ублажување на потенцијалните ризици и влијанија врз животната средина од проектот</i>		<i>Временска рамка</i>	<i>Одговорност/ Овластување и ресурси/ Комитет за финансирање</i>	<i>Датум на завршување</i>	
ESS 2: РАБОТНИ УСЛОВИ					
2.1	ПРОЦЕДУРИ ЗА УПРАВУВАЊЕ СО РАБОТНА СИЛА: Развива, одржува и спроведува, за време на имплементацијата на Проектот, процедури за управување со работна сила во согласност со националното законодавство и ESS2 и осигурете се дека се достапни за работниците во Проектот. Постапките за управување со работна сила (ПУРС) ќе ги опфатат сите прашања утврдени во ЕСС2, вклучително и применливите барања за недискриминација и еднаква можност.	<i>Станува достапен. Пред извршување на работата</i>	ЕИП Финансирање од буџетот на Проектот	<i>ПУРС да се применуваат во текот на спроведувањето на Проектот</i>	
2.2	БЗР МЕРКИ: Развивање и спроведување	Договорна обврска	Проект менаџер	<i>Во текот на</i>	

Проект за локални патишта за поврзување (ПЛПП)				
Акционен план со мерки за заштита на животна средина и социјални аспекти				
Октомври 2019				
	<i>Резиме на мерки и активности за ублажување на потенцијалните ризици и влијанија врз животната средина од проектот</i>	<i>Временска рамка</i>	<i>Одговорност/ Овластување и ресурси/ Комитет за финансирање</i>	<i>Датум на завршување</i>
	мерки за здравје и безбедност при работа (БЗР), вклучително и мерки за подготвеност и одговор при итни случаи, обука на работниците на проектот за зголемување на свеста за ризиците и ублажување на влијанијата врз локалните заедници.	Одржувано во текот на имплементацијата на Проектот пред почетокот на работите на која било од страниците.	(ЕИП) Финансирање од извори на проекти	спроведувањето на Проектот
2.3	МЕХАНИЗАМ ЗА ПОПЛАКИ ЗА ПРОЕКТНИТЕ РАБОТНИЦИ: Развивање и одржување на механизам за поплаки за сите прашања поврзани со работната сила и вработувањето поврзани со Проектот, лесно достапни и навремено објавени на вработените во проектот, во согласност со ESS2 и законите за работни односи во Северна Македонија.	Оперативен механизам и достапни информации за дистрибуирани работници во проектот и се одржува во текот на спроведувањето на Проектот.	Менаџер на проектот (ЕИП) Финансирање од извори на проекти	Во текот на спроведувањето на Проектот

Проект за локални патишта за поврзување (ПЛПП)					
Акционен план со мерки за заштита на животна средина и социјални аспекти					
Октомври 2019					
<i>Резиме на мерки и активности за ублажување на потенцијалните ризици и влијанија врз животната средина од проектот</i>		<i>Временска рамка</i>	<i>Одговорност/ Овластување и ресурси/ Комитет за финансирање</i>	<i>Датум на завршување</i>	
ESS 3: ЕФИКАСНОСТ НА РЕСУРСИТЕ И СПРЕЧУВАЊЕ И УПРАВУВАЊЕ СО ЗАГАДУВАЊЕТО					
3.1	<p>УПРАВУВАЊЕ СО ОТПАД И ОПАСНИ МАТЕРИИ: Изведувачот ќе развие и имплементира мерки и активности во планот за БЗР, како и во Елаборатот за ЖС за управување со отпад и опасни материи.</p> <p>Изведувачот исто така треба да ги спроведе сите мерки пропишани во ПУЖСОА или ПУЖСОА со листа за проверка во врска со управувањето со отпадот и опасните материи.</p>	<p><i>Договорна обврска</i></p> <p><i>Ќе се одржува во текот на имплементацијата на Проектот пред почетокот на проектните активности на која било од локациите.</i></p>	Изведувачи	Во текот на спроведувањето на Проектот	
ESS 4: ЗДРАВЈЕ И БЕЗБЕДНОСТ НА ЗАЕДНИЦАТА					
4.1	ЗДРАВЈЕ И БЕЗБЕДНОСТ НА	<i>Договорна обврска</i>	Изведувачи	Во текот на	

Проект за локални патишта за поврзување (ПЛПП)					
Акционен план со мерки за заштита на животна средина и социјални аспекти					
Октомври 2019					
Резиме на мерки и активности за ублажување на потенцијалните ризици и влијанија врз животната средина од проектот		Временска рамка	Одговорност/ Овластување и ресурси/ Комитет за финансирање	Датум на завршување	
	ЗАЕДНИЦАТА: Изведувачот ќе развие и имплементира мерки и активности во планот за БЗР за управување со ризиците поврзани со здравјето и безбедноста на заедницата, вклучително и ризици од сообраќај и безбедност на патиштата и ризици поврзани со употреба на безбедносен персонал.	Ќе се одржува во текот на имплементацијата на Проектот.		спроведувањето на Проектот	
4.2	КОНСУЛТАЦИИ И СВЕСНОСТ НА ЗАЕДНИЦАТА: Спроведување на обука за заедницата наменета за зголемување на свеста за ризиците и за ублажување на влијанијата утврдени во овој дел, доколку се спроведат градежни работи. Ова ќе се спроведе како дел од Планот	За време на градежните работи.	ЕИП	Во текот на спроведувањето на Проектот	

Проект за локални патишта за поврзување (ПЛПП)					
Акционен план со мерки за заштита на животна средина и социјални аспекти					
Октомври 2019					
<i>Резиме на мерки и активности за ублажување на потенцијалните ризици и влијанија врз животната средина од проектот</i>		<i>Временска рамка</i>	<i>Одговорност/ Овластување и ресурси/ Комитет за финансирање</i>	<i>Датум на завршување</i>	
за вклучување на заинтересираните страни.					
ESS 6: ЗАЧУВУВАЊЕ НА БИОЛОШКАТА РАЗНОВИДНОСТ И ОДРЖЛИВО УПРАВУВАЊЕ СО ЖИВИ ПРИРОДНИ РЕСУРСИ					
6.1	<p>РИЗИЦИ И ВЛИЈАНИЈА ВРЗ БИОЛОШКАТА РАЗНОВИДНОСТ:</p> <p>Од изведувачите ќе се бара да ги следат препораките за максимална конзервација на биолошката разновидност во непосредна близина на локацијата на проектот и да избегнуваат зафаќање на поголеми области за изведување на градежни активности, како што се бара од страна на ПУЖСОА или ПУЖСОА со листа за проверка (во зависност од видот на проектните</p>	<p><i>Пред секое започнување со работите и одржуваните</i></p> <p><i>За време на градежните работи.</i></p>	Изведувачи	Во текот на спроведувањето на Проектот	

Проект за локални патишта за поврзување (ПЛПП)					
Акционен план со мерки за заштита на животна средина и социјални аспекти					
Октомври 2019					
<i>Резиме на мерки и активности за ублажување на потенцијалните ризици и влијанија врз животната средина од проектот</i>		<i>Временска рамка</i>	<i>Одговорност/ Овластување и ресурси/ Комитет за финансирање</i>	<i>Датум на завршување</i>	
	активности).				
ESS 8: КУЛТУРНО НАСЛЕДСТВО					
8.1	СЛУЧАЈНИ ПРОНАЈДОЦИ: Процедури за случајни пронајдоци ќе бидат дел од сите договори договори кои вклучуваат какви било работи во рамките на проектот.	<i>Пред секое започнување со работите и одржуваните</i> <i>За време на градежните работи.</i>	Изведувачи	Во текот на спроведувањето на Проектот	на
ESS 10: ВКЛУЧУВАЊЕ НА ЗАСЕГНАТИТЕ СТРАНИ И ОБЈАВУВАЊЕ НА ИНФОРМАЦИИ					

Проект за локални патишта за поврзување (ПЛПП)				
Акционен план со мерки за заштита на животна средина и социјални аспекти				
Октомври 2019				
	<i>Резиме на мерки и активности за ублажување на потенцијалните ризици и влијанија врз животната средина од проектот</i>	<i>Временска рамка</i>	<i>Одговорност/ Овластување и ресурси/ Комитет за финансирање</i>	<i>Датум на завршување</i>
10.1	ПВЗС ПОДГОТОВКА: Подготовка и објавување на ПВЗС.	<i>За време на подготовката на проектот, а не подоцна од одобрување на Проектот</i>	ЕИП (Проектен менаџер) Финансирање од извори на проекти	Измени и дополнувања што се бараат за време на траењето на Проектот
10.2	ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА НА ПВЗС: Имплементација на ПВЗС кој може да биде изменет и ажуриран (и реобјавено) како што е потребно за време на спроведувањето на Проектот.	<i>За време на подготовката, на почетокот и во текот на целиот циклус на Проектот</i>	ЕИП Финансирање од извори на проекти	Во текот на спроведувањето на Проектот
10.3	МЕХАНИЗАМ ЗА ПОПЛАКИ НА ПРОЕКОТ: Развивање и спроведување механизам за поплаки за целиот проект	<i>Пред почетокот на активностите на Проектот.</i> <i>Одржувано во текот на спроведувањето на Проектот.</i>	ЕИП (Проектен менаџер) Финансирање од извори на проекти	Прв нацрт пред објавување на проектот на Светската банка (како компонента на ПВЗС). Измени и дополнувања по потреба во текот на Проектот.

<p>Проект за локални патишта за поврзување (ПЛПП)</p> <p>Акционен план со мерки за заштита на животна средина и социјални аспекти</p> <p>Октомври 2019</p>				
<p><i>Резиме на мерки и активности за ублажување на потенцијалните ризици и влијанија врз животната средина од проектот</i></p>		<p><i>Временска рамка</i></p>	<p><i>Одговорност/ Овластување и ресурси/ Комитет за финансирање</i></p>	<p><i>Датум на завршување</i></p>
	<p>ПВЗС вклучува посветеност да се комуницира со засегнатите страни воспоставување механизам за поплаки за да се осигура дека засегнатите заинтересирани страни се свесни за неговото постоење и запознаени со процесот за поднесување поплаки до таков механизам за поплаки.</p>			<p>Полугодишен извештај за надомест на поплаки во текот на Проектот.</p>

Проект за локални патишта за поврзување (ПЛПП)				
Акционен план со мерки за заштита на животна средина и социјални аспекти				
Октомври 2019				
	<i>Резиме на мерки и активности за ублажување на потенцијалните ризици и влијанија врз животната средина од проектот</i>	<i>Временска рамка</i>	<i>Одговорност/ Овластување и ресурси/ Комитет за финансирање</i>	<i>Датум на завршување</i>
10.4	<p>ОЦЕНКА НА ЕФЕКТИВНОСТА НА МЕХАНИЗМОТ ЗА ЖАЛБИ: Анализа на механизмот за да се утврди дали е потребно прилагодување за управување со побарувањата добиени од корисници кои припаѓаат на ранливи и загрозени групи и лица.</p> <p>Прилагодување на механизмот врз основа на резултатите од анализата.</p>	<p>На секои шест месеци за време на спроведувањето на Проектот.</p>	<p>ЕИП (Проектен менаџер)</p>	<p>Во текот на спроведувањето на Проектот</p>
Поддршка за зголемување на капацитет				
	<i>Наведете обука што треба да се обезбеди</i>	<i>Наведете целни групи и временска рамка за испорака</i>	<i>Наведете обука завршена</i>	
	<p>Користење на Лична Заштитна Опрема (ЛЗО)</p>	<p>Сите работници и персоналот на Проектот</p>		

<p>Проект за локални патишта за поврзување (ПЛПП)</p> <p>Акционен план со мерки за заштита на животна средина и социјални аспекти</p> <p>Октомври 2019</p>			
<p><i>Резиме на мерки и активности за ублажување на потенцијалните ризици и влијанија врз животната средина од проектот</i></p>	<p><i>Временска рамка</i></p>	<p><i>Одговорност/ Овластување и ресурси/ Комитет за финансирање</i></p>	<p><i>Датум на завршување</i></p>
	<p>Континуирано</p>		
<p>Безбедност во сообраќајот и пешаците</p>	<p>Сите работници и персоналот на Проектот Континуирано во текот на временската рамка на проектот</p>		
<p>Здравје и безбедност при работа, вклучително и заитни случаи, аранжмани за подготвеност и одговор на итни ситуации</p>	<p>Сите работници и персоналот на Проектот Континуирано во текот на временската рамка на проектот</p>		
<p>Мониторинг на животна средина и општествени аспекти</p>	<p>Специјалист за животна средина и општествени аспекти</p>		

Прилог XIV Национално законодавство поврзано со заштита на животната средина и социјална политика

Релевантни прашања за животната средина/ социјални поврзани со проектот	Релевантно национално законодавство за животна средина и социјална политика
Квалитет на воздух	<ul style="list-style-type: none"> ✚ Законот за квалитет на амбиентен воздух (Службен Весник на РМ бр. 67/04 со амандмани бр. 92/07, 35/10, 47/11, 59/12, 163/13, 10/15, 146/15); ✚ Уредба за гранични вредности за нивоа и видови на загадувачки супстанции во амбиенталниот воздух и прагови на алармирање, рокови за постигнување на граничните вредности, маргини на толеранција за гранична вредност, целни вредности и долгорочни цели (Службен Весник на РМ бр. 19/05); ✚ Македонија ја ратификува Конвенцијата за климатски промени на 28 јануари 1998 година, а стапи во сила на 28 април 1998 година; ✚ Македонија го ратификуваше Протоколот од Кјото на 18 ноември 2004 година, а стапи во сила на 16 февруари 2005 година; ✚ Уредба за гранични вредности за нивоа и видови на загадувачки супстанции во амбиенталниот воздух и прагови на алармирање, рокови за постигнување на граничните вредности, маргини на толеранција за гранична вредност, целни вредности и долгорочни цели (Службен Весник на РМ бр. 50/05); ✚ Правилник за критериумите, методите и постапките за оценување на квалитетот на амбиенталниот воздух (Службен Весник на РМ бр. 82/06); ✚ Листа на зони и агломерации за квалитет на амбиенталниот воздух (Службен Весник на РМ бр. 23/2009); ✚ Правилник за методологијата за инвентаризација и утврдување на нивото на емисии на загадувачките супстанции во атмосферата во тони годишно за сите видови дејности, како и други податоци за доставување на Програмата за мониторинг на воздухот на Европа (ЕМЕР) (Службен Весник на РМ бр. 142/07); ✚ Правилник за утврдување на горните граници на емисиите на национално ниво (Службен Весник на РМ бр. 10/90); ✚ Правилник за граничните вредности на емисиите од стационарните извори (Службен Весник на РМ бр. 141/10); ✚ Спецификациите за дизел гориво се пропишани со Правилникот за квалитет на течни горива (Службен Весник на РМ бр. 88/2007, 91/2007, 97/2007, 105/2007, 157/2007, 15/2008, 78/2008, 156/2008, 81/2009)

<p>Управување со отпад</p>	<ul style="list-style-type: none"> ✚ Закон за отпад (Службен Весник на РМ бр. 68/04, 71/04, 107/07, 102/08, 134/08, 124/10, 51/11, 123/12, 147/13, 163/13, 51/15, 146/15); ✚ Листа на видови отпади (Службен Весник на РМ бр. 100/05); ✚ Закон за управување со пакување и отпад од пакување (Службен Весник на РМ бр. 161/09, 06/09, 17/11, 47/11, 136/11, 6/12, 39/12, 163/13, 146/15); ✚ Закон за отпадна електрична и електронска опрема (Службен Весник на РМ бр. 06/12, 163/13, 146/15); ✚ Закон за батерии и акумулатори и отпадни батерии и акумулатори (Службен Весник на РМ бр. 140/10, 47/11, 148/11, 163/13 and 146/15); ✚ Закон за ратификација на конвенцијата од Базел за контрола на прекуграничното движење на опасниот отпад и негово депонирање (Службен Весник на РМ бр. 48/97); ✚ Уредба за определување на активностите на инсталациите (депонии) за кои е потребна интегрирана еколошка дозвола (Службен Весник на РМ бр. 89/05); ✚ Правилник за начинот и условите за складирање на отпад и за условите што треба да се исполнети на локациите каде што се врши складирање на отпад (Службен Весник на РМ бр. 29/07); ✚ Правилник за условите што треба да ги исполнат депониите (Службен Весник на РМ бр. 78/09); ✚ Правилник за начинот на работа, следење и контрола на депонијата за време на работење, во фаза на затворање и натамошна грижа за депонијата по затворање (Службен Весник на РМ бр. 156/07); ✚ Правилник за критериумите и постапките за прифаќање на отпадот во депониите од секоја класа, подготвителните постапки за прифаќање на отпадот, општите постапки за тестирање и земање мостри и прифаќање на отпадот (Службен Весник на РМ бр. 8/08); ✚ Правилник за начинот и условите за постапување со ПХБ, условите кои треба да ги исполнат објектите за отстранување и деконтаминација на ПХБ, со искористените ПХБ и начинот на означување на опремата која содржи ПХБ (Службен Весник на РМ бр. 48/07, 130/09) ; ✚ Правилник за постапките и начинот за собирање, транспорт, преработка, складирање, третман и отстранување на отпадните масла, начинот на одење евиденција и доставување на податоци (Службен Весник на РМ бр. 156/07); ✚ Правилник за општи правила за постапување со комунален и друг неопасен отпад (Службен Весник на РМ бр. 147/07); ✚ Правилник со детални услови за постапување со опасен отпад, негово пакување и обележување (Службен Весник на РМ бр. 15/08); ✚ Правилник за начинот на постапување со отпад од азбест и со отпад од производи кои содржат азбест (Службен Весник на РМ бр. 89/06); ✚ Правилник за формата и содржината на барањето за добивање на дозвола како и формата и содржината на дозволата
--------------------------------	---

	<p>за операторот на депонија (Службен Весник на РМ бр. 140/07);</p>
<p>Води</p>	<ul style="list-style-type: none"> ✚ Закон за животна средина (Службен Весник на РМ бр. 53/05, 81/05, 24/07, 159/08, 83/09, 124/10, 51/11, 123/12, 93/13, 187/13, 42/14, 44/15, 129/15, 146/15); ✚ Закон за води (Службен весник на РМ бр. 87/08, 6 / 09, 161/09, 83/10, 51/11, 44/12, 163/13, 180/14, 146/15); ✚ Правилник за безбедност на водата (Службен весник бр. 46/08) ✚ Закон за снабдување со вода за пиење и одведување на урбани отпадни води (Службен Весник на РМ бр. 68/04, 28/06, 103/08, 17/11, 54/11, 163/13, 10/15 and 147/15) ✚ Закон за водни заедници (Службен Весник на РМ бр. 51/03, 95/05 113/07); ✚ Уредба за класификација на води (Службен Весник на РМ бр. 18/99); ✚ Уредба за категоризација на водотеците, езерата, акумулациите и подземните води (Службен Весник на РМ бр. 18/99, 71/99) ; ✚ Правилник за начинот на воспоставување и одржување на зони на заштита околу изворите за вода за пиење (Службен Весник на РМ бр. 17/83 и 15/89); ✚ Правилник за следење на седиментот во резервоарите (Службен Весник на РМ бр. 4 / 99); ✚ Правилник за информирање за условите за нивото и количините на акумулираната вода во акумулациите, како и за количеството на испуштена вода од таму (Службен Весник на РМ бр. 8/99); ✚ Правилник за содржината и начинот на подготовка на планови за управување со речните сливови (Службен Весник на РМ бр. 148/09); ✚ Уредба за методологија за проценка на речните сливови (Службен Весник на РМ бр. 148/09); ✚ Правилник за содржината и начинот на подготовка на програма со мерки (Службен Весник на РМ бр.148/09); ✚ Правила за посебни услови за безбедност на природната минерална вода (Службен Весник на РМ бр. 32/06); ✚ Правила за безбедност на водата (Службен Весник на РМ бр.46/08); ✚ Правилник за опасните и штетните материји и супстанции нивните емисиони стандарди што можат да се испуштат во канализација или во систем за одводнување, во површински или подземни водни тела и како и во крајбрежни земјишта и водни живеалишта (Службен Весник на РМ бр.108/11); ✚ Правилник за условите, начинот и граничните вредности на емисија за испуштањето на отпадните води по нивно прочистување, начинот на нивно пресметување, имајќи ги во предвид посебните барања за заштита на заштитните зони (Службен Весник на РМ бр. 81/11) ✚ Уредба за технички и санитарни услови за испуштање на отпадните води во канализацијата на Град Скопје (ЈП Водовод

	и канализација)
Хемикалии	<ul style="list-style-type: none"> ✚ Закон за хемикалии (Службен Весник на РМ бр. 145/10, 53/11, 164/13, 116/15, 149/15) ✚ Правилник за транспорт на опасни супстанции (Службен Весник на РМ бр. 113/07) ✚ Листа на забранети хемикалии (Службен Весник на РМ бр. 57/11) ✚ Правилник за начинот на класификација и означување на опасни супстанции (Службен Весник на РМ бр. 145/10, 53/11);
Бучава и вибрации	<ul style="list-style-type: none"> ✚ Закон за заштита од бучава (Службен Весник на РМ бр. 79/07, 124/10, 47/11, 163/13, 146/15) ✚ Правилник за индикатори за бучава и области каде може да се користат дополнителни индикатори за бучава (Службен Весник на РМ бр. 107/08); ✚ Правилникот за дозволено ниво на бучава во животната средина (Службен Весник на РМ бр. 147/08); ✚ Правилник за локации на мерни станици и мерни места (Службен Весник на РМ бр. 120/08); ✚ Правилник за детали за содржината на стратешките карти за бучава и акциони планови за бучава, начинот на подготовка и начинот на прибирање на податоци за изготвување на стратешки карти за бучава и акциони планови за бучава, како и начинот на собирање, складирање и евидентирање (Службен Весник на РМ бр. 133/10); ✚ Правилник за начинот, условите и постапката за воспоставување и работење на мрежи, методологија за мониторинг, услови, методи и постапки за поднесување на информации и податоци од следењето на бучавата (Службен Весник на РМ бр. 1/09);
Заштитени природни области и биодиверзитет	<ul style="list-style-type: none"> ✚ Закон за заштита на природата (Службен Весник на РМ бр. 67/04, 14/06, 84/07, 35/10, 47/11, 148/11, 59/12, 13/13, 163/13, 41/14, 146/15) и подзаконски акти за Натура 2000 и Емералд мрежата; ✚ Закон за шуми (Службен Весник на РМ бр. 64/09, 24/11, 54/11, 25/13, 79/13, 147/13, 43/14, 160/14 and 44/15); ✚ Закон за заштита на растенија (Службен Весник на РМ бр. 25/98 и 06/00); ✚ Листа за одредување на строго заштитени и заштитени диви видови (Службен Весник на РМ бр. 139/11); ✚ (Мрежа Емералд. Основана во 1998 година од страна на Советот на Европа, во којшто е членка и Република Македонија, ✚ како дел од работите согласно конвенцијата од Берн за заштита на дивиот свет и природните живеалишта. Оваа еколошка мрежа се базира врз истиот принцип, како и Натура 2000 и претставува нејзино продолжување во земјите кои не се членки на ЕУ. Националната Емералд мрежа во Република Македонија беше имплементирана во периодот помеѓу 2002 и 2008 година); ✚ Македонија ја ратификуваше Конвенцијата од Рио во 1997 година; ✚ Македонија ја ратификуваше Конвенцијата од Бон во 1999 година; ✚ Македонија ја ратификуваше Рамсарската конвенција во 1977 година;;

	<ul style="list-style-type: none"> ✚ Македонија ја ратификуваше Конвенцијата од Берн во 1997 година; ✚ Македонија ја ратификуваше Конвенцијата CITES во 2000 година; ✚ Македонија го ратификуваше Договорот за заштита на лилјациите во Европа (Лондон) во 1999 година, изменет и дополнет во 2002 година
<p>Културно наследство и археологија</p>	<ul style="list-style-type: none"> ✚ Закон за култура (Службен Весник на РМ бр. 31/98, 49/2003, 82/2005, 24/2007, 116/10, 47/11, 51/11, 136/12, 23/13, 187/13, 44/14, 61/15, 154/15, 39/16) ✚ Закон за заштита на културно наследство (Службен Весник на РМ бр. 20/04, 71/04, 115/07, 18/11, 148/11, 23/13, 137/13, 164/13, 38/14, 44/14, 199/14, 154/15, 192/15, 39/16); ✚ Закон за музеи (Службен Весник на РМ бр. 66/04, 89/08, 116/10, 51/11, 88/15, 152/15, 39/16) ✚ Правилник за национален регистар на културно наследство (Службен Весник на РМ бр. 25/05); ✚ Македонија ја ратификуваше Конвенцијата за заштита на светското културно и природно наследство во 1991 година.
<p>Здравје и на безбедност заедницата</p>	<ul style="list-style-type: none"> ✚ Закон за здравствена заштита (Службен Весник на РМ бр. 43/12, 145/12, 87/13, 164/13, 39/14, 43/14, 132/14, 188/14, 10/15, 61/15, и 154/15); ✚ Закон за јавно здравје (Службен Весник на РМ бр. 22/10, 136/11, 144/14, 149/15) ✚ Закон за превоз на опасни материјали и амандмани (Службен Весник на РМ бр. 92/2007, 17/2011, 54/2011, 13/13, 163/13, 38/14, 166/14 и 116/15); ✚ Закон за заштита на населението од заразни болести (Службен Весник на РМ бр. 66/2004, 139/08, 99/09 и 149/14 and 150/15); ✚ Закон за плати (Службен Весник на РМ бр. 70/94, 62/95, 33/97, 50/2001, 26/2002, 46/2002, 37/2005, 121/2007, 161/2008, 92/2009, 97/ 2010, 11/12, 145/12, 170/13, 139/14, 147/15); ✚ Закон за еднакви можности на жените и мажите, и Национален акциски план за родова еднаквост (Службен Весник на РМ бр. 06/12, 166/14 и 150/15); ✚ Закон за социјална заштита (Службен Весник на РМ бр. 79/09, 36/11, 51/11, 166/12, 15/13, 79/13, 164/13, 187/13, 38/14, 44/14, 116/14, 180/14, 33/15, 72/15, 104/15, 150/15); ✚ Закон за заштита на децата (Службен Весник на РМ бр. 170/10, 23/13, 12/14, 44/14, 144/14, 10/15, 25/15, 150/15); ✚ План за кризни состојби, јуни 2009 година (за абнормални работни услови како што се високи температури, поплави и слично);
<p>Работа и услови за</p>	<ul style="list-style-type: none"> ✚ Закон за работни односи (Службен Весник на РМ бр. 62/05, 106/08, 161/08, 114/09,130/09, 50/10, 52/10, 124/10, 47/11,

<p>работа</p>	<p>11/12,39/12, 13/13, 25/13, 170/13, 187/13, 113/14, 20/15, 33/15, 72/15, 129/15, 27/16);</p> <ul style="list-style-type: none"> ✚ Закон за здравје и безбедност при работа (Службен Весник на РМ бр. 92/07, 136/11, 23/13, 25/13, 137/13, 164/13, 158/14, 15/15 и 129/15); ✚ Закон за плати (Службен Весник на РМ бр. 70/94, 62/95, 33/97, 50/2001, 26/2002, 46/2002, 37/2005, 121/2007, 161/2008, 92/2009, 97/ 2010, 11/12, 145/12, 170/13 и 139/14 и 147/15) и Подзаконски акти; ✚ Закон за еднакви можности на жените и мажите, и Национален акциски план за родова еднаквост (Службен Весник на РМ бр. 06/12, 166/14 и 150/15); ✚ Правилник за минимални барања за безбедност и здравје при работа на работно место (Службен Весник на РМ бр. 154/2008); ✚ Правилник за личната заштитна опрема која вработените ја употребуваат при работата (Службен Весник на РМ бр. 92/07); ✚ Правилник за безбедност и здравје при работа на вработените изложени на ризик од бучава (Службен Весник на РМ бр. 21/2008); ✚ Закон за вработување и работа на странци (Службен Весник на РМ бр. 5/2009, 35/10, 148/11, 84/12, 148/13, 38/14 и 150/15); ✚ Закон за инспекција за спроведување на законите за работа и работни услови (Службен Весник на РМ бр. 35/97, 29/2002, 36/11, 164/13, 44/14, 33/15 и 147/15); ✚ Колективен договор во градежната индустрија; ✚ Во 1991 година Македонија ратификуваше голем број на конвенции на Меѓународната организација на трудот (ILO)
<p>Откуп/ Експропријација на земјиште</p>	<ul style="list-style-type: none"> ✚ Закон за експропријација (Службен Весник на РМ бр. 95/12, 131/12, 24/13, 27/14, 104/15, 192/15, 23/16, 178/16); ✚ Закон за катастар на недвижности (Службен Весник на РМ бр. 55/13, 41/14, 115/14,116/15,153/15, 192/15, 61/16); ✚ Закон за сопственост и други стварни права (Службен Весник на РМ бр. 18/01, 92/08, 139/09,35/10); ✚ Закон за градба (Службен Весник на РМ бр. 130/09, 124/10, 18/11, 36/11, 54/11, 13/12, 144/12, 25/13, 79/13, 137/13, 163/13, 27/14, 28/14, 42/14, 115/14, 149/14, 187/14, 44/15, 129/15, 217/15, 226/15, 30/16, 31/16, 39/16, 71/16, 132/16). ✚ Закон за процена (Службен Весник на РМ бр. 115/10, 158/11, 185/11, 64/12, 188/14, 104/15, 153/15, 192/15, 30/16) ✚ Закон за пристап до јавни информации (Службен Весник на РМ бр. 13/06, 86/08, 06/10, 42/14, 148/15, 55/16) ✚ Методологија за проценка на пазарната вредност на недвижниот имот (Службен Весник на РМ бр. 54/12) ✚ Правилник за начинот на катастарска класификација и утврдување и регистрација на промената на катастарската култура и класа на земјиште (Службен Весник на РМ бр. 144/13, 95/15) ✚ Закон за постапување по бесправно изградени објекти (Службен Весник на РМ бр. 23/11, 54/11, 155/12, 53/13, 72/13, 44/14, 115/14, 199/14, 124/15, 129/15, 217/15, 31/16) ✚ Закон за постапување по претставки и предлози (Службен Весник на РМ бр. 82/2008, 13/13, 156/15, 193/15);

Пристап до информации за животната средина и учество на јавноста во процесот на донесување одлуки поврзани со животната средина

Закон за животна средина (Поглавјето за ОВЖС, прекугранична соработка и пристап до информации, учество на јавноста) - (Службен весник на РМ бр. 53/05, 81/05, 24/07, 159/08, 83/09, 124/10, 51/11, 123/12, 93/13, 163/13, 42/14, 44/15, 129/15, 39/16);

Конвенција за пристап до информации, учество на јавноста во процесот на донесување одлуки поврзани со животната средина (Архуска) ("Службен весник на РМ бр. 40/99);

Конвенцијата за проценка на влијанието врз животната средина при прекугранични проекти (Еспо Конвенција, Февруари 1991) (Службен весник на РМ бр.44/99);

1. ОВЖС постапка

- Закон за животна средина (Службен Весник на РМ бр.53/05, 81/05, 24/07, 159/08, 83/09, 124/10, 51/11, 123/12, 93/13, 187/13, 42/14, 44/15, 129/15, 39/16, 99/18);
- Уредба за определување на проектите и критериумите врз основа на кои се утврдува потребата за спроведување на постапката за ОВЖС (Службен Весник на РМ бр. 74 / 05, 109/09, 164/12);
- Правилник за информациите што треба да ги содржи известувањето за намерата за изведување на проектот и постапката за утврдување на потребата од ОВЖС на проектот (Службен Весник на РМ бр.33/06);
- Правилник со Листа на проекти за кои е потребно да се изготви извештај – елаборат со ОВЖС од страна на Заемобарателот и извештајот треба да биде усвоен од Министерството за животна средина и просторно планирање (Службен Весник на РМ бр. 80/09, 36/12);
- Правилник со листа на проекти за кои е потребно да се изготви извештај – елаборат со ОВЖС од страна на Заемобарателот и извештајот треба да биде усвоен од Градоначалникот на општината или градоначалникот на Град Скопје (Службен Весник на РМ бр. 80/09, 32/12)